

Ad galathas

principatus et potestates traduxit confidenter: palas triumphans illos etc. Sap. i. 4. Benedictus lignum per quod fit iusticia. **S**ignum autem sue intentionis subdit dicens. Per quem mihi mundus etc. quod autem hoc quod dicit. mihi absit gloriari nisi in cruce etc. est propositio exceptiua includens vnam affirmatiuam et aliam negatiuam. ideo duplex signum ponit probans vtramque propositionem. Et primo quidem probat negatiuam. scilicet quod non gloriatur nisi in cruce: et hoc cum dicit. Per quem mihi mundus crucifixus est etc. Illud enim in quo quis gloriatur non est mortuum in corde eius: sed magis illud quod contemnit. **O**blivioni datus sum tamquam mortuus a corde. Manifestus est autem quod in mundo sunt mortua erant in corde pauli. **P**hil. 3. Quia arbitratus sum ut stercoza ut christum laceriferem. Ergo non gloriatur in mundo neque in his que in mundo sunt et hoc est quod dicit. Vere in nullo alio gloriatur nisi in cruce christi per quem. scilicet christum crucifixum mihi mundus crucifixus est. id est mortuus est in corde meo ut nihil in eo cupiam. **S**ecundo probat affirmatiuam. scilicet quod in cruce christi gloriatur dicens se crucifixum mundo. Qui enim gloriatur in aliquo: illud in se preterdit et manifestare desiderat: sed alius nihil in se preterdit nec manifestare desiderat: nisi quod pertinet ad crucem christi. et ideo tantum in ea gloriatur. et hoc est quod dicit. Et ego mundo. scilicet sum crucifixus. q. d. Porto insignia crucis et sum reputatus ut mortuus. Et ideo sicut mundus horret crucem christi: ita horret me. Col. 3. Mortui enim estis et vita vestra abscondita est cum christo in deo etc. **R**onem autem quare non in alio gloriatur ostendit subdicens. In christo enim iesu etc. In illo siquidem maxime gloriatur quod valet et adiuvat ad coniungendum christo. **B**oni alius desiderat. scilicet cum christo esse. Et quod non valet ad hoc ritus iudaicus nec gentilius obsequantia: sed crux christi solus: ideo solum in ea gloriatur. et hoc est quod dicit. In christo neque circuncisio aliquid valet. id est ritus iudaicus: neque proputium. id est gentilitatis obsequantia. scilicet ad iustificandum et ad iungendum christo: sed ad hoc valet noua creatura. Quod quidem patet ex his que dicta sunt. supra. scilicet quia istud est verbum. In christo enim iesu neque circuncisio aliquid valet neque proputium: sed fides que per dilectionem operatur. **E**t ideo que charitate formata est noua creatura. Creati namque et producti sumus in esse nature per adam: sed illa quidem creatura vetusta iam erat et iueterata. et ideo dominus producit nos et constituit in esse gratie fecit quadam nouam creaturam. **J**aco. p. Ut simus in initium aliquid creature eius. Et de noua: quod per eam renouamur in vitam nouam et per spiritum sanctum. **P**s. Emitte spiritum tuum et creabuntur: et renouabis faciem terre. Et per crucem christi. **L**oz. 5. Si qua est in christo noua creatura etc. Sic ergo per nouam creaturam scilicet per fidem christi et charitatem dei que diffusa est in cordibus nostris renouamur et christo coniungimur. **L**ectio. **V.**

Quicumque hanc regulam secuti fuerint: pax super illos et misericordia et super israel dei. **D**ecetero nemo mihi molestus sit. **E**go enim stigmata domini iesu in corpore meo porto. **G**ratia domini nostri iesu christi cum spiritu vestro fratres: Amen.

Aperta intentione seducendum et insinuata sua: hic consequenter apostolus monet eos. et primo ad sui imitationem. **S**ecundo ut desistant ab eius molestatione ibi. (Decetero nemo etc.) **T**ertio imporat eis gratie auxilium ad predictorum impletionem. **D**icit ergo primo. Intentione mea est ut non nisi in cruce christi gloriatur: quod et vos debetis facere: quod quicumque hanc regulam: quam ego. scilicet teneo secuti fuerint. scilicet hanc rectitudinem gloriandi. **L**oz. io. Non in inuisum gloriatur: sed secundum mensuram regule etc. **P**ax super illos. scilicet gloriatur: quod non nisi in christo gloriatur. pax ista qua quietetur et perficiatur in bono. **P**ax enim est tra-

quillitas mentis. **L**an. 8. Ex quo facta sum coram illo quasi pacem reperies. **L**oz. 3. Pax christi exultet in cordibus vestris in qua etc. Et misericordia. per quam liberetur a peccatis. **T**ren. 3. Misericordie domini quod non sumus consumpti. **S**ap. 4. Gratia dei et misericordia in sanctos eius et respectus in electos illius: Qui. scilicet sunt israel. **R**oma. 2. Non enim quod in manifesto iude. **I**lle ergo est israel dei quod est spiritualiter israel coram deo. **J**oa. p. Ecce vere israelita in quo dolus non est. **R**o. 9. Non enim omnes qui sunt ex israel hi sunt israelite etc. sed qui filii sunt promissionis existimantur in semine. **U**bi et ipsi gentiles facti sunt israel dei per mentis rectitudinem. **I**srael rectissimus interpretatur. **S**en. 32. **I**srahel erit nomen tuum etc.

Consequenter cum dicit. (Decetero nemo mihi etc.) monet ut desistant a sui molestatione. **E**t primo ponit ammonitionem. **S**ecundo rationem eius assignat ibi. (Ego enim stigmata.) **D**icit ergo. (Decetero nemo etc.) quod potest dupliciter exponi. **U**no modo ut decetero accipiat in vi vnius dictionis ut sit sensus. **D**ecetero. id est amodo. **A**lio modo ut accipiat in vi duarum dictionum ut sit sensus. **D**e residuo nemo etc. **Q**. d. ego gloriatur tantum in cruce: de omnibus alijs nemo mihi molestus sit: quod ego de nullo curo. **S**ed prima melior est. **Q**uod autem dicit. **N**emo mihi molestus sit. potest referri ad pseudo quod molesti erant apostolo mouendo questionem et murmurando de obseruatis legalibus. **P**s. **E**go dum mihi molesti essent etc. **U**el potest referri ad auditores non recte sentientes ut dicatur. **N**emo mihi molestus sit. id est nullus auditor exhibeat se mihi tale ut rursus in eo necessitate habeat laborandi. **S**aliter sentiendo quod doceam.

Ronem autem horum assignat dicens. (Ego enim stigmata etc.) **S**tigmata enim proprie sunt quedam note impressie alicui cum ferro candenti. sicut cum huius ab aliquo domino signatur in facie ut nullus eius sibi videret: sed quiete dimittat domino suo. cuius stigmata portat. **D**ocet ergo modo apostolus dicit se stigmata domini portare quasi insignitus sit ut seruus christi. **E**t hoc quod portabat in signa passionis christi patiens pro eo multas tribulationes in corpore suo: secundum illud. **P**et. 2. **X**pus passus est pro nobis vobis relinquens exemplum etc. **L**oz. 4. **S**emper mortificationem domini iesu in corpore nostro circumferentes etc. **E**t secundum hoc dupliciter potest continuari ad premissa. **U**no modo ut dictum est. **N**emo mihi molestus sit: nam ego porto insignia domini nostri iesu christi in corpore meo: et sic nullus super me ius habet nisi christus. **A**lio modo. **N**emo mihi etc. quod ego habeo multos alios constitutos et stigmata que in persecutionibus quas patior me molestat. et graue est addere afflictionibus afflictio. **U**bi conqueritur. **J**ob. 16. **L**asci dit me vulnere super vulnere. **S**ed prima melior est. **I**mporat autem auxilium gratie dei dicens. **G**ratia domini nostri iesu etc. per quam predicta implere possitis. sit cum spiritu vestro. id est cum ratione vestra: ut veritatem intelligatis. **U**el cum spiritu vestro: quo scilicet debetis legem obseruare: et non carnaliter. **R**oma. 8. **N**on enim accepistis etc.

ExPLICIT aurea expositio doctoris angelici sancti **T**home de aquino ordinis fratrum predicatorum in epistolas sanctissimi **P**auli apostoli ad **G**alathas.

Incipit solennis explanatio eiusdem sanctissimi doctoris **T**home de aquino ordinis fratrum predicatorum in epistolam eiusdem apostoli sancti **P**auli ad **E**pheios.

So confirmamur colunas eius. **P**s. Sic dicit saluati. **N**on minor est virtus quam querere partem tueri. **I**deo non immerito comedatur apostolus: quod et si epheios in fide non fundauit: tamen fundatos in fide confirmauit: ut ipse loquens de ecclesia epheios etc. possit dicere. **E**go confirmamur colunas eius. **E**go. **v**z. israelita natione: christiani religione: apostolus dignitate. **I**sraelita dico natione. **N**am et ego israelita sum ex semine abrahe de tribu beniamin. **S**ede **L**oz. ii.

Item xpianus religione. Gal. 2. Ego eni p lege mortuus sum legi vt deo viuā: xpo confixus sum cruci. viuo ego iā nō ego: viuū vō in me xps. Oz aut nunc viuo in carne in fi de viuo filij dei. Itē apls dignitate p' Cor. 15. Ego sum minimus apostolorum. De his tribus. scde Cor. 12. ii. Israeli te sunt et ego. Semen abrae sunt et ego. mistri christi sunt et ego. vt minus sapiens dico plus ego. Talis debet eē predicatoz sapiētie salutaris. s. israelita quo ad contemplatio nē dei. xpianus q ad religionē fidei. apls quo ad auctatez officij. Ego g iudeus p scripturā: querēs deū p fidem: apls dei p imitationē: pfirmati rē. Cōfirmati ne a fide vacilla rēt: sic artifex: pfirmati edificij ne cadat. Un dictū est. Petro. Luc. 22. Et tu aliqū cōuersus pfirmati frēs tuos. Qd fecit paulus. Un ei ppetit illud Job. 4. Vacillātes pfirmati uerūt fmones tui: Ne pseudo timerēt: sic episcopus cōfirmat puerū ad robur p pusillaminitatē. Un dictū ē de Dauid in ps. Inueni Dauid frū meū: oleo scō meo vnxi eū. manus eni mea auxiliabit ei: et brachiū meū pfortabit eū nihil pficiet inimicus in eo rē. ps. Verbo dñi p paulū scripto: celi. i. ephesij firmati sunt rē. s. ne pmiū glie amitterēt sic platus vel pnceps pfirmat donū ne postea auferat. ps. Me aut ppter inocētā suscepisti et pfirmasti me in cōspectu tuo in eternū. Das pfirmationes petebat psalmista dī cēs. Cōfirma b deus qd opatus es in nobis rē. Das pmittebat apls. 2. Thess. vlt. Fidelis aut deus est q pfirmabit vos et custodiet a malo. Ego g cōfirmati colūnas eius. i. si deles ecclie ephesioz. Fideles eni ecclie dicunt colūne: qz debēt eē recti erecti et fortes. Recti p fidē. erecti p spē. fortes p charitatē. Recti p fidē: fides eni ostēdit rectam viā veniēdi ad priam. Un significat p colūnā nubis. de q Exo. 13. Dñs aut pcedebat eos ad ostēdēdā viā p diē in colūna nubis. Fides eni ad modū nubis bz obscuritatē: qz cū enigmatē. dissolōnē: qz euacuat: humiditatē qz excitat ad deuotionē. Erecti p spēz. Spes eni dirigit ad supra. Un significat p colūnā fumī. de qua dī Judic. 20. Uiderunt qsi colūnā fumī de ciuitate ascendētē. Spes eni ad modū fumī ex igne. i. ex charitate. puenit: in altūz ascēdit in fine deficit. i. in glia. Fortes p charitatē. Fortis eni ē vt mors dilectio: vt dī Can. 8. Un significat p colūnāz ignis q oia cōsumit. de quo Sap. 18. Ignis ardentē colūnam ou cēbabuerūt ignote vie. Sic eni ignis illuminat diaphana. examinat metalla. exterminat cremabilia. sic charitas illumina opera. examinat itētiōez. et oia vitia exterminat. Jā apparet que sit cā huius eplē efficiēs: qd paulus: qd notat ibi. (Ego.) Finalis: qz cōfirmatio: qd notat ibi. (Cōfirmati.) Que mālis: qz ephesij. qd notat ibi. (Colūnas eius.) Formalis p in diuisione eplē et modo agēdi. Duic eplē p mittit glosator ploguz siue argumentū. vbi pncipali duo facit. Prio describit eos. Scō rōnē et modū scribēdi subdit ibi. (Vos collaudat apls rē.) Ephesinos vō qbus scribit: describit a tribus. Pmo a regiōe: qz ephesij sunt asyā ni ab asyā minore. Scō a religiōe: qz hi acceperūt vbu veritatis xpiane. Tertio a stabilitate: qz pstitērūt i fide. Pmo collaudat apls rē. Dic subdit ē rōnē et modū scribēdi. vbi iplicat qrtuoz. Pmo scripture rōnez. Scō actorem qui est apls scribens. Tertio locum a quo scribit: qz a roma de carcere. Quarto nunciuz p que scribit: qz per titicū diaconem. Itra satis patet.

CAP. I.

Rulus apostolus iesu christi p voluntatem dei omnibus sanctis qui sunt ephesi: et fidelib⁹ in christo iesu. Gratia vobis et pax a deo patre nro et domino iesu christo. Bene

dictus deus et pater domini nostri iesu christi qui benedixit nos in omni benedictiōe spiritua- li in celestibus in christo. sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem: vt essemus sancti et imaculati in cōspectu eius in cbaritate. Qui predestinavit nos in adoptionē filioz per iesuz christum in ipsum fm ppositum voluntatis sue in laudem glorie gratie sue.

Hanc eplam scribit apostolus ad ephesios. Ephesij sunt asyāni ab asyā minore que est pars grecie. hi nō fuerunt p aplm pauluz in fide fundati: sed pfirmati. Jaz eni ante qz veniret ad eos erāt cōuersi: vt haberi potest Act. 19. Factum est cū apollo eēt corinthi rē. Post cōuersionē vō suā et apli cōfirmationē in fide pstitērunt: nec pseudo receperunt. Nō g reprehēsiōe: s; cōsolatione digni erant. Ideo paulus eis. nō increpatoziam: s; cōsolatoziaz scribit eplam. Scribit aut ab vrbē roma p titicuz. Intētiō vō ei⁹ est eos in bonis habitis pfirmare et ad altiora puocare. Modus aut agēdi p in diuisione eplē. Pmo g ponit salutatio nē in qua suum affectū ad eos demonstrat. Scō narra- tionē in qua eos in bonis habitis confirmat ibi. (Benedictus deus rē.) Usq; ad qrtū caplm. Tertio exhortatiōez in qua eos ad vltiora bona puocat a caplo quarto vsq; ad locūz illuz cap. 6. Decetero frēs cōfortamini in dño rē. Quarto eplē cōclusionē: in qua eos ad certamē spūale cō- fortat a loco illo. Decetero vsq; in finē. In salutatiōe pmo ponit psona salutās. Scō persone salutate ibi. (Sāctis oibus rē.) Tertio forma salutatiōis ibi. (Hra vobis rē.) In pma pmo nominat psonā ibi. (Paulus.) Scō psonē auctatem ibi. (Aplis xpi.) Tertio auctatis datorē ibi. (Per voluntatez dei.) Dicit ergo. (Paulus apostolus.) Paulus nomen est humilitatis: aplis vō nomē ē digni- tatis: qz q se humiliat exaltabit. Lu. 14. 2. 18. Aplis in quaz iesu nō sathane: sic pseudo. 2. Cor. 11. Non est ergo magnū si ministri eius. s. sathane transfigurent velut ministri iu- sticie rē. Aplis in qz et hoc nō meis meritis: sed per volūta- tem dei. Ecōtra est in multis. Osee. 8. Ipsi regnauerunt et nō ex me rē. Sāctis oibus. s. q sunt ephesi et fidelibus sup- ple scribit. Uel ego paulus scribo sanctis exercitio virtutū: quoad mores. Fidelibus rectitudine cognitiōis quo ad fides. Uel sanctis. i. maioribus et perfectis. fidelibus. i. minoribus et impfectis. fidelibus in qz in hoc. s. i christo nō in sectis suis. (Gratia vobis et pax rē.) Dic subditur sa- lutationis forma in qua implicant tria. s. donū quodlibz. gratificatiō. doni sufficiētia ibi. (Gratia vobis et pax.) Da- toris potētia ibi. (A deo patre.) Mediatoris excellentia ibi. (Et dño iesu xpo.) Tūc eni gratuz est donum quādo sufficiēs est quod datur: quādo a potēte datur. vt quādo a rege vel pncipe datur. quādo p solēnē nunciuz datur vt p filium. Dicit ergo. Gratia scz iustificationis a culpa. et pax. i. tranquillitas mētis et recōciliatio ad deum quo ad libe- rationē a debita pena p offensa vobis supple sit ex hoc scz a deo patre nostro: a quo bona cuncta pcedūt. Jaco. pmo. Omne datuz optimū rē. Et domino iesu xpo sine quo nul- la bona danē. Ideo fere oēs oratiōes finiunt p dñm nrm iesum xpm. Spūm scūm nō nominat: qz cuz sit nexuz pns et filij itelligitur in extremis: vel itelligit in donis sibi ap- propriatis q sunt gratia et pax.

Deinde cum dicit. (Benedictus deus rē.) Dic gratias agendo eos in bono cōfirmat: et hoc tribus modis. Pmo ratione sumpta ex parte christi a quo multa bona adepti sunt capitulo isto. Secundo ratione sumpta ex parte ipo- rum qui de pterito statu malo ad bonum translati sunt.

Ad ephesios

capitulo secundo ibi. (Et vos cum eētis mortui etc.) Tertio ratione sumpta ex parte apli cuius ministerio et diligentia in bono statu positi confirmati sunt capitulo. 3. ibi. (Huius rei gratia etc.) Iterum prima in tres diuiditur: quia primo gratias agendo tangit beneficia generalia. Secundo beneficia exhibita ipsis aplis specialiter ibi. (Que superabundauit in vobis etc.) Tertio beneficia exhibita ipsis ephesijs specialiter ibi. (In quo et vos cum audissetis etc.) Beneficia vero exhibita generaliter humano generi tangit sex. Primum benedictionis in certitudine future beatitudinis ibi. (Benedictus etc.) Secundum electionis in portu dinata separatione a massa perditionis ibi. (Sic elegit vos in ipso etc.) Tertium predestinationis in preordinata associatio cum bonis. scilicet cum filijs adoptionis ibi. (Qui predestinavit nos etc.) Quartum gratificationis in collatione gratie ibi. (In quo gratificauit nos etc.) Quintum redemptionis in liberatione a pena. id est a diaboli fuitate ibi. (In quo habemus redemptionem etc.) Sextum remissionis in deletione culpe ibi. (Remissionem peccatorum etc.) Circa beneficium benedictionis tangit duo. Primum preconium quod dicitur impedi ibi. (Benedictus deus etc.) Secundo beneficium propter quod dicitur impendi ibi. (Qui benedixit nos etc.) Dicit ergo benedictus. scilicet a me a vobis et ab alijs: scilicet corde et opere. id est laudatus deus et pater. id est ille qui est deus per essentiam diuinitatis. et pater propter proprietatem generationis. Incidit autem copulatio non ratione suppositio- nis: quia idem est suppositum: scilicet ratione significationis essentialiter et relative. Pater inquit domini nostri iesu christi. id est filij qui est dominus noster secundum diuinitatem. iesus christus secundum humanitatem. Qui. scilicet deus benedixit nos in spe in presenti: scilicet in futuro benedictus in re. Pone autem preteritum pro futuro propter certitudinem. Bene dixit inquit nos licet nostris meritis maledictos. In omni benedictione spirituali: scilicet quantum ad animam et quantum ad corpus. Tunc enim erit corpus spirituale. per Cor. 15. Semina corpus animale: resurget corpus spirituale. Benedictione inquit habita in celestibus. id est in celo. Et hoc in christo. id est per christum vel in christo operante. Ipse enim est qui conformabit corpus humilitatis nostre etc. Phi. 3. Valde appetenda est benedictio hec. Et ratio efficietis: quia est qui benedicit. Et ratio materiae qua nos benedicit. Et ratio forme: quia in omni benedictione spirituali benedicit. ps. Ecce sic benedicitur homo qui timet dominum.

Deinde cum dicit. (Sicut elegit nos etc.) tangitur beneficium electionis: vbi comendat electio ista: quia libera ibi. (Sicut elegit nos in ipso.) quia eterna ibi. (Ante mundi constitutiones.) quia fructuosa ibi. (Ut essemus etc.) quia gratuita ibi. (In charitate.) Dicit ergo. ita benedictus nos non nostris meritis: sed ex gratia christi: sicut elegit nos et gratis a massa perditionis separandos preordinauit nos in ipso. id est per christum. Jo. 15. Non vos me elegistis: sed ego elegi vos etc. Et hoc ante mundi constitutionem. id est ab eterno antequam fieremus. Ro. 9. Lum nondum nati fuissent etc. Elegit inquit: non quia sancti essemus: quia nec eramus: sed ad hoc elegit nos ut essemus sancti virtutibus et imaculati a vitis. Utrique enim facit electio secundum duas partes iusticie ps. Declina a malo et fac bonum. Sancti inquit in respectu eius. id est iterius in corde vbi ipse solus conspicit. per Reg. 16. Deus autem intuetur cor. Vel in conspectu eius. id est ut eum inspiciamus: quia visio est tota merces secundum augustinum. Et hoc fecit non nostris meritis: sed in charitate sua vel nostra que nos formaliter sanctificat.

Deinde cum dicit. (Qui predestinavit etc.) subdit tertium beneficium. scilicet predestinationis in preordinata associatioe bonis. Vbi circa predestinationem implicat sex. Primum actus eternum ibi. (Predestinavit.) Secundo temporale obiectum ibi. (Nos.) Tertio presens commodum ibi. (In adoptionem etc.) Quarto fructum futurum ibi. (In idipsum.) Quinto modum gratuitum ibi. (Secundum propositum etc.) Sexto effectus debitum ibi. (In laudem glorie etc.) Dicit ergo. Qui. scilicet deus predestinavit

nos. id est sola gratia prelegit in adoptionem filiorum. id est ut associaremur cum alijs filijs adoptionis in bonis que habituri sumus. Ideo dicit in adoptionem filiorum. Ro. 8. Non enim accepistis spiritum fuitatis iterum in timore: sed accepistis spiritum adoptionis filiorum. Et infra. Adoptionem filiorum expectates. Quia vero illud quod fit ignitus: pro igne hoc opus fieri: quia nihil consequitur participationem alicuius nisi per id quod est per naturam suam tale. Ideo adoptionem filiorum opus fieri per filium naturam: et ideo addit apostolus. Per iesum christum. Et hoc est tertium quod tangitur in isto beneficio. scilicet mediator alliciens. Gal. 4. Misit deus filium suum factus ex muliere factum sub lege ut eos qui sub lege erant redimeret: ut adoptionem filiorum reciperemus. Et hoc in idipsum. id est in quantum ei conformamur et in spiritu seruimus. per Jo. 3. Videte qualem charitatem dedit nobis deus etc. ut filij dei nominemur et simus. Et sequitur ibidem. Et scimus quoniam cum paruerit similes ei erimus. Vbi notandum est quod duplex est similitudo predestinationis ad filium: quidam imperfecta que est per gratiam. et dicitur imperfecta. Primum quidem quod solus est secundum reformationem anime. de qua Col. 3. Reformamini spiritu mentis vestre et induite nouum hominem etc. Secundo quod etiam secundum animam habet quantum ad imperfectionem. Ex parte enim cognoscimus: ut dicitur per Cor. 13. Alia vero similitudo erit perfecta que erit in gloria et quantum ad corpus. Phil. 3. Reformabit corpus humilitatis nostre configuratum etc. Et secundum animam: quia cum venerit quod perfectum est euacuabit quod ex parte est. per Cor. 13. Ergo dicit apostolus quod predestinavit nos in adoptionem filiorum potest referri ad imperfectam assimilationem filij dei que habetur in hac vita per gratiam: sed melius est quod referat ad perfectam filij dei assimilationem que erit in patria. de qua adoptioe dicitur Ro. 8. Ingemiscimus adoptionem filiorum dei expectantes. Causa predestinationis diuine non est necessitas ex parte dei: nec debitum ex parte predestinatorum: sed magis est secundum propositum voluntatis sue. In quo quanto comendat illud beneficium: quia ex amore puro pueniens: quia predestinatio secundum rationem preponit electionem: et dilectio dilectionem. Duplex tamen hic causa huius beneficii imensi assignat. Una efficiens que est simplex dei voluntas ibi. (Secundum propositum voluntatis sue.) Ro. 9. Cuius vult miseret: et que vult idurat Jac. 1. Voluntarie enim nos genuit verbo veritatis sue. Alia vero causa est finalis que est ut laudemus et cognoscamus bonitatem dei que notat ibi. (In laudem glorie gratie sue.) Et hoc iterum est a quo comendat istud excellens beneficium. scilicet seruitium sibi conueniens. Causa enim diuine predestinationis est voluntas mera dei. finis vero cognitio eius bonitatis. Vbi notandum est quod dei voluntas nullo modo habet causas: sed est prima causa omnium. Nihilominus tamen potest ei aliqua ratio assignari dupliciter: scilicet vel ex parte volentis: et sic quedam ratio diuine voluntatis est eius bonitas que est obiectum voluntatis diuine et mouet eam. Vbi ratio omnium eorum que deus vult est diuina bonitas. puer. 16. Uniuersa propter semetipsum operatus est deus. Ex parte autem voliti ratio diuine voluntatis potest esse aliquid esse creatum: sicut dum vult coronare petrus: quia legitime certauit: sed hoc non causa volendi: sed est causa quod ita fiat. Sciendum tamen est quod effectus sunt ratio voluntatis diuine ex parte voliti: ita. scilicet quod effectus potest ratio ulterio- ris: sed tamen cum vniuersi ad primum effectum non potest ultra assignari aliqua ratio illius effectus nisi voluntas diuina. puta deus vult hominem habere manum ut fuit rationi. et homines habent rationem: quia voluit eum esse hominem: et hominem esse voluit propter perfectionem vniuersi. Et quia hoc est primum effectus in creatura non potest assignari aliquid ratio vniuersi ex parte creature: sed ex parte creatoris que est diuina voluntas. Ergo secundum hunc modum nec predestinationis potest ex parte creature ratio aliquid assignari: sed solum ex parte dei. Nam effectus predestinationis sunt duo. scilicet gratia et gloria. Effectum autem quod ad gloriam ordinant potest quidem ex parte voliti assignari ratio. scilicet gratia. puta petrum coronauit quia legitime certauit. et hoc quia fuit fir-

inatus in gratia, sed gratie que ē p̄mus effectus nō pōt ali-
qua rō assignari ex parte hoīs q̄ sit rō p̄destinationis: qz
hoc esset ponere q̄ p̄cipiū boni operis sit in homie ex se-
ipso r̄ nō p̄ grām qd̄ est heresis pelagiana q̄ dicit p̄ncipium
boni operis esse ex pte nostra. Sic ḡ p̄ rō p̄destinationis
est simplex dei volūtas, qd̄ dicit apl̄s p̄m p̄positū volūta-
tis sue. ¶ Qualiter aut̄ intelligat̄ q̄ de oīa facit r̄ vult p̄
suā bonitatē, sciēdū ē q̄ aliqua operari p̄pter finē pōt, itel-
ligi dupl̄. Vel p̄pter finē adipiscēdum, sicut īfirmus acci-
pit medicinā p̄ sanitatē. Vel p̄pter amorē finis diffūden-
di: sicut medic̄ opat̄ p̄ sanitatē alteri cōicādā. Deus aut̄
nullo exteriori a se bono idiget: s̄ illud. p̄s. Bonoz meozū
nō indiges. Et iō cū d̄r q̄ deus vult r̄ facit oīa p̄pter boni-
tatem suā: nō itelligit̄ q̄ faciat aliqd̄ p̄pter bonitatez sibi
cōicādā, sed p̄ bonitatē in alios diffundēdā. Lōmunicā-
tur aut̄ diuina bonitas creaturē rōnali, p̄prie, vt ipsa rōna-
lis creatura eam cognoscat. Et sic omnia q̄ deus in creatu-
ris rōnalibus facit creat ad laudē r̄ gloriā suā. p̄m illō Esa.
43. Dēm q̄ iuocat nomē meū in gloriā meā creauit euz, vt
s̄ cognoscat bonitatē: r̄ cognoscēdo laudet eā. Et iō subdit
apl̄s. In laudē gl̄ie gr̄e sue, i. vt cognoscat quātum deus sit
laudādus r̄ gloriificādus. Nō dicit aut̄, in laudem iusticie
Nā iusticia ibi locū h̄z vbi iuenit̄ debitum vel ēt reddid̄.
qd̄ aut̄ p̄destinat̄ ad vitā eternā nō est debitū vt dictum
est, sed gr̄a pure gratis data. Nec solū dicit glorie: s̄ addit
gratie q̄ si gloriose gr̄e q̄ est gr̄a in qua ostēdit̄ magnitudo
gratie q̄ p̄sistit etiā in magnitudine glorie r̄ in modo dādī
qz nullis meritis p̄cedētibz: sed adhuc īmeritis existēti-
bus eam dat. Unde Ro. 5. Lōmendat aut̄ deus suā chari-
tatem in nobis, qm̄ si cū adhuc p̄ctōres essemz xp̄us p̄ no-
bis mortuus est r̄. Et parū post. Cū inimici essemz reconci-
liati sumz deo. Patet ḡ q̄ p̄destinationis diuine nulla alia
cā est nec esse pōt q̄ simplex dei volūtas. Un̄ p̄z ēt q̄ diu-
ine volūtatis p̄destinantis nō ē alia rō q̄ diuina bonitas
fily cōicanda.

Lectio. II.

In qua gratificauit nos ī dilecto filio
suo in quo habemz redemptionē per
sanguinē eius remissionē peccatoruz
scdm̄ diuinitas gratie eius.

¶ Hic ponit apl̄s quartū bñficium p̄stit. i. gr̄e. Circa qd̄ fa-
cit duo. P̄rio tāgit hui⁹ beneficij collationē. Scd̄o ostēdit
p̄ferēdi modū r̄ cōditionē ibi. In quo habemz redēptionē
nez r̄. Dicit ḡ p̄mo. Ego dico q̄ p̄destinati sumz in ado-
ptionē filioz in laudē glorie gr̄e sue, r̄ dico gr̄az in qua gra-
tificauit nos r̄. Circa qd̄ sciēdū ē q̄ idēz est aliqd̄ eē gratū
alicui r̄ esse dilectū ei. Ille enī ē mihi gratus quem diligo.
Cum ergo deus dilexerit nos ab eterno nā elegit nos ante
mūdi cōstitutionē in charitate sicut dēn̄ ē, quomodo ergo
in tēpore gratificauit: Et dicēdū ē q̄ illos quos ab eterno
in seipso dilexit in tēpore: put sunt in naturis, p̄p̄rys grati-
ficat r̄ illud qd̄m qd̄ ab eterno est factū nō ē, qd̄ vō in tē-
pore ē fieri d̄r. Unde dicit hic apl̄s. Gratificauit, i. gratos
fecit q̄ simz digni dilectiōe sua, i. Jo. 3. Videte qualē chari-
tatem dederit nobis deus p̄r: vt filij dei nominemur r̄ si-
mus. Cōstuenit aut̄ distingui duplex gr̄a, s. gratis data que
sine meritis datur. Ro. ii. Si aut̄ gr̄a iaz nō est ex operibz
alioquin gr̄a iam nō est gratia. Et gr̄a gratum faciēs q̄ nos
facit deo gratos r̄ acceptos de qua d̄r h̄ic. Notādū est aut̄
q̄ aliq̄ diligim̄t p̄pter aliū: r̄ aliq̄ p̄ seip̄s. Cū enī aliq̄
multū diligo: diligo illū r̄ q̄qd̄ ad illum p̄tinet, nos autē a
deo diligimur: sed nō p̄ nosip̄s, sed in eo q̄ p̄ seip̄sum di-
lectus ē patri. Et ideo apostolus addit. In dilecto filio p̄
quo, s. nos diligit in q̄tum sumz ei filēs. Dilectio, n. fundat̄
sup̄ similitudine. Un̄ d̄r. Eccl̄ici. 13. Qē aīal diligit sibi sile. Si

lius aut̄ ē p̄ nām suā filis patri. Et ideo p̄ncipaliter r̄ per se
dilectus est. r̄ iō nāl̄iter r̄ excelētissimo mō est patris dile-
ctus. Nos aut̄ sumz filij p̄ adoptionē in q̄tum, s. sumz cōfor-
mes filio eius. Et iō quādā participationez diuini amoris
habemz. Jo. 3. Pater diligit filiū r̄ oīa dedit in manu eius
q̄ credit in filiū habet vitā eternā. Col. i. Transtulit nos in
regnū filij dilectionis sue.

¶ Deide cū dicit. In quo habemz redēptionē r̄. Ponit
modū ipsius. Circa hoc autē duo facit. Quia p̄mo p̄ponit
modū ex pte xp̄i. Scd̄o ex pte dei ibi. Scdm̄ diuinitas
gratie eius r̄. Ex pte xp̄i ponit duplicē modū, naz xp̄s p̄
duo nos gratificauit. Sūt, n. duo in nobis q̄ repugnāt gra-
tificatōi diuine, s. peccati macula r̄ pene noxa. Et sic mors
repugnat vite: peccatū aut̄ repugnat iusticie: ita vt p̄ B̄ elō
gati a dei similitudine deo grati nō essemz. Sed p̄ xp̄m nos
gratificauit. P̄mo qd̄ ablata pena, r̄ q̄m ad hoc dicit
q̄ in xp̄o habemz redēptionē, s. a seruitute peccati. p̄. Pe. i.
Nō, n. auro r̄ argēto redempti estis: sed p̄cioso sanguine r̄.
apoc. 5. Redemisti nos deo in sanguine tuo. Scd̄o dicit̄
mur redempti: qz a seruitute in qua p̄ peccatū detineba-
mur: nec p̄ nos plene satisficere poteramus p̄ xp̄m libera-
ti sumz qz moriēdo p̄ nobis satisficere deo patri r̄ sic abolu-
ta ē noxa culpe. Unde dicit. In remissionē peccatorū. Jo.
i. Ecce agnus dei: ecce qui tollit peccata mundi. Luc. vlt.
Dortebat xp̄s pati r̄ resurgere a mortuis die tertia r̄ p̄re-
dicari in noīe eius penitētiā r̄ remissionēz p̄ctōz. ¶ Mo-
dus aut̄ ex pte dei ponit cū dicit. Scdm̄ diuinitas r̄. Qua-
si dicat q̄ deus gratificans nos nō solū culpam remittit no-
bis: sed filius suū dedit q̄ p̄ nobis satisficere, fuit ex sup̄abū-
danti gr̄a qua voluit p̄ hoc honorē humane nāe p̄seruare
dum quasi p̄ iusticiā homines a seruitute p̄cti r̄ mortis vo-
luit liberare p̄ mortē filij sui. Et ideo dicit. Scdm̄ diuinitas
gratie eius. Quasi dicat. Hoc q̄ redempti sumus r̄ gratifi-
cati sumus p̄ satisfactionē filij eius fuit ex abūdanti gr̄a
r̄ misericordia, put īmeritis tribuit̄ misericordia r̄ misera-
tio. Dec aut̄ que dicta sunt p̄secuti sumz p̄m expositionez
glose, q̄ qd̄m expōvidet̄ extorta, qz idēz p̄tinet in vno qd̄
in alio. Nam idēz est dictū elegit nos: r̄ p̄destinauit nos.
Et idēz dicit̄ p̄ hoc q̄ dicit vt essemus sancti r̄ imaculati:
r̄ per hoc q̄ dicit in adoptionē filioz. P̄pter qd̄ scien-
dum est q̄ est consuetudo apostoli, vt cum loquitur in ali-
qua difficili mā que imediate sequunt̄ sunt p̄missorum
expositio, nec ē ibi inculcatio verborz: sed expositio, r̄ hūc
modū seruat hic apl̄s. Unde seruato eodē verborū ponde-
re aliter a p̄ncipio diuidamus r̄ dicamz q̄ pars ista. Bene-
dictus deus r̄. diuidit̄ p̄mo in tres ptes, qz apl̄s p̄mo red-
dit gr̄arū actionez ibi. Benedictus deus r̄. Scd̄o reci-
tat oīum beneficiorz simul largitiōē ibi. Qui benedixit
nos in oī bñdictione spiritali r̄. Tertio ponit diuinorū
beneficiorz in speciali apertaz expressionē ibi. Sicut ele-
git r̄. Et hec diuidit̄ ī duas partes, qz p̄mo bñficia distin-
cte exprimit. Scd̄o ea exponit ibi. Qui p̄destinauit
nos r̄. Explicat at̄ bñficia. P̄mo quātū ad electiōez
Scd̄o q̄tuz ad ea q̄ sequunt̄ ibi. Ut essemz sancti r̄.
Exponit aut̄ p̄mo de electiōe. Est enī duplex electio, s. p̄-
sentis iusticie. Jo. 6. Nōne duodecim vos elegi: r̄ vnus ex
vobis diabolus est. Et de hac apl̄s nō intendit hic qz ista
non fuit ante mundi constitutionem, r̄ ideo statim mani-
festat de qua intelligit̄: quia, s. de eterna p̄destinationē p̄-
pter qd̄ dicit. P̄destinauit nos r̄. Et quia dixit ī chri-
sto, s. vt christo essemus similes r̄ cōformes p̄m q̄ adopta-
mur in filios, ideo subdit. In adoptionem filiozūm per
sum christum. Docyero q̄ dixit. In charitate, exponit cuz
dicit. In quo habemus redēptionem per sanguinē ei⁹.
Quasi dicat. Nos habemus r̄. Quod vero dicit. Et imma

Ad ephesios

culati exponit eū dicit. In remissione peccatorū. Hoc vero qđ dicit. In aspectu eius. exponit dicens. In laudez glorie gratie sue.

Clectio. III.

Ue superabūdauit in nobis in omni sapientia et prudentia: vt notum faceret nobis sacramētū voluntatis sue scđm beneplacitū eius quod propo-
suit in eo in dispensatione plenitudinis tempo-
rum instaurare omnia in xpo que in celis et que
in terra sunt in ipso.

Constitis beneficis cōiter oib' collatis: hic apls ponit bñ-
ficia spāliter aplis collata. Diuidit autē hec pars in duas.
qz pmo pponit bñficia singulariter apostolis collata. Se-
cundo ostēdit cāz eoz ibi. (In quo et nos forte vocati sūt.)
Circā primū tria facit. qz pmo pponit singularia apostolo-
rū beneficia quātū ad excellētia sapiētie. Scđo q̄tum ad
spālem reuelationē sacramēti absconditi ibi. (Ut notum
faceret rē.) Tertio exponit qđ sit illō sacramētū ibi. (Se-
cundū beneplacitū rē.) Dicit ḡ pmo. Dico qz scđz diuitias
gratie eius oēs fideles cōiter tam vos q̄ nos habemus re-
demptionē et remissionē peccatorū p sanguinē xpi. q̄ gdez
gratia abūdauit in nobis. i. abundantius fuit q̄ in alijs. Ex
quo apparet temeritas illoz vt nō dicam erroz q aliquos
sanctos presumpūt comparare aplis in gratia et glia. Mani-
feste. n. p̄ ex verbis istis q apli habēt grām maiore q̄ aliq
aly sancti post xpm et virginē matrē. Si vō dicat alios san-
ctos tñ mereri posse q̄tum et apostoli meruerūt: et p conse-
quens tantā gratiā habere. Dicēdū ē q bñ arguerēt si gra-
tia p meritis daret. qz si ita eēt iā nō esset grā vt dī Ro. ii.
Et ideo sicut deus p̄ordinauit aliquos sanctos ad maio-
rem dignitatē: ita et abūdantiorē grām eis infudit: sicut xpo
homini quē ad vnitatē persone assumpsit cōtulit grāz sin-
gularem. Et gloriofam virginē mariā quā in matrē elegit
et quātū ad aiām: et q̄tum ad corpus grā impleuit. Et sic apo-
stolos sicut ad singulārē dignitatē vocauit: ita et singularis
gratie p̄uilegio dotauit: ppter qđ dicit apls Ro. 8. Nos
ipsi p̄mittas spūs habētes. Glo. Tēpore p̄us et ceteris abū-
dantius. Temerariū est ergo aliq̄ sanctū aplis p̄parare
Superabūdauit ḡ grā dei in apostolis in oī sapiētia. Nam
apostoli p̄positi sūt ecclesie sicut pastores. Jere. 3. Dabo
vobis pastores scđz cor meū et pascēt vos sciētia et doctrina.
Duo autē spectāt ad pastores. s. vt sint sublimes in cognitio-
ne diuinoy: et industry in actione religiōis. Nā subditi istru-
endi sunt in fide et ad hoc necessaria ē sapiētia q̄ ē cognitio
diuinoy. et q̄tum ad hoc dicit. In oī sapiētia. Luc. 21. Ego
dabo vobis os et sapiētiā cui nō poterūt resistere nec tra-
dicere oēs aduersarij vestri. Itē gubernādi sunt subditi in
exteriorib': et ad h̄ necessaria est prudētia. Mat. 10. Estote
ergo prudētes rē. Sic ḡ apparet bñficiū aploz quantum
ad excellentiā sapiētie. **C** Sequit eoz bñficiū quātū ad
excellētiā reuelationis ibi. (Ut notū faceret sacramen-
tum rē.) Quasi dicat. Sapiētia nostra nō ē vt sciam' natu-
ras rez et syderū cursus et h̄: sed in solo xpo. p̄ cor. 1. z. Nō
enī iudicauī me scire aliqd iter vos nisi xpm iesum rē. Un
hic dicit. Ut notū faceret sacramētū. i. sacru secretū. s. my-
sterium icarnationis qđ fuit ab initio absconditū. Cāz autē
hūi' sacramēti absconditi subdit dicēs. Volūtatis. Nā effe-
ctus futuri nō cognoscuntur nisi cognitis causis suis: sicut
eclipsim futuram nō cognoscim' nisi cognoscēdo cāz eius.
Cum ḡ cā mystery icarnatiōis sit volūtatis dei: qz pp nimia
caritatē quā deus habuit ad hoies voluit incarnari. Jo. 3.
Sic enīz deus dilexit mūdū vt filiū suū vnigenitūz daret
Volūtatis autē dei occultissima ē. p̄ cor. 1. z. Que dei sunt ne-

mo nouit nisi spūs dei. Cā ergo incarnationis occulta fuit
nisi qbus deus reuelauit p spūm sanctū sicut apls dicit. p̄
cor. 1. z. Dicit ḡ: vt notum faceret sacramētū. i. sacz secre-
tum qđ ideo ē secretū: qz volūtatis sit. Mat. 11. Confiteor
tibi dñe pater celi et terre qz abscondisti hec a sapientibus et
prudētibus: et reuelasti ea paruulis. Itē col. 1. Mysterium
qđ absconditū fuit a seculis et generatiōib'. nūc autē mani-
festatū est sanctis eius qbus voluit deus notas facere diui-
tias glorie sacramēti hūi'. Quid autē sit hoc sacramētū ex-
ponit dicēs. Scđm beneplacitū rē. Que qđē sententia tri-
cata est: et debet sic strui. Ut notū faceret rē. Qđ gdez sa-
cramētū est instaurare oīa in xpo. i. p̄ xps. Oīa dico q̄ in cel-
et q̄ in terris sūt. Instaurare inq̄ in eo. s. xpo cū dispēsate
plenitudinis tēpoy. et hoc f̄z beneplacitū ei'. Ubi tria tan-
git. s. sacramēti cām: tēpoyis cōgruitatē. et sacramēti vtilita-
tez. Cām quodāmodo tāgit cū dicit. Scđm beneplacitūz.
Licet autē q̄qd deo placet bonū sit: hoc tñ beneplacitū dei
anthonomastice bonū dī. qz p ipm ad p̄fectā fruitionē bo-
nitatis perducimur. ps. Beneplacitū est domino sup timē-
tes eū. Ro. 12. Ut probetis q̄ sit volūtatis dei bona et bene-
placens et perfecta. Cōgruitas tēpoyis fuit in dispēsatione
plenitudinis. de qua dī Gal. 4. Ubi venit plenitudo t̄pis
misit deus filiū suū factūz ex muliere. Un apls hic exclu-
dit questionē friuolā quā gētiles querere p̄stauerūt. vt. n.
dicit Job. 24. Ab oipotēte nō sunt abscondita tēpoy. Un
sicut oīa ordinat et dispēsat: ita et tempora dispēsando: et ac-
comodando ea effectib' quos pducit scđm congruentiā eo-
rū sicut autē aly effectib' ab eo pductis tēpoy ordinata
sunt: ita et certū tēpus p̄ordinauit ab eterno mysterio in-
carnationis. qđ qđē tēpus fm glo. exiēs fuit postq̄ hō cō-
uictus fuit de sua insipietia ante legē scriptā. dum. s. creatu-
ras colebat vt creatorē: vt dī. Ro. 1. Dicētes se esse sapien-
tes stulti facti sunt. Et de potentia per legē scriptam: quāz
implere nō poterat: vt sic hoies aduentū xpi de sua sapien-
tia et virtute nō presumpētes nō cōtemnerēt: sed quasi infir-
mi et quodā modo ignari ipsum auidius affectarēt. **C** Et
effectus hūi' sacramēti est instaurare omnia. Nā in quātūz
facta sunt ppter homines oīa restaurari dicunt. Amos. 9.
Suscitabo tabernaculum dauid qđ cecidit: et reedificabo
aperturas muroz eius: et ea q̄ corruerant instaurabo. Oīa
inq̄ que in celis. id est angelos. nō qz p angelis mortu' sit
xps: sed qz redimēdo hominē reintegrat ruina angeloz
ps. Implebit ruinas rē. Ubi cauendus est erroz origenis
ne per hoc credamus angelos dānatos redimēdos esse p
xpm: vt ipse finxit. Et que in terris inq̄tum celestia terre-
nis pacificat. Col. 1. Pacificas p sanguinez crucis eius sine
q̄ in terris: siue q̄ in celis sūt. Qđ est itelligēdū quātū ad suf-
ficiētiaz: et si omnia nō restaurantur quantū ad efficacā.

Clectio. III.

In quo etiam nos sorte vocati sum' p̄
predestinati scđm propositū eius q
operatur omnia scđm consiliū vo-
luntatis sue: vt simus in laudem glo-
rie eius nos qui ante sperauimus in christo.

CSupra posuit apls abundantiam gratie quā ipse et aly apo-
stoli a christo receperunt. ne autem crederet aliquis eos
proprijs meritis eam recepisse: ideo consequenter ostēdit
qz gratis eam receperunt vocati a deo nō proprijs meritis
Diuiditur autem pars ista in tres. quia primo pponit gra-
tuitam vocationem. Secundo voluntariam dei predesti-
nationem ibi. (Predestinati scđm propositum eius rē.)
Tertio vtriusqz sinez ibi. (Ut simus in laudē glie ei' rē.)
Dicit ergo. Dixi qz h̄ gratia superabūdauit in nobis et qz
in christo omnia restaurata sunt. In quo etiaz. id est p que

christum nos sorte sumus vocati. id est non nostris meritis sed diuina electione. Col. i. Gratias agētes deo et patri qui dignos nos fecit in parte sortis sanctorum in lumine etc. ps. In manibus tuis sortes mee. Ad huius autem intellectum sciendum est quod multa sunt iter homines que fortuita videntur et contingunt: que tamen sunt secundum diuinam prudentiam ordinata. Sors nihil aliud est quam exquisitio prudentie diuine de aliquo contingenti et humano. Unde augusti. super illud ps. In manibus tuis sortes mee. dicit quod sors non est aliquid malum: sed in rebus dubiis diuinam exquirens voluntatem. Est autem in sortibus triplex peccatum vitandum. Primum quod est superstitionis. nam omnia vana et illicita religio superstitio est. Tunc ergo in sortibus scurriliter peccatum illicitum superstitionis quoniam in eis inueniuntur aliquid pactum cum demonibus. Unde dicitur. Ezech. zi. Stetit rex babilonis in biuio. in capite duarum viarum diuinationem querens. omnes sagittas iterrogauit ydola. extra. consuluit. Comiscere enim sagittas ad sortilegium pertinet: et iterrogare ad superstitionem. Et ibi sortilegium damnae inter peccata ad superstitionem pertinentia. Secundo vitandum est peccatum tentationis dei. nam quoad diuinitatem se homo aliquid potest facere et scire quod debeat facere. si tunc a deo sorte vel aliquo alio tali explorat quod facere debeat deum tentat. Quando autem necessitas iminet neque ipse per seipsum iuuari potest: tunc licite a deo inquirat quod facere debeat. z. Paral. zo. Cum ignorem quod agere debeam: hoc solum habemus residuum ut oculos nostros dirigamus ad te. Tertio vitandum est peccatum vanitatis: quod fit si de inutilibus et impertinentibus ad nos inquiramus: puta de futuris contingentiis. Unde dicitur Act. i. Non est vestrum nosse tempora vel momenta que per vos sunt in sua potestate. Potest ergo sors hoc triplex sors accipi. scilicet quodam diuisoria. quodam consultoria. quodam diuinatoria. Diuisoria est cum aliqui diuidentes hereditatem et concordare non valentes mittunt sortes. puta anulū vel quartam: vel aliquid tale dicentes: ille cuiusque enenerit habebit partem istam in hereditate. Et huiusmodi sortes possunt mitti licite. Prouer. is. Contra dictiones comprimit sors: et iter potentes quoque dyudicat. id est iter volentes diuidere. Consultoria autem fit quoniam quis dubitans quod facere debeat consulit deum mittens sortes. Jone. i. dicitur. Quoniam superuenit tempestas illa in mari consuluerunt deum sorte mittentes. ut scirent cuius peccato tempestas illa venisset. Et hic modus licitus est maxime in necessitatibus et in electionibus potestatum secularium. Unde faciunt rotulos de cera in quorum quibusdam ponunt aliquas cartas et in quibusdam non: quos bussulos vocant. ut illi quibus veniunt bussoli cum cartis habeant voces in electione. Sed hoc ante aduentum spiritus sancti apostoli fecerunt etiam in electione spirituali. Act. i. quoniam sors cecidit super mathiam. sed hoc post aduentum spiritus sancti amplius non licet in predictis electionibus. quia hoc faciendum iniuriarum spiritui sancto. Credendum est enim quod spiritus sanctus puidet ecclesie sue de bonis pastoribus. Unum post aduentum spiritus sancti quoniam apostoli elegerunt septem dyaconos non miserunt sortes. Et ideo in nulla electione ecclesiastica hoc modo licet. Diuinatoria autem sors est inquisitio de futuris soli diuine cognitioni referuatis. Et hec semper habet vanitatem admixtam: nec potest sine vicio curiositatis fieri. Quia ergo sors nihil aliud est quam inquisitio rerum que ex diuina voluntate fiunt: gratia autem eius ex sola diuina voluntate dependet. Inde est quod gratia diuine electionis dicitur sors: quia deus per modum sortis secundum occultam prudentiam non ex alicuius meritis per gratiam internam vocat.

Deinde cum dicitur. (Predestinati etc.) ponit voluntariam dei predestinationem de qua dicitur. Ro. 8. Quos predestinauit hos et vocauit. Cuius quidem predestinationis ratio non sunt merita nostra: sed mera dei voluntas. propter quod subdit. Secundum propositum eius. Ro. 8. Scimus quoniam diligentibus deum omnia cooperantur in bonum his qui secundum propositum vocati

sunt sancti. Et autem secundum propositum predestinauerit probatur. quia non solum hoc: sed et omnia alia que deus facit operatur secundum consilium voluntatis sue. ps. Omnia quecumque voluit dominus fecit. Esa. 46. Consilium meum stabit et omnis voluntas mea fiet. Non autem dicitur secundum voluntatem: ne credas quod sit irrationabilis. sed secundum consilium id est secundum voluntatem suam que est ex ratione. non secundum quod ratio ipso: tunc discursum: sed secundum quod designat certam et deliberatam voluntatem. Ultimo autem tangit finem vtriusque. scilicet predestinationis et vocatiōis. scilicet laudem dei. Unde dicitur. Ut simus in laudem glorie eius: nos qui ante sperauimus in christo: et per nos qui credimus in christo laudem gloria dei. Esa. 55. Montes et colles cantabunt coram vobis laudem. Laus autem glorie dei: ut dicit Ambrosius. est cum multi acgruuntur ad fidem. sicut gloria medici est cum multos acquirat et curat. Ecc. 2. Qui timetis dominum sperate in illum et in oblatione veniet vobis misericordia.

Lectio.

V.

In quo et vos cum audiuissetis verbum veritatis euangelium salutis vestre in quo et credentes signati estis spiritu promissionis sancto qui est pignus hereditatis nostre in redemptionem acquisitionis in laudem glorie ipsius.

Postquam enarrauit apostolus beneficia collata cōter omnibus fidelibus et exhibita specialiter apostolis: hic autem enumerat beneficia ipsis ephesens collata. Diuidit autem pars ista in duas: quia primo proponit beneficia eis exhibita. Secundo insinuat affectum suum ex ipsis beneficiis excitatum ibi. (Propterea et ego audiens etc.) Prima iterum in tres diuidit scilicet tria beneficia eis exhibita. quia primo proponit beneficium predicationis. Secundo beneficium conversionis ad fidem ibi. (In quo et credentes signati estis etc.) Tertio beneficium iustificationis ibi. (Signati estis etc.) Dicit ergo quantum ad primum. In quo. scilicet christo et vos cum audiuissetis. id est cuius beneficio et virtute audiuissetis verbum predicationis in quantum ipse christus ad vos predicatores misit. Ro. 10. Quomodo audiet sine predicatore. quomodo vero predicabunt nisi mittantur. Item eodem infra. Ergo fides ex auditu: auditus autem per verbum dei. Ergo beneficio audiunt quod predicatores eis mittit. Luc. 11. Beati qui audiunt verbum dei et custodiunt illud. Hoc verbum predicationis tripliciter commendat apostolus. Primo a veritate cum dicit. Verbum veritatis. Quippe quia accipit originem a christo de quo dicitur Joannis. 17. Sermo tuus veritas est. Jacobi 1. Voluntarie genuit nos verbo veritatis sue. Secundo quia est annuntiatio bona. Unde dicit. Euangelium: quod quidem annunciat summum bonum et vitam eternam. et antonomastice verbis fidei euangelium dicitur quasi annuntiatio summi boni. Esa. 52. Quia pulchri pedes annunciantis et predicantis pacem annunciantis bonum predicantis salutem. Eod. 41. Super montem excelsum ascende tu qui euangelizas syon. Et hoc est quantum ad futura bona. Tertio describitur quantum ad bona presentia quia saluat. Unum dicit. (Salutis nostre). id est quod creditum dat salutem. Ro. 1. Non enim erubescio euangelium. virtus enim dei est in salutem omni credenti. i. corinthi. 15. Notum autem vobis facio fratres euangelium quod predicatum vobis: quod et accepistis: in quo et statis: per quod et saluamini. Quantum autem ad beneficium conversionis ad fidem dicit. In quo. scilicet christo. id est in cuius operatione vos credentes signati estis. Quod quidem beneficium ideo ponitur fidei: quia fides necessaria est audientibus. Frustra enim quis audiret verbum veritatis si non crederet. Et ipsum credere est per christum. infra. 2. Gratia enim saluati estis per fidem. Et hoc non ex vobis. donum enim dei est. Quantum vero ad beneficium iustificationis dicit.

Ad ephesios

(Signati estis.) Et hoc per spiritum sanctum qui datus est vobis: de quo dicit tria. scilicet quod est signum. et quod est spiritus promissionis et quod est pignus hereditatis. Signum quidem est in quantum per eum infunditur caritas in cordibus nostris: quod distinguimur ab his qui non sunt filii dei. et quantum ad hoc dicit. Signati estis. id est diuisi a grege dyaboli. infra. 4. Nolite consortare spiritum sanctum dei in quo signati estis etc. Sicut. n. homines gregibus suis apponunt signum ab alijs distinguant: ita dominus gregem suum. id est populum spirituali signo voluit signari. Dominus autem populum peculiarem habuit: in veteri quidem testamento in deos. Ezechiel. 34. Vos autem greges mei greges pascue mee homines estis. Unde. ps. Nos autem populus eius et oves pascue eius. Sed quia hic grex in pascuis corporalibus pascebat. scilicet in doctrina corporali et in bonis temporalibus. Esa. i. Si volueritis et audieritis me bona terre comedetis. ideo enim dominus corporaliter signo. scilicet circumcisionis ab alijs separauit et distinguit. Beatus. i. 7. Erigit pactum meum in carne vestra. Prius autem dicitur. Circumcidetis carnem propter signum vestri ut sit signum federis inter me et vos. In nouo autem testamento grege habuit populum christianum. propter petri. 2. Conuersi estis nunc ad pastores et episcopos aliarum vestrarum. Io. io. Quis me vocem meam audient etc. Sed grex iste pascebat in pascuis spiritualibus bonis. ideo enim signo spirituali ab alijs dominus distinguit: hoc autem est spiritus sanctus: per quem illi qui christi sunt distinguuntur ab alijs qui non sunt eius. nunc autem spiritus sanctus amor est. ergo tunc spiritus sanctus datur alicui: quoniam efficitur amator dei et proximi. Rom. 5. Caritas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum etc. Signum ergo distinctionis est caritas quae est a spiritu sancto Io. 13. In hoc cognoscet omnes qui mei discipuli estis si dilectionem habueritis adiuices. Spiritus ergo sanctus est quo signamur. Spiritus vero promissionis dicitur duplici ratione. Primo quia promissus est fidelibus. Ezechiel. 36. Spiritum nouum ponam in medio vestri. Et ezechielis. 37. Dabo vobis spiritum nouum. Secundo quia datur cum quadam promissione. ex h. n. ipso quod datur nobis efficitur filii dei. Nam per spiritum sanctum efficitur vnum cum christo. Ro. 8. Signum autem spiritus dei non habet hic non est eius. et per spiritum sanctum efficitur filii dei adoptiuum ex quo habemus promissionem hereditatis eterne: quia si filii et heredes. Ro. 8. Tertio dicitur pignus in quantum facit certitudinem de promissa hereditate. Nam spiritus sanctus in quantum adoptat in filios dei est spiritus promissionis: et ipsemet est signum promissionis adipiscende. Sed ut dicitur in glo. Alia littera habet qui est arra hereditatis. et forte melius: quia pignus est aliquid a re pro qua datur et redditur postquam ille qui pignus recepit rem sibi debitam habet. Arra autem non est aliud a re pro qua datur nec redditur quia datur de ipso precio quod non est auferendum sed plenitudo. Deus autem dedit nobis caritatem tanquam pignus per spiritum sanctum qui est spiritus veritatis et dilectionis. Et ideo hoc non est aliud quam quedam particularis et imperfecta participatio diuine caritatis et dilectionis. Que quidem non est auferenda sed perficienda. ideo magis proprie dicitur arra quam pignus. tamen potest nihilominus et pignus dici. Nam per spiritum sanctum deus nobis diuersa dona largitur. quorum quedam manent in patria ut caritas quae nunquam excidit. i. corinth. 13. Quedam vero propter sui imperfectioem non manent sicut fides et spes que euacuabuntur ut ibidem dicitur. Sic ergo spiritus sanctus dicitur arra per respectum ad ea quae manent: pignus vero per respectum ad ea quae euacuabuntur. Ad quod autem signati sumus subdit dicens. In redemptione. Nam si aliquis de nouo aliquid aialia acquireret et adderet gregi suo imponeret eis signa acquisitionis illius. christus autem acquisiuit populum ex gentibus. Io. io. Alias oves habeo quae non sunt ex h. ouili et illas oportet me adducere etc. Et ideo ipsemet est signum acquisitionis propter. Pe. 2. Mens sancta populus acquisitionis. Act. 20. Quia acquisiuit sanguine suo. Sed quia christus acquisiuit populum istum non sic

quod nunquam fuerit suus: sed quia aliquis fuerat suus et opprimebatur a seruitute dyaboli in qua peccando se rededit. ideo non dicit simpliciter acquisiuit. sed addit in redemptione. Quasi dicat. Non simpliciter de nouo acquisiuit: sed quasi a seruitute dyaboli per sanguinem eius redemptus. propter. Pe. i. Non corruptibilibus auro et argento redempti estis etc. Acquisiuit ergo christus nos redimendo: non quod accrescat ideo aliquid deo: quia bonorum nostrorum non indiget. Job 35. Si iuste egeris quid donabis ei: aut quid de manu tua recipiet. Ad quod autem acquisiuit nos christus subdit. In laudem glorie ipsius. id est ut ipse deus laudetur. Esa. 43. Qui inuocat nomen meum in gloriam meam creauit eum.

Lectio.

VI.

Propterea et ego audiens fidem vestram que est in christo iesu: et dilectionem in omnes sanctos: non cesso gratias agens pro vobis memoriam vestri faciens in orationibus meis: ut deus domini nostri iesu christi pater glorie det vobis spiritum sapientie et reuelationis in agnitione eius. illuminatos oculos cordis vestri: ut sciatis que sit spes vocationis eius et que diuitie glorie hereditatis eius in sanctis et que sit superueniens magnitudo virtutis eius in nos qui credimus.

Postquam enumerauit apostolus beneficia ephesios collata per christum: hic ostendit quod affectus suus creuit ad eos. Diuiditur autem hec pars in tres partes. quia primo promittit bonorum quae audiunt de eis memoratio. Secundo de perceptis beneficijs gratiarum debita actio ibi. (Non cesso gratias agens etc.) Tertio subditur pro futuris beneficijs eius oratio ibi. (Memoria vestri faciens etc.) Bona autem quae de eis audiunt sunt duo. Unus quo ordinantur ad deum: et hoc est fides. et quantum ad hoc dicit. (Et propterea. et ego audiens fidem vestram quae est in christo iesu.) quae quidem facit habitare deum in homine. infra. 3. Habitare christum per fides in cordibus vestris. Item corda purificat. Act. 15. Fide purificas corda eorum. Item sine lege iustificat. Ro. 3. Arbitramur iustificari homines per fides sine operibus legis. Secundum quo ordinantur ad proximum et hoc est dilectio. et quantum ad hoc dicit. (Et dilectionem. id est opera caritatis. quae quidem dilectio est spirituale signum quod homo sit discipulus christi. Io. 13. In hoc cognoscet omnes qui mei estis discipuli si dilectionem etc. Et ibidem. Mandatum nouum do vobis ut diligatis inuicem etc. Dilectionem dico in omnes sanctos. Nam omnes quos ex caritate diligimus debemus eos diligere: vel ideo quia sancti sunt vel ut sancti sint. Gal. 6. vlt. Dum tempus habemus operemur bonum ad omnes: maxime autem ad domesticos fidei etc.

Deinde cum dicit. (Non cesso etc.) agit apostolus gratias de bonis et beneficijs huiusmodi auditis dicens. Non cesso gratias agens etc. Littera. quia non semper poterat continue pro eis gratias agere. Respondeo. apostolus dicit non cesso. id est horis debitis. vel non cesso quia affectus gratias agendi pro vobis sine cessatione habitualiter est in me. Col. 1. Non cessam pro vobis orantes et postulantes etc. Ro. 1. Sine intermissione memoriam vestri facio semper in orationibus meis.

Consequenter orat apostolus pro beneficijs eis in futurum concedendis et quantum ad hoc dicit. Memoriam vestri faciens etc. Et hec diuiditur in tres. quia primo proponit quaedam que eis petit. Secundo exponit ea ibi. (In agnitione eius etc.) Tertio ostendit exemplar et formam illorum ibi. (Secundum operationem potentie etc.) Dicit ergo quantum ad primum. Non solum gratias ago quantum ad beneficia preterita que recepistis. et quantum ad bona audita de vobis. sed etiam oro ut omnino in futurum accrescant. memoriam vestri faciens in orationibus meis pro his. scilicet ut deus domini nostri iesu

xp̄i pater glorie r̄. ¶ Ubi sciendū q̄ dñs n̄r̄ iesus xp̄s r̄ deus r̄ homo ē. Et inq̄tuz hō ē deū h̄z cū sit p̄positus ex anima r̄ corpe: quoz v̄triq̄z cū sint creature cōpetit deū habere. fm̄ aut̄ q̄ deus ē patres h̄z. Jo. 20. Ascēdo ad patre meū r̄ patre vestrū: deū meū r̄ deū vestrū. Silt̄ ē r̄ h̄z q̄ ē deus ē gloria patris. Heb. i. Qui cum sit splendor glorie r̄. Et gl̄oria nostra: q̄ ipse ē vita eterna. z. Jo. vlt. Simus in vero filio eius: hic ē verus de⁹ r̄ vita eterna. Sic ḡ dicit vt deus dñi n̄r̄ iesu xp̄i. fm̄ q̄ ē hō. r̄ p̄ glorie. s. xp̄i q̄ est gloria eius. Prouer. 23. Gl̄ia patris fili⁹ sapiens r̄. Et glorie n̄r̄e inq̄tū dat oibus gloriā.

¶ Deinde cū dicit. (Det vobis r̄.) Ponit ea q̄ petit que sunt duo. Ubi sciendū ē q̄ q̄daz sunt dona cōia oib⁹ sanctis. s. illa q̄ sunt necessaria ad salutē: vt fides spes charitas: r̄ hec habebāt vt iā patet. Alia aut̄ sunt dona specialia r̄ q̄tuz ad hoc p̄ eis orat: p̄mo qdē p̄ dono sapiētie: r̄ q̄tum ad hoc dicit. (Ut det vobis sp̄m sapiētie) quez nullus pōt dare nisi deus. Sapi. 9. Sensus autē tuū q̄s sciet: nisi tu dederis sapiētia r̄ miseris sp̄m sanctū tuū de altissimis. Sc̄do orat p̄ dono intellectus: r̄ hoc p̄stitit in reuelatiōe sp̄aliū secretor̄: pp̄ qdē dicit. Et reuelatio nis q̄ ē a solo deo ē. Daniel. 2. Est de⁹ i celis reuelās mysteria. ¶ Exponit aut̄ q̄ sint ista q̄ petit: r̄ p̄mo qdē p̄tinet ad donū sapiētie. Sc̄do qdē p̄tinet ad donū intellectus ibi. (Ut sciatis que sit spes r̄.) Ad donū aut̄ sapiētie p̄tinet cognitio diuinor̄. Uñ petere donū sapiētie ē petere q̄ habeāt cognitionē dei. Et h̄ petit ibi. (In agnitionē dei r̄.) Quasi dicat. Hoc peto vt p̄ sp̄m sapiētie habeatis illuminatos oculos cordis vestri in agnitionē. s. clariorē eius. s. dei. ps. Illumina oculos meos r̄. Hoc ē contra eos q̄ habēt oculos illuminatos tñ ad temporalia cognoscēda cū magis tñ sit necessariū r̄ ēt gl̄oriosum cognoscere deū. Jere. 9. Nō gl̄oziet sapiens in sapiētia sua: r̄ nō gl̄oziet diues in diuitijs suis: sed in hoc gl̄oziet qui gl̄oziat scire r̄ nosce me. Ad donū aut̄ intellectus tria p̄tinentia ponit. Unū q̄tuz ad statū p̄sentē: r̄ duo q̄tū ad futurū. Ad statū vō p̄sentē p̄tinet spes q̄ ē necessaria ad salutē. Ro. 8. Spe. n. salui facti sumus r̄. r̄ q̄tuz ad hoc dicit. Ut sciatis q̄. i. q̄ta sit spes vocationis eius. i. virt⁹ spei: r̄ de q̄ta re sit. Que qdē r̄ maxima ē: q̄ d̄ maximis. p̄me Petri. i. Regenerauit nos in spem viuā p̄ resurrectionē iesu xp̄i ex mortuis r̄. Et maxima virtutū. Heb. 6. Fortissimū solatiū habeamus q̄ fugimus ad tenedā p̄positā spem: quā sicut anchorā habem⁹ anime r̄. Sz q̄ ea q̄ speramus sunt de futura vita: iō alla duo p̄tinent ad vitā futurā: vnū qdē p̄tinet ad oēs iustos cōiter: qdē ē premiū essentialē. Et q̄tum ad hoc dicit. (Et q̄ diuitie glorie r̄.) Ubi ponit quatuor ad illa dona p̄tinentia. P̄mū ē q̄ sunt copiosissima: r̄ q̄tuz ad h̄ dicit. (Diuitie.) Prouer. i. Abundātia p̄fruct terrore malor̄ sublato. ps. Gl̄oria r̄ diuitie in domo ei⁹ r̄. Prouer. 8. Mecū sunt diuitie r̄ gloria r̄. Sc̄do q̄ sunt clarissima. Et q̄tum ad hoc dicit. (Glorie.) Ro. 2. Gl̄oria autē et honor r̄ pax opanti bonū r̄. Tertio q̄ sunt stabilissima r̄ q̄tuz ad h̄ dicit. (Hereditatis.) Ea. n. q̄ hereditaria sunt stabiliter possident. Ecc. 3. Stabilita sunt bona illius in dño. ps. Dñs pars hereditatis mee r̄ calicis r̄. Quarto q̄ erunt intima. Et q̄tū ad h̄ dicit. (In sanctis.) Ro. 8. Nō sunt adigne passiōes huius t̄pis r̄. sc̄do corinth. 4. supra modū in sublimitate glorie pondus opat̄ i nobis. Aliud qdē ponit p̄tines ad futurā gloriā est q̄ specialiter p̄tinet ad apostolos. Uñ dicit. (Et q̄ sit) supple sciatis supeminēs magnitudo virtutis ei⁹. s. i bonis. Quasi dicat. Licet oibus sanctis abundanter diuitias glorie tribuat: supeminētius tñ tribuet apl̄is. Magnitudo. n. virtutis oñdiū

in effectu. Uñ q̄to magis effectus virtutis diuine i aliq̄ inuenitur: tanto ibi virtus diuina maior oñdiū: s. i sc̄pa sit vna r̄ indiuisa. Et iō q̄ maior effectus virtutis diuine ē i apostolis: iō magnitudo virtutis erit i eis. Et q̄ maior sit in eis effectus oñdit subdens. Qui credidimus. i. g sumus p̄mitie credētū. sc̄do corinth. 4. Nos credidim⁹ pp̄ qdē r̄ loquimur sciētes q̄ ille q̄ suscitauit iesus r̄ nos cū iesu suscitabit: pp̄ qdē dicebat. z. r̄. i. Scio cui credidi r̄ certus sum r̄. Jō illi inter vos p̄ quos alij istructi sunt r̄ vocati ad fidē: sicut doctores p̄eminētius p̄miabunt: q̄ vt d̄ in glo. quoddā incrementū glorie habebūt summi doctores vltra illud qdē cōiter oēs habebūt: pp̄ quod Danie. iz. docti assimilantur splendori firmamenti: sed doctores assimilantur stellis. Qui autem docti fuerint quasi splendor firmamenti: r̄ qui ad iusticiam erudiunt multos quasi stelle in perpetuas eternitates.

Lectio

VII.

Secundum operationē potentie virtutis eius quaz operatus est in christo suscitans illum a mortuis r̄ constituens ad dexteram suam in cele-

stibus super omnem principatum r̄ potestatem r̄ virtutem r̄ dominationes r̄ omne nomen quod nominatur non solum in hoc seculo: sed etiam in futuro.

¶ Enumeratis bñficij q̄ apl̄s p̄ferenda optat ephesijs in futurū: hic p̄sequēter ponit formā r̄ exemplar. Sicut aut̄ vita xp̄i ē forma r̄ exemplar iusticie n̄r̄e: ita r̄ gloria r̄ exaltatio xp̄i est forma r̄ exemplar glorie r̄ exaltationis nostre. Jō hic apostolus duo facit: q̄ p̄mo p̄ponit formā exaltationis beneficij r̄ donor̄ in generali. Sc̄do manifestat eā i sp̄ali ibi. (Suscitans illū a mortuis r̄.) Formā aut̄ r̄ exemplar opatiōis diuine in nos ē opatio diuina i xp̄o. Et q̄tum ad hoc dicit. (Sc̄dm opationē) .i. ad similitudinē opatiōis potētie virtutis eius. i. virtuosē potētie dei quā opatus est in xp̄o exaltans caput illud supple ita virtuosē opabiē in nobis. p̄hil. 3. Saluatores expectamus dñm n̄r̄m iesum xp̄m: q̄ reformabit corpus humilitatis nostre r̄. Nos aut̄ exaltari ad similitudinē exaltatiōis xp̄i frequēter legimus in scriptura. Ro. 8. Si p̄patimur r̄ gl̄ozificemur. Item Apoc. 3. Qui vicerit dabo ei sedere mecū in trono meo: sicut r̄ ego vici r̄ sedi cum patre meo in trono eius.

¶ Cōsequēter explicat formā r̄ exemplar i speciali: mani festans ea q̄ p̄tinet ad exaltationē xp̄i. loquendo de xp̄o inq̄tuz est hō dicēs. (Suscitās illū r̄.) Circa qdē tria beneficija ponit exaltationis xp̄i. P̄mū ē transitus d̄ morte ad vitā: r̄ q̄tum ad h̄ dicit. Suscitans illū a mortuis. Sc̄dm ē exaltatio ad gl̄ozias altissimā: r̄ q̄tuz ad h̄ dicit. (Cōstitues illū ad dexterā suā.) Tertium est sublimatio ad potētia maximā: r̄ q̄tuz ad hoc dicit. (Et oia subiecit sub pedibus eius.) Dicit ḡ q̄tū ad p̄mū: dico q̄ h̄ erit. h̄z opationē qua opatus ē i xp̄o. s. deus p̄ eadē virtute quā h̄z cū xp̄o. Uñ r̄ ipse xp̄s seipsus resuscitauit r̄ de⁹ p̄ eū resuscitauit. Ro. 8. Si sp̄s ei⁹ q̄ suscitauit iesum a mortuis habitat i vobis: q̄ suscitauit iesus a mortuis viuificabit r̄ mortalia corpora v̄ra. Quātū vō ad 2^m dicit. (Cōstitues illū r̄.) Que qdē celsitudo glorie pōt tripliciter p̄siderari. s. p̄ p̄parationē ad deū: p̄ p̄parationē ad corporales creaturas: r̄ p̄ cōparationes ad creaturas sp̄iales. Si ḡ p̄sideret p̄ cōparationē ad deū: sic p̄stitutus est ad dexterā suā: q̄ qdē dextera nō ē itelligēda ps corporalis q̄ vt d̄ Jo. 4. Sp̄s ē deus: s. metaphozice d̄: vt sicut

Ad Ephesios

p dexterā intelligit nobilior et virtuosior ps hois: ita cuius dicimus xpm iesum constitutum ad dexterā dei intelligatur. fm humanitate constitutus in potioribus bonis patris: et fm diuinitate intelligat eqlis patri. Unde ps. Dixit dñs dño meo: sede a dextris meis etc. Itē marci vlti. Et dñs qdē iesus postq locutus ē eis assumptus ē i celū et sedet ad dexterā dei. In cōparatōe vō ad corporales creaturas dicit in celestibus. Nā corpora celestia tenēt supremum locū in cōparatōe ad alia corpora: infra. 4. Qui descendit ipse ē: et ascendit sup oēs celos. In cōparatōe vō ad spirituales creaturas. Primo specialr. Scōdo cōtūm ad oia cōiter ibi. (Et sup omne nomē etc.) C A hoz at intelligētiā sciēdum ē q nouē sunt ordines angeloz: quoz quatuor apls tāgit hic: qdē sunt medij. Nā supra eos sunt tres superiores. s. throni cherubin et seraphin. Sub eis aut sunt duo inferiores. s. archangeli et angeli. Qui qdē nouē ordines distinguuntur i tres hierarchias. i. sacros pncipatus. In quaz qualibet assignant tres ordines: sed i assignatiōe ordinū hierarchie pme ueniūt oēs doctores in hoc. s. q supremus ordo ipsius sit seraphin: scōdus cherubin. tertius throni. In assignatiōe vō ordinū aliaz duarū hierarchiaz. s. medie et ifime discordāt dionysius et Gregorius. Nā dionysius in supremo ordie medie hierarchie ponit dñationes. In scōdo virtutes. In tertio potestates descendēdo. In supremo vō ordine ifime hierarchie posuit pncipatus. In scōdo archangelos. In tertio angelos. Et hec assignatiō ordinū concordat lre pñenti. Nam apls ascendēdo incipit a supremo ifime hierarchie: q ē septim⁹. Gregorius aut aliter ordinat: qz ponit principat⁹ in medio dñationū et potestatu: qd ptinet ad 2^m ordinem medie hierarchie: virtutes vō pōit i medio potestatu et archangeloz qd ptinet ad supremū ordinē ifime hierarchie. Et hec assignatiō ē fulcimentū hz ex vbis apostoli. Col. 3. Ubi dicit. Siue throni siue dñationes siue pncipatus siue potestates: vbi illos ordines enumerat descendēdo. Sed reseruatā ordinatiōe gregoz viqueq legamus epistolā ad col. ad pñens viā dionysij magis cōpetētē pñti lre psequemur. C Ad cuius intellectū sciēdum ē q pōt considerari tripliciter ordo rez. Primo qdē fm q sunt i pma oium cā. s. in deo. Scōdo vō fm q sunt i causis vniuersalibus. Tertio fm determinationem ad spāles effectus: et qz oia q fiūt in creaturis ministrant p angelos: iō s3 triplicē acceptiōe ordinis rez distinguuntur tres angelice hierarchie: ad quaz vnā ptinet accipere rōnes rez in ipso rez vertice. s. deo: ad aliā vō ptinet accipere rōnes rez in causis vniuersalibus: ad aliā vō i pncipis effectibus. Nā q̄to mētes angelice sunt superiores: tāto diuinā illuminationē in maiori vniuersalitate recipiunt. Et iō ad supremā hierarchiā ptinet administratio rez in cōparatione ad deū. Propter qd ordines hierarchie istius denominant p cōparationē ad deuz: qz seraphin dicunt ardētes: et vniti deo p amorē. Cherubin vō q̄si lucētes in q̄tū supeminēter diuina secreta cognoscūt. Throni vō in q̄tū in eis de^o sua iudicia exercet. De istis tribus ordinibus nullā facit hic apls mētiōe. Ad mediā hierarchiā ptinet rez administratio p cōparatiōem ad causas vniuersales. Vñ denoiant ordies hierarchie illius noibus ad potestātē ptinetibus cū cause vniuersales sint virtute et potestate in inferioribus et particularibus. Ad potestates aut q hñt vniuersale regimē tripartit. Primo q sit aliq p imperiū dirigens. Scōdo q sint aliq q impedimēta executionis repellāt. Tertio q sint aliq q ordinēt qualiter alij imperiū exequant. Hoz aut p̄mū ptinet ad dominationes q vt dicit dionysius sunt libere ab omni subiectiōe nec ad exteriora mittunt: sed

eis q mittūt imperāt. Scōm vō ptinet ad virtutes q p̄bēt facilitatē ad iperū implēdū. Tertiu vō ptinet ad potestates iperū exequētes. Ad infimaz aut hierarchiam ptinet administratio rez in cōparatōe ad spāles effect⁹: vñ noibus ad eos ptinet nūcupant. Vñ angeli dicūt illi q exequūtur ea q ptinet ad salutē singuloz. Archangelū vō q exequūtur ea q ptinet ad salutē et vtilitatē magnoz. Principatus vō dicunt illi q presunt singulis p̄uincijs. C His ḡ expositis xps sup oēs est. De his vō q tuoz apls spālez mētiōe facit. Cuius rō ē: qz hoz quatuor ordinū noia a dignitate iponūtur: et qz agit de dignitate xpi: iō hic spāliter eos noiat vt ostēdat xpm oēs dignitatē creatam excedere.

C Lōsequēter cū dicit. (Et oē nomē qd noiat etc.) ostēdit xpm exaltatū eē cōiter supra oēm creaturā spūalē. dixerat. n. supra xpm eē exaltatus sup oēs creaturas spūales: q a ptate denominantur. Sed qz p̄ter illos angeloz ordines i sacra scriptura quidā alij ordines celestiu spūuz veniunt. s. seraphin. Esaie. 6. Et cherubin. Ezech. io. 7. ii. 7. 4. i. et throni in ps. Et de istis nō fecerat mētiōe: ideo ostēdit xpm. fm q hō supra oēs hō ordines eē exaltatus: pp qd subiūgit dices. (Et sup oē nomē etc.) id est nō solū sup pncipatus: s3 sup oē nominabile. C Sciēdus ē. n. q nomē imponit ad cognoscēdū rē: vñ et significat rei substantiā: cū significatū nois sit diffinitiuā rō rei. Cū ḡ dicit. (Et oē nomē qd noiat dat intelligere q exaltat⁹ ē supra oēm substantiā: de qua pōt haberi noticia et noie cōprehēdi. Qd dico vt excludat substantiā diuinitatis q incōprehēnsibilis ē. Vñ glo. dicit. (Supra oē nomē). i. noiabile. Et ne intelligat q sit supra nomē dei: iō subdit. Qd noiatur. Nā maiestas diuina nullo noie cludi vel noiar potest. Addit aut nō solū i hoc seculo: s3 et i futuro: qz multa fiūt i hoc seculo q noticia cōprehēdimus et noiam⁹: quedam tñ sunt in futuro seculo que hic cōprehēdi nō pñt: nec et nominari: qz vt dicitur. prime cor. 13. Ex parte cognoscimus et ex parte pphetam⁹. Noiant tñ hec a beatis q sunt i futuro seculo. Hō aut sunt de qbus dicit apostolus. scōdo cor. 12. q audiuit archana vba que nō licz homini loqui. Et tñ sup hec oia exaltatus est christ⁹. Phil. 2. Dedit illi nomē quod est super omne nomē.

Lectio.

VIII.

Et omnia subiecit sub pedib⁹ ei⁹: et ipm dedit caput supra oēs ecclias q est corpus ipsius et plenitudo ei⁹ q oia in oibus adimpletur.

C Supra egit apls de exaltatione xpi et q̄tū ad ei⁹ trāsfitū de morte ad vitā i illa particula. (Suscitās illū etc.) et d̄ eius exaltatiōe ad gloriā altissimā: in illa p̄cula. Et constitues ad dexterā etc.) hic agit de eius exaltatiōe q̄tū ad ptatē maximā. Circa qd duo facit: qz p̄mo agit d̄ xpi ptatē respectu totius creature. Scōdo d̄ eius ptatē respectu ecclesie ibi. (Et ipm dedit etc.) Dicit ḡ q respectu totius creature hz vniuersales potestates: qz oia subiecit. s. deus p̄ sub pedibus eius. C Ubi sciēdū ē q hoc quod dicit. (Sub pedibus) pōt accipi duplr. Uno mō vt sit locutio figuratiua et similitudinaria: vt. s. p hoc deū itel ligi q ois creatura totaliter est subiecta ptati xpi. Illud enim ē a nobis oino subiectū qd pedibus calcam⁹. Et de ista potestate d̄ Mat. vlt. Data est mihi ois ptas i celo et in terra. Heb. 2. in eo enī q ei oia subyciunt nihil dimisit non subiectū ei. Alio mō vt sit locutio metaphozica. Nā p pedes intelligit infima ps corporis: p caput vō suprema. Licet aut i xpo diuinitas et humanitas nō habeat rationē partis: tñ diuinitas que ē supremus in xpo

intelligit p caput. p me cor. ii. Caput vō xpi deus: huma-
nitas vero q̄ infima ē intelligit p pedes. ps. Adorabimus
i loco vbi steterunt pedes eius. Est ḡ sensus q̄ oia creata
nō solū subiecit p̄ xpo in q̄tum ē deus cui ab eterno oia
sunt subiecta: s̄ et humanitati ei? Aduertēdū ē aut̄ hic
q̄ xpo subyiciunt aliqua dupl̄: q̄ q̄dā volūtariē: q̄ q̄dā
inuoluntariē. Hoc aut̄ origines nō intelligēs sumpsit ex
hoc vbo apli occasione erroris dicēs. (Oia q̄ subyiciū-
tur xpo p̄cipat salutē: q̄ ipse est vā salus. Et iō dixit q̄
oēs demones r̄ dānati aliq̄ saluabunt̄ vt subyiciāt sub
pedibus xpi: hoc aut̄ ē p̄tra sniam dñi. Mat. 25. Discedi
te a me maledicti i ignē eternū q̄ paratus est diabolo et
angelis eius: r̄ cludit in fine capituli. Ibi t̄ bi in suppli-
ciū eternū. Dicēdū ē ḡ q̄ oia subiecit sub pedib⁹ eius: s̄
q̄dā volūtariē tāq̄ saluatori: puta iustos q̄ in vita p̄nti i-
plet voluntatē dei: r̄ isti subyiciunt̄ ei vt impleat eorum
desideriū r̄ volūtatiē expectātes illud q̄d dicit̄ de bonis
prouer. 10. Desideriū suū iustis dabit̄. Quedā vō suby-
ciunt̄ ei inuite tanq̄ iudei vt xps de his suā volūtatiē fa-
ciat. Et isti sunt mali de q̄bus pōt̄ itelligi illud Luce. 19.
Veritatem inimicos meos illos q̄ noluerūt me regnare
super se: adducite huc r̄ interficite coram me.

¶ Deinde cū dicit. (Et ipsum dedit caput r̄c.) Agit d̄ po-
tēte xpi respectu ecclesie. Circa q̄d tria facit: q̄ primo
ponit habitudinē xpi ad ecclesiam. Sc̄do habitudinē ec-
clesie ad xpm. Tertio exponit illā habitudinē. Quātus
ad primū dicit. (Et ipsum dedit deus p̄ caput sup̄ oēm
ecclesiam.) s̄ tā militatē q̄ ē hoium in p̄nti viuētū q̄ triū-
phantē q̄ ē ex hoibus r̄ angelis in patria: xps. n. fm̄ q̄sdā
cōes rōnes caput ē etiā angeloz. Col. 2. Qui ē caput oīs
p̄ncipatus r̄ ptatis: s̄ fm̄ sp̄ales rōnes ē xps caput hoīuz
sp̄ualiter. Nā caput triplicē habitudinē h̄z ad membra
p̄mo q̄dē quo ad p̄eminētiā i situ. Sc̄do quo ad dif-
fusiōnē virtutū: q̄ ab eo oēs sensus deriuant̄ in mēbra.
Itē quo ad s̄formitatē in nā. Sic ḡ q̄tū ad p̄eminētiā:
r̄ q̄tū ad diffusiōnē xps ē caput angeloz. Nā xps p̄est
angelis et fm̄ humanitatē. Heb. 1. Tāto melior angelis
effectus q̄tū p̄e illis differētius nomē hereditauit. Itē
xps et fm̄ q̄d angelos illuminat r̄ in eis infuit: vt Dio-
nysius p̄bat ex v̄bis Eiaie. 63. f. Quis ē iste qui venit de
edon r̄c. dicēs hec verba esse supremoz angeloz. Qd̄ at̄
seq̄t. Ego q̄ loquor iusticiā: dicit eē v̄ba xpi eis imēdiate
r̄ndentis. Ex quo dat̄ intelligi q̄ nō soluz inferiorēs: s̄ et
superiores angelos xps illuminat. Quātus aut̄ ad nāe con-
s̄formitatē xps nō ē caput angeloz: q̄ nō angelos appre-
hēdit: sed semē abrahe: vt d̄ Heb. 1. Sed ē caput hoīum
tū. Lanti. 4. Vulnerasti cor meū foroz mea. f. p̄ nām et
sp̄osa p̄ gram. Quātū ad habitudinē ecclesie ad xpm di-
cit. (Que ē corpus eius.) s̄ in q̄tum ē ei subiecta r̄ recipit
ab eo influētiā: r̄ h̄z nām p̄formē cū xpo. p̄me corint. 12.
Sicut. n. corpus vnū ē r̄ h̄z multa mēbra: oia aut̄ mēbra
corporis cū sint multa vnū corpus sunt: ita r̄ xps: vt. n. in
vno sp̄u oēs nos vnū corpus baptisati sumus. (Expo-
nit aut̄ q̄d dixit q̄ ē corpus ipsius subdēs. (Et plenitudo
eius r̄c.) Querētī. n. cur in corpore nāli sint tot mēbra. f.
manus pedes os r̄ h̄z: r̄ dicit̄ hoc eē iō vt d̄seruiāt diuer-
sis opationibus aīe: quaz ipsa pōt̄ esse cā r̄ p̄ncipiū r̄ que
sunt virtute in ipsa. Nā corpus ē factū pp̄ aīam r̄ nō ecō-
uerso. Vñ fm̄ hoc corpus naturale ē q̄dā plenitudo aīe:
nisi enī eēt mēbra cū corpore p̄pleta nō posset aīa suas
opas plene exercere. S̄l̄ itaq̄ ē hoc de xpo r̄ de ecclesia.
Et q̄ ecclesia ē instituta pp̄ xpm dicit̄ q̄ ecclesia ē pleni-
tudo eius. f. xpi. i. vt oia q̄ virtute sunt in xpo q̄si quodā-
modo i mēbris ipsius ecclesie impleant̄: dū. f. oēs sensus
sp̄uales r̄ dona r̄ q̄qd pōt̄ eē in ecclesia q̄ oia sup̄abūdā.

ter sunt in xpo ab ipso deriuentur in membra ecclesie r̄
perficiantur in eis. Unde subdit. (Qui oia in oib⁹ adi-
pletur). s̄ dum hunc quidem qui est membrum ecclesie
facit sapientem fm̄ perfectam sapiētiam: que est in ipso:
illum vō iustum fm̄ p̄fectam iusticiam: r̄ sic de alijs.

CAPI.

II.

¶ Vos cui⁹ essetis mortui delictis
r̄ peccatis vestris in quibus aliq̄
ambulastis. fm̄ seculū mūdi hui⁹:
fm̄ principē p̄rtis aeris hui⁹: spi-
ritus qui nunc opatur i filios dif-
fidentie: in quibus r̄ nos aliquando cōuer-
ti sumus: in desiderijs carnis nostre: facientes
voluntatem carnis r̄ cogitationū: r̄ eramus
natura filij ire sicut r̄ ceteri.

¶ Supra enumerauit aplis bñficia humano generi per
xpm cōiter exhibita: hic aplis cōmemorat eadē p̄ com-
parationē ad eoz statū p̄teritū. Status aut̄ eoz p̄terit⁹
dupl̄ cōsiderari pōt̄: p̄mo q̄dē q̄tum ad statū culpe.
Sc̄do q̄tum ad statū gētilitatis eoz. Aplis ḡ duo facit:
q̄ p̄mo cōmemorat bñficia q̄tum ad p̄mū statū eis exhi-
bita. Sc̄do cōmemorat ea p̄parationez ad statum 2^m
ibi. (Propter q̄d memores estote r̄c.) p̄mo iterum in
duas: q̄ p̄mo recitat apls statū culpe ipsoz. Sc̄do bñfi-
ciū ḡe iustificatiōis ibi. (Deus aut̄ q̄ diues ē r̄c.) p̄mo
iterum in duas: q̄ p̄mo p̄memorat statū culpe q̄tum ad gē-
tiles. Sc̄do q̄tum ad iudeos ibi. (In q̄b⁹ r̄ nos oēs r̄c.)
p̄ma iterum in duas: q̄ p̄mo p̄mittit bñficiū generalitatem.
Sc̄do subdit hui⁹ necessitatē ibi. (Cū essetis mortui r̄c.)
Dicit ḡ. Dico q̄ deus magnifice opat̄ i fidelibus. s̄z ope-
rationē potētie virtutis eius: quā opatus ē in xpo: r̄ h̄z
suscitauit illū a mortuis. fm̄ hāc ḡ opationē ad hui⁹ opa-
tionis exēplū diuificauit nos vite. f. ḡe de morte pecca-
ti. Osee. 6. Diuificauit nos post duos dies i die tertia su-
scitabit nos r̄c. Col. 3. Si surrexistis cū xpo que sursum
sunt r̄c. Necessitatē vō hui⁹ bñficiū ostendit cū dicit. (Cū
essetis mortui r̄c.) Ubi optime describit eoz culpā. p̄-
mo q̄tum ad multitudinē: q̄ cū essetis mortui. f. morte
spirituali q̄ pessima ē: ps. Mors peccatoz pessima. Pec-
catū enim mors d̄r: q̄ p̄ ipsum homo a deo q̄ ē vita sepa-
rat̄. Jo. 14. Ego sum via vitas r̄ vita. Mortui in q̄ i deli-
ctis r̄ peccatis vestris. Ecce multitudo. In delictis q̄des
q̄tum ad omīssa. ps. Delicta quis intelligit r̄c. Et pecca-
tis q̄tum ad cōmissa: in quibus aliq̄ ambulastis. Qd̄ iō
dicit vt multitudinē peccatoz exaggeret. Nā alig si ad
horā mortui sunt in peccatis r̄ i delictis: cessant tñ aliq̄
r̄ peccare desistunt: sed ibi de malo in peius p̄cedētes r̄
ambulantes proficiebant. Simile habet̄ p̄hil. 3. Mul-
ti enim ambulant quos sepe dicebā vobis: nunc autēz r̄
flens dico. Jere. 2. Ambulauerunt post vanitatē suam r̄
vani facti sunt. Sc̄do q̄tum ad cām que ponit̄ duplex.
Una ex parte hui⁹ mūdi ga alliciebant̄ a reb⁹ mūdi: r̄
q̄tum ad hoc dicit. (Sc̄m seculū mūdi hui⁹). i. s̄z se-
cularē vitam rez mundanaz que vos alliciunt. p̄ime
Joan. 2. Si quis diligit mundū nō est charitas patris in
eo. Propter q̄d p̄mittit. Nolite diligere munduz. Alia
causa est ex parte demonum quibus hūiebant̄: de q̄bus
dicitur Sap. 14. Infandoz ydoloꝝ cultura omnis mali
causa ē r̄ initium. Et q̄tum ad hoc dicit. (Et fm̄ principes
potestatis) Quā quidē cām describit tripliciter. p̄mo
quidē q̄tum ad potestatiē dicens. (Sc̄m principē pote-
statis). i. potestatiē exercētē: nō q̄ habeat eā nāliter: cū

Ad ephesios

nec dñs nec creator sit ex nã: s; in q̄tuz dominaf hoib⁹
qui se ei peccando subyciunt. Joã. 12. Nunc p̄nceps hui⁹
mundi eyciet foras. Et. 14. Venit princeps huius mun/
di et in me nõ h; quicq̄. Scdo q̄tum ad habitacione: qz
aeris huius. i. qui habet potestatiẽ hoc aere caliginoso.

Ubi sciendũ est q̄ de istis demonibus duplex ẽ opinio
apud doctores. Quidã. n. dixerunt demões q̄ ceciderũt:
nõ fuisse de supremis ordinibus: sed de inferioribus: qui
presunt corporibus inferioribus. Cõstat aut̄ totã creatu
rã corporale administrari a deo ministerio angeloz. Et
hec est opinio Joãnis damasceni. s. q̄ primus eoz q̄ ceci
derũt p̄erat ordini terrestriũ: qd̄ forte sumptũ ẽ ex di
cto platonis q̄ p̄ebat quasdã substãtias celestes seu mũ
danas. Et fm̄ hoc exponet hoc q̄ dicit aeris huius. i. ad
hoc creati vt p̄sederet aeri huic. **A**ly vò volũt q̄ meli⁹
q̄ fuerint de supremis ordinibus: ita q̄ hoc qd̄ dicit ae
ris huius sit ad ostendẽduz ipsum aerẽ eẽ habitacionem
ipsoz in penã eoz. Un̄ iudas in sua canonica dicit: ange
los vò q̄ nõ suauerũt suũ p̄ncipatũ: s; dereliquerũt suuz
domiciliũ i iudiciũ dei magni viculis eternis sub caligi
ne reseruauit. Ratio aut̄ quare nõ statiz post eoz casuz
retrusi sunt in infernũ: s; dimittũt in aere: ẽ qz deus no
luit q̄ ipsis peccãtibus eoz creatio totalr frustraret: et
ideo dedit eos hoibus in exercitiũ quo bonis p̄parẽt co
ronam: malis aut̄ eternã mortẽ: et qz vsq; ad diẽ iudicy ẽ
nobis tẽpus belli et meredi: iõ vsq; tũc in aere permane
bunt: post diẽ vero iudicy retrudent i infernũ. **A**duer
tendũ ẽt q̄ yna lra h; spũs: et sic est gti casus: et ponit sin
gulare p̄ plurali. Quasi dicat. spiritũ. Alia lra h; spũm:
et tũc ẽ accusatiui casus: vt dicat fm̄ p̄ncipẽ spũm. i. q̄ p̄
ceps ẽ spũs. Tertio q̄tũ ad operationẽ ibi cũ dicit. (Qui
nunc operat i filios diffidẽtie). i. in illos q̄ a se repellunt
fructũ passionis xpi: q̄ erãt filij diffidẽtie. Uel qz de eter
nis nõ habet fidẽ nec spem salutis p̄ xpm. Et in talib⁹ p̄n
ceps potestatis aeris hui⁹ libere opat ducẽs eos q̄ vult:
de q̄bus infra. 4. dñ. Qui desperantes semetipos tradid
erũt impudicitiẽ i operationẽ imũdicie. Uel diffiden
tie. i. de q̄bus eis ẽ diffidendũ. i. q̄ ex malicia peccant: in
q̄bus p̄nceps huius mũdi ẽt operat ad nutũ. De his enĩ
q̄ ex igrãtia et infirmitate peccãt: nõ est diffidendus: nec i
eis p̄nceps iste opat ad nutũ. S; ẽ: nõ nemine ẽ desperã
dum q̄ diu viuit. Rñdeo dicẽdu est q̄ de aliquo p̄t eẽ
duplex spes. Una ex pte hois: alia ex pte diuine gratie:
et sic de aliquo potest desperari ex parte sua: de quo tam̄
desperandum non est ex parte dei: sicut desperandum
erat de lazaro iacẽte in sepulchro q̄ resurgeret ex parte
sua: de quo tam̄ desperandũ nõ erat ex pte dei: a quo resu
scitatus est. De illis ḡ q̄ ex malicia sunt multũ i peccatis
diuersi si attẽdat eoz virtus desperari p̄t. ps. Infixus
sum in limo pfundi: et nõ ẽ substãtia. Nõ tam̄ si attẽdatur
virtus diuina. De istis aut̄ filijs diffidẽtie dñ infra. 5. Ne
mo vos seducat inanibus verbis. Propter hoc. n. venit
ira dei in filios diffidentie.

Deinde cũ dicit. (In q̄bus et nos oēs rẽ). Cõm memorat
ap̄lus statũ culpe q̄tuz ad iudeos: ostendens eos oēs i pec
cato fuisse. fm̄ illud Ro. 3. Causati sumus iudeos et gre
cos oēs sub peccato eẽ. Attẽdenda ẽ tñ dñia circa hoc. qz
ap̄lus agẽs de culpa gẽtiliũ assignauit duas causas cul
pe fuisse. Unã. s. ex pte mũdi: alia ex pte demonũ q̄s cole
bãt. Qz ḡ iudei erãt filies gẽtilibus i statu culpe q̄tuz ad
p̄mã cam: nõ aut̄ q̄tuz ad 2mã: iõ ap̄lus nõ facit mẽtionẽ
de culpa eoz: nisi q̄tum ad cam q̄ ẽ ex parte mundi. Cir
ca qd̄ tria facit. Primo cõm memorat eoz culpã q̄tum ad
peccatũ cordis. Scdo q̄tum ad peccatum opis. Tertio
q̄tum ad peccatũ originis. Peccatũ vò cordis insinuat p

desideria carnis: et q̄tuz ad hoc dicit. In q̄bus. s. peccati:
et delictis nos oēs. s. iudei aliqñ p̄uersati sumus agentes
vitã nřam in desiderijs carnis nře. i. carnalibus. Tit. 3.
Eramus. n. aliqñ et nos insipientes et increduli: errãtes et ser
uientes desiderijs et voluptatibus varijs rẽ. Ro. 13. Lar
nis curã ne feceritis in desiderijs. Peccatũ vò opis insi
nuat cũ dicit. (Facientes voluntates rẽ). Peccatum eniz
opis nihil aliud ẽ: q̄ expressio interioris cupiscẽtie. Est
aut̄ qdã cupiscẽtia carnis: sicut sunt cupiscẽtie natu
rales: puta cibi: p̄ quã p̄seruat indiuidiũ: et venereozũ: p̄
quã p̄seruat spẽs: et q̄tum ad hoc dicit. (Facientes volun
tates carnis). i. ea in q̄bus caro delectat. Ro. 8. Qui at̄ i
carne sunt deo placere nõ p̄nt. Quedã vò ẽ cupiscẽtia
cognitiõis eoz. s. q̄ nõ veniũt ex desiderijs carnis: sed ex
ipso appetitu aie vt honozis ambitio et p̄prie excellẽtie:
et h; et q̄tum ad hoc dicit. (Et cogitationũ). i. exequẽ
tes illas cupiscẽtias q̄ causant ex instinctu cogitationũ
nostraz. Peccatũ vò originis insinuat dicẽs. (Et eram⁹
nã filij ire). Nõ qd̄ peccatũ ex p̄mo parẽte: nõ solũ i gẽ
tiles: s; ẽt i iudeos trãsfundit. Ro. 5. Sicut p̄ vnũ hoĩez
in hũc mũduz peccatũ intrauit et p̄ peccatũ mors: ita et i
oēs hoies mors p̄transiuit i quo oēs peccauerunt. Et sic
hoies p̄ baptisimũ mũdanã a peccato originali solũ q̄tũ
ad p̄sonas p̄prias: vn̄ generãt filios baptizandos: ita cir
cũcisio mũdabat ab originali p̄sonas solũ: s; generabant
adhuc circũcidẽdos. Et hoc ẽ qd̄ dicit. (Eram⁹ natura)
i. p̄ originẽ nãe. Nõ quidẽ nature: vt natura est: qz sic bo
na ẽ et a deo: s; nãe vt vitata ẽ. filij ire. i. vindicte pene et
gebenne: et hoc sicut ceteri idest gentiles. Lectio. II.

Deus autem qui diues ẽ i misericor
dia propter nimiaz charitatem suaz
qua dilexit nos: et cum essem⁹ mor
tui peccatis: cõmunicauit nos i chri
sto cuius gratia estis saluati: et cõresuscitauit
et cõsedere fecit in celestibus in xpo iesu: vt
ostenderet in seculis supernenientibus abun
dantes diuitias gratie sue in bonitate sup nos
in chriso iesu.

Postq̄ exaggerauit ap̄lus statũ culpe inficiẽtis: hic cõ
mẽdat bñficiũ grẽ iustificãtis. Circa quã duo facit. Pri
mo ipsum bñficiũ ponit. Scdo seipsum expõit ibi. (Hra
enim estis rẽ). Bñficiũ aut̄ illud describit q̄tuz ad tres
causas. Primo q̄tũ ad cam efficiẽtẽ. Scdo q̄tũ ad cam
formalẽ. Tertio q̄tũ ad cam finalẽ. Efficiens aut̄ causa
bñficy diuini iustificãtis ẽ charitas dei. Et q̄tuz ad hoc
dicit. (Deus aut̄ q̄ diues ẽ in misericordia p̄ nimiaz cha
ritatẽ). Dicit aut̄ p̄ nimiaz charitatẽ: qz dilectiõis diuine
possumus cõsiderare quadruplicẽ bonitatẽ et efficiẽtiaz.
Primo qz nos inesse p̄duxit. Sap. ii. Diligis. n. oia q̄ sũt
et nihil odisti eoz q̄ fecisti rẽ. Secundo qz ad imaginem
suã nos fecit et capaces beatitudinis sue. Deut. 33. Lum
eo sanctoz milia in dextera illius ignea lex dilexit popu
los oēs sancti in manu illius sunt. Tertio quia homines
per peccatuz corruptos reparauit. Iere. 31. In charitate
p̄petna dilexi te ideo rẽ. Quarto qz p̄ salute nostra filium
propriũ dedit. Jo. 3. Sic deus dilexit mũdum vt filium
suũ vnigenitũ daret. Un̄ gregori⁹. O inestimabilis dile
ctio charitatis vt suuz redimeres filiũ tradidisti. Dicit
autẽ. qui diues ẽ i misericordia: qz cuz amor hois cause
tur ex bonitate eius qui diligitur: tunc homo ille diligit
ex iusticia in q̄tũ iustũ est q̄ talẽ amet. Quãdo vò amor
causat bonitatẽ in dilecto: tunc ẽ amor p̄cedens ex mise
ricordia. Amor aut̄ quo deus amat nos causat in nobis

bonitate: et ideo misericordia ponitur hic: quasi radix amoris diuini. Esa. 63. Largitus est in eis secundum indulgentiam suam: et secundum multitudinem misericordiarum suarum. Ibidem. Multitudo viscerum tuorum et miserationum tuarum super me. Dicit autem deus diues in misericordia: quia habet eam infinitam et indeficientem: quod non habet homo. In tribus. n. homo miseretur cum termino: et limitatione. Primo quidem largiendo beneficia temporalia: et hec misericordia est finita: non excedens limites proprie facultatis. Tob. 4. Quomodo potueris: ita esto misericors. Sed deus diues est et in omnibus: qui inuocant illum: ut dicitur Ro. 10. Secundo est finita misericordia hominis: quia non remittit: nisi offensam propriam: et in hoc est modus esse debet: ut scilicet non sic passim remittat: ut ille cui remittit efficiatur prociator priorior et facilius ad iterum offendendum. Ecc. 8. Etenim quod non profert cito in malos sua absque timore vello filii hominum perpetrata mala. Deo autem nihil nocere potest: ideo potest omnem offensam remittere. Job. 35. Si peccaueris quod ei nocet: et postea post. Porro si iuste egeris quod donabis ei. Tertio homo miseretur penam remittendo: et in hoc est modus seruandus. scilicet ut non facias in legis superioris iusticiam. Deo autem penam omnium remittere potest cum non astringat aliqua superiori lege. Job. 34. Quae constituit alius super terram et quae posuit super orbem quae fabricatus est: Sic ergo misericordia dei est infinita: quia non coartatur angustiis diuitiarum: neque timore nocenti restringitur: et neque lege superioris. Causa vero exemplaris beneficii est: quia in christo collata est. Et quantum ad hoc dicit. Cum essemus mortui peccatis conuiuificauit nos christo etc. Ubi tangit triplex beneficium. scilicet iustificationis resurrectionis a mortuis: et ascensionis in celum: per que tria christo assimilantur. Dicit ergo quantum ad primum ut legatur littera suspensiuus. Deus autem qui diues est etc. Cum essemus mortui peccatis conuiuificauit nos christo. id est sicut viuere facit cum christo. Osee. 6. Viuificabit nos post duos dies etc. Conuiuificauit inquit hic. id est per vitam iusticie. ps. Qui posuit animam meam ad vitam: et in christo. id est per gratiam christi: cuius gratia est saluati. Ro. 8. Spe enim salui facti sumus. Quatum vero ad secundum dicit. (Et resuscitauit nos cum christo) quantum ad animam in re: et quantum ad corpus. Ro. 8. Qui suscitauit ipsum a mortuis uiuificabit et mortalia corpora nostra etc. Quatum vero ad tertium dicit. (Et coelestis sedere fecit in celestibus in christo iesu). scilicet nunc per spiritum et tandem in futuro in re: quia ut dicitur Jo. 12. Ubi ego sum illic et minister meus erit etc. Item Apoc. 3. Qui vicerit dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut et ego vici et sedi cum patre meo in throno eius. Utrum autem in his apostolus preterito pro futuro: enuncians tamquam iam factum quod futurum est pro certitudine spei. Sic ergo conuiuificauit quantum ad animam tandem resuscitabit quantum ad corpus. sedere fecit quantum ad vtrumque.

Consequenter cum dicit. (Ut ostenderet etc.) Ostendit eam finalem collati beneficii: quod quidem potest dupliciter legi: quia secula superuenientia vel possunt accipi in vita ista vel in vita futura. Si enim accipiantur in vita ista: tunc seculum est quodam mensura temporis: et periodus vnius generationis: ut dicat sic. Dico quod nos qui sumus primitie dormientium conuiuificauit in christo: et hoc ut ostenderet in seculis superuenientibus. id est in his qui futuri sunt post nos abundantes diuitias gratie sue: et hoc non meritis nostris: sed bonitate sua: que est. scilicet super nos in christo iesu. id est per christum iesum. ps. Tibi. id est. Iesus christus venit in hunc mundum peccatores saluos facere: quorum primus ego sum: et ideo misericordiam secutus sum: ut in me ostenderet christus omnem patientiam ad informationem illorum qui credituri sunt illi in vitam eternam. Sic ergo de largitus est sanctis primitiuis abundantia dona gratie: ut posterius facilius uertantur ad christum. Vel potest aliter accipi

seculum. scilicet in alia vita de quibus dicitur Ecc. 24. Et usque ad futurum seculum non desinat. Sed licet ibi sit vnum seculum: quia ibi est eternitas: dicit tamen in seculis superuenientibus propter multitudinem sanctorum participantium eternitatem: ut dicantur ibi tot secula quot sunt eternitates participate. De his seculis dicitur in ps. Regnum tuum regnum omnium seculorum. Dicit ergo per hunc sensum. Dico quod uiuificauit nos in spe. scilicet per christum vel in gratia: ut ostenderet in seculis superuenientibus: id est in alia vita compleret abundantes diuitias gratie sue. id est abundantem gratiam: quam etiam in hoc mundo dum multa dimittit peccata et maxima dona concedit. dicit. Que quidem superabundat in vita alia: quia ibi indeficienter habetur. Jo. 10. Ego veni ut vitam. scilicet gratie habeant in hoc mundo. et abundantius habeant: scilicet glorie in patria. Et hoc in bonitate sua. ps. Quam bonus israel deus. Terti. Bonus est dominus sperantibus in eum: anime querenti illum. Et hoc supra nos. id est supra nostrum desiderium supra nostrum intellectum: et supra capacitatem nostram. Esa. 64. Oculus non vidit deus absque te quem parasti expectantibus te. Et hoc in christo iesu: id est per christum iesum: quia sicut gratia nobis confertur per christum: ita et gloria que est gratia consummata. ps. Gratiam et gloriam dabit dominus. Per ipsum enim beatificamur per quem iustificamur. Dicit autem. Ut ostenderet: quia thesaurus gratie in nobis est occultus: quia habemus ipsum in vasis fictilibus: ut dicitur secunda cor. 4. et i. Jo. 3. Videte qualem charitatem dedit nobis pater: ut filii dei nominemur et simus. Et parum post. Nunc filii dei sumus et nondum apparuit etc. Sed ille thesaurus occultus. quia nondum apparuit: in seculis superuenientibus ostenditur: quia in patria omnia erunt nobis aperta: quae ad manifestam sanctorum gloriam pertinet. Ro. 8. Non sunt digne passionibus huius temporis ad futuram gloriam que reuelabitur in nobis.

Lectio.

III.

Ratia enim estis saluati per fides et hoc non ex vobis. Dei enim donum est non ex operibus: ut ne quis gloriatur. Ipse enim sumus factura creati in christo iesu in operibus bonis: que preparauit deus ut in illis ambulemus.

Supra commemoras apostolus beneficium dei quo liberati sumus a peccato iterposuerat quod gratia christi eramus saluati: nunc autem illud probare intendit. Circa quod duo facit. Primo. n. proponit intentionem suam. Secundo manifestat propositum ibi. (Et hoc non ex vobis etc.) Dicit ergo primo Deum dixi cuius gratia estis saluati. Et certe adhuc dico secure. Enim pro quia estis saluati gratia. prime cor. 15. Gratia dei sum id quod sum. Ro. 3. Iustificati per gratiam ipsius. Idem enim est saluari et iustificari. Salus enim importat liberationem a periculis. Vnde perfecta salus hominis erit in vita eterna quando ab omnibus periculis immunis erit: sic nauis dicitur esse saluata quando venit ad portum. Esa. 60. Occupabit salumuros tuos et portas tuas laudatio. Vnde autem salutem spes suscipiunt homines dum in presenti iustificanti a peccato: et secundum hoc dicuntur saluati esse. secundum illud Ro. 8. Spe enim saluati sumus. Hec autem saluatio gratie est per fidem christi. Locurrit enim ad iustificationem impij simul cum infusione gratie motus fidei in deum et adultis. Luc. 8. Uade in pace fides tua te saluum facit. Ro. 6. Iustificati enim ex fide pacem habeamus.

Deinde cum dicit. (Et non ex nobis etc.) Manifestat quod dixerat: et primo quantum ad fidem que est fundamentum totius spiritualis edificij. Secundo quantum ad gratiam ibi. (Ipse enim sumus factura etc.) Circa primum

excludit duos errores: quorum primus est: quod dixerat quod per fidem sumus saluati: posset quod credere quod ipsa fides esset a nobis: quod credere in nostro arbitrio constitutum est. Et ideo hoc excludens dicit. (Et hoc ex nobis.) Non enim sufficit ad credendum liberum arbitrium: eo quod ea que sunt fidei sunt supra rationes. **Ecclesiasticus 3.** Plurima supra sensum hominis ostensa sunt tibi. **Prime corinthios 2.** Que dei sunt nemo nouit: nisi spiritus dei reuelat. Et ideo quod homo credit hoc non potest ex se habere: nisi deus det. **Item illud Sapientie 9.** Sensum autem tuum quod sciet: nisi tu dederis sapientiam et miseris spiritum sanctum tuum de altissimis. Propter quod subdit. **Dei enim donum est: ipsa fides.** **Philippensis 1.** Uobis autem donatum est per christum non solum ut in eum credatis: sed et per eum patriamini: et **prime corinthios 12.** Alii enim dantur fides in eodem spiritu. **Secundo** excludit alium errorem. Posset enim aliquis credere quod fides daretur nobis a deo merito operum precedentium: et ad hoc excludendum subdit. (Non ex operibus) scilicet precedentibus hoc donum meruimus aliqui quod saluati sumus: quoniam hoc est ex gratia ut supra dictum est. **Item illud Romanorum 11.** Si autem gratia ista non est ex operibus: alioquin gratia ista non est gratia. (Subdit autem rationem quare deus saluat homines per fidem absque meritis precedentibus. Ut ne quod gloriemur in seipso: sed tota gloria in deum referatur. **psalmus.** Non nobis domine non nobis reuelatum est. **prime corinthios 1.** Ut non gloriemur ois caro in conspectu eius: ex ipso autem vos estis in christo iesu.

Deinde cum dicit. (Ipsi enim factura sumus) reuelatum est. Manifestat quod dixerat quantum ad gratiam. Circa quod duo facit. Primo manifestat gratie infusionem. Secundo declarat gratie predestinationem ibi. (Que preparauit deus reuelatum est.) Duo autem ad rationes gratie pertinet que etiam dicta sunt: quorum primus est: ut id quod est per gratiam non insit homini per seipsum vel a seipso: sed ex dono dei. Et quantum ad hoc dicit. (Ipsi enim factura sumus) quod si quicquid boni nos habemus non est ex nobis ipsis: sed ex deo faciente. **psalmus.** Ipse fecit nos et non ipsi nos. **Deuteronomio 32.** Nonne ipse est pater tuus qui possedit fecit et creauit te? Et continuat immediate cum precedenti ut dicat. Ne quod gloriemur quod ipsi factura sumus. Vel potest continuari cum eo quod supra dixerat. **Hic enim saluati sumus.** (Secundo pertinet ad rationem gratie ut non sit ex operibus precedentibus et hoc exprimitur in hoc quod subdit. (Creatura.) Est enim creare aliquid ex nihilo facere. Unde quoniam aliquis iustificatur sine meritis precedentibus: dici potest creatus quasi ex nihilo factus. **Declarat actio scilicet creatio iusticie fit virtute christi spiritus sancti dantur.** Propter quod subdit. (In christo iesu) id est per christum iesum. **Galatas ultimo.** In christo enim iesu neque circuncisio aliquid ualet neque preputium: sed noua creatura. **psalmus.** Emitte spiritum tuum et creabuntur. Alterius non solum datur nobis habitus virtutis et gratie: sed interius per spiritum renouamur ad bonum operandum. Unde subdit. (In operibus bonis): quod ipsa bona opera sunt nobis a deo. **Esaias 36.** Domine enim opera nostra operatus es nobis. Et quod quos predestinauit hos et uocauit. scilicet per gratiam: ut dicit **Romanorum 8.** Iohannes subdit de predestinatione dicens. (Que) scilicet bona opera (preparauit deus). Nihil enim aliud est predestinatio quam preparatio beneficiorum dei inter que beneficia computantur et ipsa bona opera nostra. Dicit autem deus nobis preparare in quantum dispositum fuit se nobis datur. **psalmus.** Parasti cibum illoz reuelatum est. (Sed ne aliquis intelligeret bona opera sic esse nobis preparata a deo: ut nihil ad illa liberum arbitrium cooperemur: ideo subdit. (Ut in illis ambulemus.) Quasi dicat. Sic nobis ea preparauit ut ea nos ipsi nobis per liberum arbitrium impleamus. Dei enim adiutores sumus ut dicit **prime corinthios 3.** Propter quod dicebat de seipso apostolus. **prime corinthios 15.** Gratia eius in me vacua non fuit: sed abundantius omnibus laboraui: non ego autem: sed gratia dei mecum. Signanter autem dicit. (Ambulemus): ut designet boni operis profectum. **Item illud Iohannis 12.** Ambulate dum lucem habetis infra. **5.** Ut filii lucis ambulate.

P

Propter quod memores estote quod aliqui quoniam vos que gentes eratis in carne que dicebamini preputium ab eo que dicitur circuncisio in carne manifesta: qui eratis illo in tempore sine christo alienari a uersatione israel: et hospites testamentorum promissionis spem non habentes: et sine deo in hoc mundo. **Nunc autem in christo iesu vos qui aliquando eratis longe facti estis prope in sanguine christi.**

Prosecuto beneficio dei gentilibus exhibito quantum ad liberationem a peccato: hic recitat apostolus beneficium eis exhibitum in liberatione a statu gentilitatis. Circa quod duo facit. Primo memorat additionem status preteriti. Secundo recitat beneficia eis exhibita in statu presentis ibi. (Nunc autem in christo iesu reuelatum est.) Circa primum duo facit. Primo commemorationis status preteriti ponit exhortationem. Secundo ipsemet statum preteriti declarat additione ibi. (Quia aliqui reuelatum est.) Dicit ergo. Propter quod: ut scilicet aduertere possitis quod omnia sint nobis data ex dei gratia memores estote. **Deuteronomio 9.** Memeto et ne obliuiscaris quod ad iracundiam puocaueris dominum deum tuum reuelatum est. **Deuteronomio 10.** Memineris diei egressionis tue de egypto omnibus diebus uite tue. **Secundo cum dicit.** (Quia aliqui reuelatum est.) Lommemorat preteriti status conditionem: et primo quantum ad mala que habebant. Secundo quantum ad bona quibus priuabantur ibi. (Qui eratis illo tempore reuelatum est.) Circa primum ponit tria mala. Primo gentilitatis criminem que ydolis inuenerat: cum dicit. (Quia aliqui vos gentes eratis) **per 1 corinthios 12.** Scitis quoniam cum gentes essetis ad simulachra muta put dicebamini eutes. Quidam uero libri habent. Uos que gentes eratis: tunc pedet constructio usque ibi. (Nunc autem in christo iesu reuelatum est.) Secundo recitat eorum carnalem uersationem cum dicit. (In carne) id est carnaliter uiuentes. **Romanorum 8.** Qui autem in carne sunt deo placere non possunt. Tertio recitat contemptus eorum uilipensione qua a iudeis uilipendebant. Unde dicit. (Qui dicebamini preputium) id est circuncisio: ab ea scilicet circuncisio que dicitur circuncisio manifesta in carne. id est a iudeis tali circuncisio circuncisus. Et dicit manifestum facta ad ostensionem circuncisiois spiritualis: de qua dicit **Colossensis 2.** In qua circuncisio estis circuncisio non manufacta in expoliatioe corporis carnis: sed circuncisio christi. Et legitur post. Uos cum mortui essetis in delictis et preputio carnis vestre conuificauit cum illo donans uobis omnia reuelatum est.

Deinde cum dicit. (Qui eratis illo in tempore reuelatum est.) Commemoratur bona quibus priuabantur: et per participationem sacrorum: et dei cognitionem ibi. (Et sine deo in hoc mundo.) Circa primum ponit tria sacramenta quorum participatione priuabantur. Primo christi dignitate. Unde dicit. (Qui eratis illo tempore sine christo) id est sine promissione christi: que facta est iudeis. **Ieremias 23.** Suscitabo dauid germem iustum reuelatum est. **Zacharias 9.** Exulta satis filia syon: iubila filia hierusalem. ecce rex tuus uenit tibi iustus et saluator: et tunc agitur societate scilicet que priuabantur quantum ad gentilitatem permanebat cum dicit. Alienari a uersatione israel: quod scilicet iudeis cum gentilibus non erat licitum uersari. **Deuteronomio 7.** Non inibis cum eis fedus: non miseraberis eorum: neque sociaberis cum eis coniugia reuelatum est. **Iohannis 4.** Non enim contulerunt iudei samaritanis. Et quantum ad illos que in iudaismo recipiebantur et reprobantur cum fiebant preputium. Unde subdit. Et hospites testorum. Quasi dicat. **Deus preputium quoniam uertebantur ad iudeos et fiebant preputium: non sicut cines: sed sicut hospites recipiebantur ad percipiendum testamenta dei.** Dicit autem testamentorum: quod iudeis uetus testamentum erat exhibitum: et nouum erat promissum: quod ut dicit **Ecclesiasticus 44.** Testamentum suum confirmauit super caput iacob. Quod potest intelligi de ueteri testamento. Promiserat enim

deus dare aliud testamentum Baruch. 2. Statua illis testamentum alterz sempiternum. Hoc aut reddidit illis qui riu adoptio est filioz dei et gloria et testm: vt dicitur Ro. 9. **C**onit et aliud beneficium quod puabant. s. spem futuroz bonoz cu dicit. (Promissionis spem non habites) qz vt dicitur Gal. 3. Abrahe dicte sunt promissiones et semini eius. **C**ulterius ponit summam danificationem qua danificabant. s. dei cognitionem ibi. (Et sine deo in mundo). i. sine cognitione dei. ps. Notus in iudea deus: non aut notus gentibus vt dicitur pme the. 4. Non in passione desidery: sicut et gentes que ignorat deum: quod tamen intelligit de cognitione que est per fidem. Nam de cognitione naturali dicitur Ro. 1. Qui cum cognouissent deum: non sicut deum glorificauerunt etc.

Consequenter cum dicitur. (Nunc autem in christo etc.) Commemorat beneficia eis exhibita in statu uersionis per christum. Circa quod duo facit: quod primo ostendit quod facti sunt principes bonoz quibus ante puabant. Secundo ostendit quod ad illa bona: non sicut hospites: sed sicut ciues recipiunt ibi. Ergo non estis hospites etc. **P**rima itez in duas: quod primo commemorat beneficia in generali. Secundo in speciali ibi. (Ipse enim est pax nostra etc.) Dicitur primo. Dixi quod in illo tempore eratis sine christo alienati a uersione israel. Nunc autem. i. postquam uersi estis ad christum: vos quod estis in christo. i. quod ei adheretis per fidem et charitatem. pme Jo. 4. Qui manet in charitate in deo manet: et deus in eo. Gal. ultimo. In christo. n. iesu. neque circumcisio aliquid ualet: neque preputium: sed noua creatura. Vos inquam quod aliqui eratis loge. id est elogati a deo: non loco: sed merito. ps. Longe a peccatoribus salus: et a uersione sanctorum et participatione testamentorum: vt dictum est. Statim facti estis ppe: deo. s. et sanctis eius et testamentis Esa. 6. Filii tui de longe ueniunt etc. Mar. 8. Quidam enim ex eis. s. gentilibus de longe uenerunt. s. de regione dissimilitudinis et statu gentilitatis: uos autem modo facti estis ppe. s. in sanguine christi. i. in sanguine eius: quo uos christus attraxit. Jo. 12. Ego si exaltatus fuero a terra omnia traham ad meipsum. Et hoc per nimiam charitatem: que potissime in morte crucis manifestatur. Jere. 31. In charitate perpetua dilexi te: ideo attraxi te miserans.

Lectio.

V.

Ipse enim est pax nostra: qui fecit utraque unum: et medium parietes macerie soluens inimicitias in carne sua: legem mandatorumque decretis euacuans: ut duos condat in semetipso in uno nouo homine: faciens pacem ut reconciliet ambos in uno corpore deo per crucem interficiens inimicitias in semetipso: et ueniens euangelizauit pacem uobis qui longe fuistis: et pacem his qui prope: quoniam per ipsum habemus accessum ambo in uno spiritu ad patrem.

Commemoratis beneficiis collatis ipsis ephesys in generali per christum: hic ea commemorat in speciali. Circa quod duo facit. Primo ostendit quod appropinquerunt populo iudaico. Secundo qualiter propinquo facti sunt deo. Secunda ibi. (Ut reconciliet ambos etc.) Prima itez in tres: quod primo ostendit causam appropinquationis. Secundo modum. Tertio finem. Secunda ibi. (Et medium pietate etc.) Tertia ibi. (Ut duos etc.) Tertia autem appropinquationis est christus: per quod dicitur. (Ipse enim est pax nostra etc.) Et est emphatica locutio ad maiorem rei expressione. Quasi dicat. Bene dico quod facti estis ppe: sed hoc factum est per christum: quod ipse est pax nostra. i. causa pacis nostre. Unde dicebat Jo. 14. Pacem meam do uobis. Dic autem modus loquendi fieri inuenit quoniam totum quod est in effectu dependet ex

ca: sicut cum dicimus de deo: quod ipse est salus nostra: quod quicquid salutis est in nobis causatur a deo. Quia quicquid pacis est in nobis causatur a christo: et per omnes quicquid appropinquationis: quod homo quoniam pacificatus est cum alio secure potest ambulare seu appropinquare ad ipsum. Iohannes dicit quod est pax nostra. Nam in eius natiuitate angeli annunciauere pacem. Luc. 2. Gloria in altissimis deo: et in terra pax etc. Ipse est christus in corpore existente: mundus maximam pacem habuit quale ante non habuerat. ps. Quies in diebus eius iusticia etc. Ipse est resurgens pacem annunciauit Luc. ultimo. dixit eis Pax uobis.

Consequenter. Qui fecit utraque unum: quod. s. christus utrumque populum: uidelicet iudeorum colerium deum uerum. et gentiliu ab his dei cultura alienatorum iunxit in unum. Jo. 10. Alias oues hebreorum que non sunt ex huius ouili etc. vsqz ibi. Et fiet unum ouile et unum pastor. Ezech. 37. Rex unus erit oibus imperans etc. Modus autem appropinquationis ostendit cum subdit. (Medium parietem etc.) Sic autem modus est per remotionem eius quod diuidebat. Debemus autem ad intellectum littere imaginari unum magnam campum et multos hoies ibi congregatos: in quo quodammodo per medium protendat et eleuetur unus paries diuidens eos ita quod non uideat populus unum: sed duo. Quicquid ergo remoueret parietem iungeret illoz hoium congregationem in turbam unam et efficeret populum unum. Sic intelligendum est: quod hic dicitur. Mundus enim iste est. sicut ager. Mar. 13. Ager est mundus. hic autem ager. s. mundus plenus est hoibus. Gen. 8. Crescite et multiplicamini et replete terram. In isto autem agro est paries: quod quidam sunt ex una parte: quidam ex alia: hic autem paries potest dici lex uetus. s. carnales obseruantias: in qua iudei clusi custodiebantur: vt dicitur Gal. 3. Sub lege custodiebamur clusi in ea fide que reuelanda erat. Luce. 2. Ipse stat post parietes nostrorum: quod uidelicet christus per ueterem legem figurabat: christus autem hunc parietem remouit: et ita cum nullum remaneret intersticiu factus est populus unum iudeorum et gentiu. Et hoc est quod dicitur. (Dico quod fecit utraque unum) hoc modo. s. soluens medium parietem. Parietem dico macerie non muri. Tunc enim est paries macerie: quoniam lapides in eo non agglutinantur cemento: nec ad hoc erigitur ut duret in perpetuum: sed vsqz ad tempus prefinitum. Uetus ergo lex est paries macerie: propter duo. Primo quod non agglutinabatur charitate: quod est quasi cementum agglutinans singulos sibi inuicem: et omnes simul christo. infra. 4. Solliciti seruare unitatem spiritus in uinculo pacis. Uetus enim lex est lex timoris inducens hoies per penas et comminationes ad obseruantias mandatorum. Et si qui illo tempore legis eam ex charitate obseruabant iam pertinebant ad nouum testamentum: vt dicit Aug. quod est lex amoris. Roma. 8. Non enim accepistis spiritus seruitutis itez in timore etc. Secundo uetus lex est paries macerie: quod non fuit data ut perpetuo duraret: sed vsqz ad tempus prefinitum. Gal. 4. Quamto tempore heres paruulus est nihil differt a seruo cum sit dominus omnium: sed sub tutoribus et actoribus est vsqz ad prefinitum tempus a patre: ita et nos cum essemus etc. **C**onsequenter hic incidit questio: quod dicitur parietem macerie soluens: strarius dicitur Matth. 5. Non ueni soluere legem: sed adimplere. Respondeo dicendum est: quod in ueteri lege erant precepta moralia et cerimonialia. Moralia quidem precepta christus non soluit: sed adimpleuit: superaddendo consilia et exponendo ea que scribe et pharisaei male intelligebant. Unde dicebat Matth. 5. Nisi abundauerit iusticia uestra plus quam scribarum etc. Et iterum. Dicitur est antiquis. Diliges proximum tuum et odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico uobis. Diligite inimicos uestros etc. Cerimonialia uero precepta soluit quidem quantum ad eorum substantiam: sed adimpleuit quantum ad illud quod figurabant adhibens figuratum figure. Est ergo intelligendum

Ad Ephesios

quod hic dicit solues. s. q̄tum ad obseruantia legis carnalis. Et soluere hoc. s. parietē macerie ē soluere inimicitias q̄ erāt inter iudeos et gētiles: q̄ isti volebāt legē seruare: illi vō minime: ex quo oriebat iter eos ira et iuidia. Sz certe has inimicitias x̄ps soluit i carne sua assūpta. Nā in eius natiuitate statim pax hoibus annūciata est. Luc. 2. Uel i carne sua. s. imolata: q̄ vt d̄r ifra. 5. Tradidit semetipsum p nobis oblatione et hostiā. In quo qdē sacrificio iplera sunt oīa illa sacrificia et cessauerunt. De bre. 10. Una. n. oblatōe s̄sumauit i sēpiternū sc̄tificatos. ¶ Quid at sit iste paries insinuat dices. (Q̄ ē lex mādatōz.) Quasi dicat. Solues parietē et hoc leges mādatōrū rē. Dicit aut lex vetus lex mādatōz: nō q̄ alie leges mādati careāt. Noua. n. lex mandata h̄z. Jo. 14. Mādatū nouū do vobis. Sz pp duo. Primo qdē pp magnū nūmē mādatōz legalium intātuz q̄ ab oibus fuari nō possunt. fm illud Act. 15. Hoc ē onus qd neq; nos neq; p̄s nostri portare potuim⁹. Job. 11. q̄ multiplex sit lex ei⁹ rē. Uel d̄r (Mādatōz). i. factōz. Ro. 7. Ubi ē ḡ gloriatio tua: Exclusa ē. Per quā legē: Factōz: Non: s̄ p legē fidei. Uñ sicut baptismus Joānis d̄r baptismus aque: q̄ tñ exterius mūdabat: interius at nō sanctificabat: ita et lex vetus d̄r lex factōz: q̄ p̄cipiebat tñ qd facere deberent: s̄ nō p̄ferabat grām p quā ad legē iplendā iuuarentur. Lex vō noua dirigit in agēdis p̄cipiēdo: et iuuat ad iplēdū grāz p̄ferendo. Euacuās dico sicut impfectū euacuā p̄fectū: et ymbra p veritatē. p̄me cor. 13. Lū autez venerit qd p̄fectū ē euacuabit qd ex pte ē. s. impfectio et ymbra veteris legis. De qua Debre. 10. Umbra. n. habēs lex futuroz bonoz rē. Et h̄ decretis. i. p̄cepti noui testamenti p q̄ excludit lex. Leuit. 26. Comedetis vetustissimā vetez. i. p̄cepta legis nāc simul cū noua lege p̄ceptis eius susceptis vetera p̄cietis. s. ceremonialia p̄cepta veteris legis q̄stuz ad eoz subam vt dictū ē. ¶ Sinē vero appropinquatiōis oñdit dices. (Ut duos cōdat i se rē.) Qui qdē finis ē: vt duo ppli efficiant̄ vnus pplis. Que at vniunt opz vni i aliquo vno: r̄ q̄ lex diuidebat nō poterant in lege vni: x̄ps at i lege succedens et fides ei⁹: sic veritas figure eos i semetipso cōdidit. Jo. 17. Ut sint vnū sicut et nos vnū sumus. Mat. 18. Ubi. n. sunt duo vlt tres p̄gregati i noie meo: ibi ego sum in medio eoz. Et hoc in vno nouo hoie faciens pacē. i. i semetipso x̄ps q̄ d̄r nou⁹ homo pp nouū moduz sue p̄ceptiōis. Jere. 31. Creauit dominus nouū sup terrā: femina circūdabit vix. Item pp nouitatē gratie quā p̄tulit. Gal. 6. In x̄po. n. iesu neq; circūcisio aliqd valet: neq; p̄putiū: s̄ noua creatura. infra. 4. Renouamini spū mētis vestre: et induite nouū hoiez qui rē. Itē pp noua mādata q̄ attulit. Joā. 13. Mādatuz nouū do vobis: vt diligatis inuicē rē. Et licet ista videat̄ esse intentio apli: tñ i glosa paries duplicat: q̄ ex parte iudeoz pōit lex q̄si obstaculū: ex pte vō gētiū ē ydolatria. ¶ Cōsequenter cū dicit. (Ut recōciliet ambos rē.) Ostēdit qualr deo appropinquauerūt. Circa qd duo facit. Primo manifestat eoz recōciliationē ad deū. Secōdo ponit manifestationē recōciliationis ibi. (Et veniēs euāgelizauit rē.) Sciēdū ē q̄ dilectio p̄ximi ē via ad pacē dei: q̄ vt d̄r p̄me Jo. 4. Qui. n. nō diligit fratrem suū quez videt: deū que nō videt quō pōt diligere: Et Aug. dicit q̄ nullus putet habere pacē cū x̄po si discors fuerit cū christiano. Primo ḡ ponit pacē hoiez inuicē factā p x̄ps: et exide pacē hoiez ad deū: pp qd dicit. (Ut recōciliet ambos iā vnitos). s. in vno corpore ecclesie. s. in x̄po. Ro. 12. Multi vnū corpus sumus in x̄po. Recōciliet inq; deo p fidez et charitatē. sede cor. 5. Deus erat i x̄po mūdus recōciliās sibi. Et hoc fecit p crucē: interficiēs inimicitias i semetipso.

q̄ iudeoz et gentiliū q̄ erant p legē inimicitias interfez: implēs figuras veteris testamēti: s̄ inimicitias q̄ erant inter deū et hoies p peccatū interfecit i semetipso. q̄n per mortē crucis deleuit peccatū. Gal. 1. Qui dedit semetip̄s p peccatis nostris. Deb. 10. Christus semel oblat⁹ ē ad multoz exhauriēda peccata. Dicit ḡ interficiēs inimicitias. i. peccata in semetipso in immolatione corporis sui. Col. 1. Pacificās per sanguinē crucis eius: siue q̄ in celis: siue q̄ in terris sunt. Ro. 5. Lū inimici essemus recōciliati sumus deo p mortē filij ei⁹. Itē col. 1. In x̄po cōplacuit oēm plenitudinē habitare: et p eū recōciliare oīa in ipso. Quia ḡ x̄ps satisfecit sufficienter p peccatis nostris: p̄sequēs fuit vt soluto precio fieret recōciliatio. Māifestationē vō huius recōciliationis ponit dices. (Et veniēs euāgelizauit rē.) Ponit autē primo pacis seu recōciliationis annūciationem. Secōdo pacis cām et rationem ibi. (Q̄m p ipsum habem⁹ accessum rē.) Est ḡ manifesta dei recōciliatio ad hoiem p x̄pm: q̄ ipse x̄ps nō solū reconciliavit nos deo: et interfecit inimicitias: s̄ et veniēs. s. in carne euāgelizauit. i. annūciavit pacē. Uel veniēs post resurrectionē: q̄n stetit in medio discipuloz et dixit eis. Pax vobis. Luce vltimo. et Jo. 20. Esa. 61. Ad annūciādū misit me rē. Et. 52. Quā pulchri pedes supra montes annūciātis et predicātis pacē annūciātis bonū p̄dicātis salutē rē. Euāgelizauit inq; nō vni p̄plo tñ: s̄ vobis gentibus q̄ longe fuistis: q̄bus et si nō i p̄sona p̄pria tñ p aplos suos annūciavit pacē. Mat. vltio. Euntes ergo docete oēs gentes baptizātes rē. Esa. 3. Audite q̄ longe estis q̄ fecerim et cognoscite rē. Et pacē his q̄ ppe supple annūciavit x̄ps in p̄sona p̄pria. Ro. 15. Dico. n. x̄pm iesum misit fuisse circūcisionis pp veritatē dei ad p̄firmandas p̄missiones patrū. Esa. 54. Ecce accola veniet q̄ nō erat mecū aduena quondā cuius adiūget tibi. ¶ Clausaz autē pacis et formam oñdit dicens. (Q̄m p ipsum habemus accessum ambo). i. duo populi in vno spū. i. vniti vnione spū sancti. infra. 4. Solliciti seruare vnitatē spūs rē. p̄ cor. 12. Dec autē oīa operat̄ vnus atq; idēz spūs. Sic autē habemus accessum ad patrē: p x̄pm q̄n x̄ps operat̄ p spūm sanctū. Ro. 8. Si q̄s autez spūm x̄pi nō h̄z hic nō ē eius: et iō quicq; fit per x̄pm. s. per hoc etiam qd dicit ad patrē: intelligenduz est q̄ et pertinet ad totam trinitatem: q̄ propter essentie vnitatem in patre est filius et spiritus sanctus: et in spiritu sancto pater et filius. Ideo cū dicit ad patrē: specialiter ostendit q̄ quicq; fili⁹ h̄z a patre habet: et ab eo etiam se habere recognoscit.

Lectio. VI.

Ergo iam nō estis hospites et aduene: sed estis ciues sanctorū et domestici dei: superedificati super fundamentum apostolorū et prophetarū ipso summo angulari lapide x̄po iesu: in quo omnis edificatio p̄structa crescit in templum sanctum in dño. In quo et vos coedificamini in tabernaculum dei in spiritu sancto.

¶ Ostenso supra q̄ ad spūalia bñficia simul admissi sunt gentiles cū iudeis: hic ostendit q̄ in illis bñficijs gētiles nō sūt minoris dignitatis q̄ sint ipsi iudei: s̄ eque plenarie ad x̄pi bñficia sunt admissi. Circa qd duo facit: q̄ primo pponit intētum. Secōdo manifestat ppositū p̄sentium ibi. (Superedificati rē.) Circa primuz duo facit. Primo excludit id qd erat i statu p̄terito a statu p̄senti. Secōdo cōcludit id quod cōpetit presenti statui ibi. (Sz estis ciues rē.) quia ergo apostolus concludēdo inducit

hoc qd dicit. Ergo iaz rē. Cōsiderādū est qd similitudo seg-
tur ex pmissis. Primo qdem ex hoc qd ambo iuncti sunt
deo recōciliati. Scdo qd ambo hnt accessū i vno spū ad pa-
tres. Qd g simul sunt cōfigurati toti trinitati: patri ad quē
habēt accessum: filio p quē spiritui sancto in quo vno acce-
dunt. In nullo g deficiūt a spūaliū bonoz participatiōe.

¶ Ad intellectuz autē littere sciēduz est qd collegium fide-
lium quādoq; in scripturis vocatur domus: fm illud pme
Thimo. 3. Ut scias quomō in domo dei oporteat te cōuer-
sari q est dei ecclia. Quādoq; autē vocatur ciuitas: fm illō
ps. Hierlm que edificatur vt ciuitas. Ciuitas enī hz colle-
gium politicum: domus autē yconomici: iter que qdem
duplex differētia iuenitur. Nā qui sunt de collegio domo
cōmunicant sibi in actibus puatis: qui vō sunt de collegio
ciuitatis cōmunicant sibi in actibus publicis. Itē qui sunt
in collegio domus regunt ab vno qui vocatur pater fami-
lias: s; qui sunt in collegio ciuitatis regunt a rege. Ita enī
est paterfamilias in domo: sicut rex in regno. Sic igit col-
legiūz fidelium aliqd hz de ciuitate: r aliqd de domo. Sed
si cōsideretur rector collegy pater est. Matt. 6. Pater no-
ster qui es in celis rē. Jere. 3. p̄rem vocabis me r post me
igredi nō cessabis: r sic collegiū ē domus. Si vō ipsos sub-
ditos cōsideres sic ciuitas est: qz cōmunicant sibi in actib;
p̄cipuis. s. fidei spei r charitatis. Et hoc modo si fideles cō-
siderentur in se est collegium ciuitatis. Si vō rector colle-
gy attēdatur est collegiūz domus. Et iō aplūs duo vba po-
nit hic. s. hospites r aduene. Hoc enīz sunt hospites ad do-
mū qd aduene ad ciuitatē. Hospes enī dī quasi extrane^o a
domo. Ecc. 1. 29. Vita neq; hospitandi de domo in domū.
Aduena vero est qui extraneus venit ad ciuitatē. Ac si di-
cat apostolus. Olim gratis extranei a collegio fidelium: sic
hospites ad domū r aduene ad citatē: quēadmoduz r p̄se-
liti ad legem veterē: sed nunc nō est ita: qz iā nō estis hospi-
tes rē. Esa. 54. Ecce accola veniet qui nō erat mecū: adue-
na quondā ciuis adiungetur tibi.

¶ Cōsequēter cū dicit. (S; estis ciues sanctorū rē.) Cōclu-
dit qd cōuenit statui p̄senti dicēs. Sed estis ciues sanctorū
rē. Quasi dicat. Qd collegiū fidelium dī ciuitas in cōpa-
ratiōe ad subditos: r domus in p̄paratione ad rectorē: col-
legium ad quod vocati estis est ciuitas sanctorū r domus
dei. ps. Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei. Unī Aug. Du-
as ciuitates faciunt duo amores. Nā amor dei vsq; ad cō-
temptū sui. s. hoīs amantis facit ciuitatez hierusalem cele-
stem: amor vero sui vsq; ad cōtemptuz dei facit ciuitatez
babylonis. Quilibz g vel est ciuis sanctorū si diligit deum
vsq; ad contemptuz sui. puer. vlt. Omnes domestici eius
vestiti sunt duplicibus. Si vero diligit se vsq; ad contem-
ptum dei est ciuis babylonis.

¶ Cōsequēter cum dicit. (Superedificati rē.) manifestat
p̄positum. Cōsuetum est in scripturis qd in figura que me-
thonomia dī cōtinēs ponat p cōtento: sicut quādoq; do-
mus p his q sunt in domo. Scdm hūc ergo modū loqur
ap̄lūs de his qui sunt in domo dei. s. de fidelibus: sicut de
vna domo r p̄parat eos edificatio. Et circa hoc duo facit. qz
p̄mo pponit itentuz. Scdo ostēdit qd huius edificy parti-
cipes facti sunt ipsi ephesi ibi. (In quo r vos coedificami-
ni rē.) Circa p̄mū duo facit. p̄mo pponit huius edificy
fundamētū. Scdo ipsius cōstructionē seu cōplementū ibi.
(In quo oīs edificatio cōstructa rē.) Fundamentuz autē
ponit duplex. Unū scōarium r aliud p̄ncipale. Scōarium
qdē fundamētū sunt aplī r p̄phete. Et q̄stum ad hoc dicit
eos nō esse hospites sed ciues: qz iam p̄nēt ad edificium
spūale vtpote superedificati supra fundamētū apostolorū
r p̄phetarū. i. qui sunt aplī r p̄phete. i. sup doctrinā eoz. Vel
aliter supra fundamētū ap̄lorū r p̄phetarū. i. supra xps qui

est fundamētū apostolorū r p̄phetarū. Quasi dicat. In eo-
dē fundamēto supedificati estis in quo aplī r p̄phete sunt
edificati: q ex iudeis fuerūt. De autē expōnes due tm quo
ad vba differūt: s; p̄ma cōueniētiōr est: qz si alia cōuenien-
tior eēt: tūc p nihilo adiūgeret. Ipo sumo angulari lapide
xpo iesu: cum ipse iesus sit sumū fundamētū. Scdm g p̄-
mū modū magis cōsonat: ita tamē qd p̄cipuus lapis r sum-
mū fundamētū sit xps. Quātū vō ad sniaz nihil differunt:
qz idē ē dicere xpm eē fundamētū r doctrināz ap̄lorū r p̄-
phetarū. cū xps tm: nō seip̄os p̄dicauerint. vñ accipere eo-
rū doctrinā ē accipere xpm crucifixuz. p̄ Lor. p̄. Nos autē
p̄dicamus xpm crucifixū. p̄ Pet. p̄. Quib; reuelatū est: qz
nō sibi ip̄s rē. Itē p̄ Lor. z. Nos autē sensuz xpi habemus.
¶ Notādūz ē qd aplī dicunt fundamēta. ps. Fundamēta
eius in mōtibus scis. Esa. 54. Fundabo te in saphyris. i. in
celestibus viris. Expsse autē dicunt fundamēta. Apoc. 21.
Murus ciuitatis habēs fundamēta duodeci: r in ipsis no-
mina duodeci ap̄lorū. Qui itātū dicunt fundamēta in q̄-
tuz eoz doctrinā xpm annūciat. Mat. 16. Sup hāc petrā
edificabo ecclia meā. Dic autē ap̄lorū r p̄phetarū vt designet
qd vtraq; doctrina ē necia ad salutē. Mat. 13. Scriba doct^o
in regno celoz silis est homini patrifamilias q profert de
thesauro suo noua r vetera. Itē vt ostēdat cōcordiā inter
vtraq; ad alterā dū idē est vtriusq; fundamētū. Nā qd p̄-
phete p̄dixerūt futurū aplī p̄dicauerunt factū. Ro. p̄mo.
Paulus fuis iesu xpi vocatus aplūs segregatus in euāge-
liū dei: qd ante p̄miserat p p̄phas suos. ¶ P̄ncipale vō
fundamētū tm ē xps iesus: r q̄tuz ad h dīc. Ipo sumo rē.
Ubi tria dicit de eo. s. q sit lapis. q angularis: r q sumus.
Lapis qdē est p̄pter fundamēti firmitatē. Unī dī Mat.
7. Qd domus q fundata erat supra petraz firmiter edifica-
ta erat itim q nec pluuia nec flumina nec vēti potuerūt eā
destruere. Nō sic autē de domo fundata sup arenā. Danie.
z. Lapis abscius de monte sine manib;. Angularis autē
dī p̄pter vtriusq; iunctionē. Nā in angulo duo parietes
vniunt. Sic in xpo p̄pls iudeoz r gētū vniunt. ps. La-
pidem quez reprobauerūt edificantes hic factus est in ca-
put anguli. Act. 4. Dic ē lapis q reprobat^o est a vobis edi-
ficātibz q factus est in caput anguli: r nō ē in aliquo alio
salus. Et h idē de se itroducit. Mat. 21. Nunq; legistis in
scripturis. Lapidē quē reprobauerūt edificātes h factus
est in caput anguli rē. Sumus autē dī p̄pter dignitatis cel-
situdinē. Esa. 28. Ecce ego mittā in fundamētis syon lapi-
dē angularē p̄batū p̄ciosuz in fundamēto fundatū. Sed ē
in fundamēto spūali r in edificio māli. Nāle nāq; edifi-
ciū fundamētū hz in terra. Et iō opz vt p̄ncipalius funda-
mētū sit magis ifimū. Spūale vō edificium fundamētuz hz
in celo. r iō opz qd fundamētū q̄to ē p̄ncipali^o tāto sit subli-
mi^o: vt sic imagiemur citatē q̄dā descēdētē de celo e^o fun-
damētū in celo ex̄ns edificium dimissū ad nos videat iferi^o.
s; illō Apoc. 21. Uidi citatē hierlm descēdētē de celo rē.

¶ Cōsequēter cū dicit. (In quo oīs edificatio rē.) agit de
cōstructionē edificy. In q̄libz autē edificy cōstructionē q̄tuoz
requiruntur. p̄mo edificy fundatio. Scdo cōstructio. Ter-
tio augmētatio. Quarto cōsumatio. Que qdē breuiter tā-
git cū dīc. In quo. s. fundamēto qd xps est p̄ncipaliter: r do-
ctrina apostolorū r p̄phetarū secundo: quia vt dicit p̄
Lor. 3. Fundamētuz aliud nemo potest ponere p̄ter id rē.
Scdo vero tangit 2^m cum dicit. (Omnis edificatio cōstru-
cta.) Et quidē si itelligat allegorice designat ipsaz eccle-
siam: que tūc cōstruitur quādo hoies ad fidē conuertuntur.
Si autē moraliter itelligatur significat aiām scām: r tunc
eiusmodi edificatio cōstruitur q̄n bona opera superedifi-
cant sup xpm. puer. i. 4. Sapiens mulier edificat domuz
suā. p̄me Lor. 3. Unusquisq; videat quomō superedificet.

In hoc ergo fundamēto: scz xpo ois edificatio spūalis cōstruitur iudeoz vel gētiliuz a deo p auctates. ps. Nisi dominus edificauerit domus rē. Deb. 3. Ois nāq; domus fabricatur ab aliquo: qui aut oia creatur deus est. Sz instrumētālīter cōstruitur edificiuuz vel ab hoīe qui seipsum edificat vel a platis. Tertiu tangit cuz dicit. (Crescit in templuz rē.) qd quidē fit quādo multiplicant qui salui fiunt. Act. 6. Verbu dñi crescebat r multiplicabat numerus discipuloz in hierusalē valde. Crescit etiā quādo homo crescit in bonis operib. Et in gratia crescit q̄tū ad hoc q̄ fit templū sanctū. Templuz enī a deo inhabitatur r iō opoztet q̄ fit sanctū. ps. Sanctificauit tabernaculuz suuz altis simus. Et quia nos debemus inhabitari a deo vt de^o in nobis habitet: ad hoc nos parare debemus vt sancti simus. p^o Cor. 3. Nescitis quia tēpluz dei estis r spūs dei habitat in vobis. Apoc. 12. Ecce tabernaculuz dei cuz hoibus r habitabit cū eis. Sz nunqd statiz a p̄ncipio cū charitatē habemus templuz dei sumus. Respōdeo dicēdus est q̄ sic. Et q̄tomagis pficimus: tanto magis deus habitat in nobis. Et ideo ad hoc edificiuuz quarto regritur pfectio r cōsummatio qd ostēdit cuz dicit. (In domino.)

¶ Cōsequēter cū dicit. (In quo r vos rē.) ostēdit quomodo gētiles facti sunt participes huius edificij dicens. In quo edificatio nō soluz supēdificatur iudei: sz etiā vos ephesij edificamini. i. ad similitudinē alioz edificamini. p^o Pe. 2. Ad quē accēdētes lapidem viuuz ab hoibus quidē reprobatur: a deo autē electuz r honorificatuz r ipsi tanq; lapides viuū supēdificamini domos spūales. Et iō subdit. In habitaculuz dei: vt scz deus in vobis inhabitet per fidez. infra. 3. Habitare xpm per fidez in cordibus vestris. Hoc autem nō pōt fieri sine charitate: quia qui manet in charitate in deo manet rē. p^o Joā. 4. Charitas autem datur nobis per spūm sanctuz. Roma. 5. Charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spūm sanctū qui datus ē nobis. ideo subdit. In spū sancto. CAP. III.

Huius rei gratia ego paulus vinc^o christi iesu pro vobis gētibz si tamē audistis dispensationem gratie dei que data est mihi in vobis: quoniam p̄m reuelationez notuz mihi factum est sacramentuz sicut supra scripsi in breui prout potestis legentes itelligere prudentiam meam in misterio xpi quod alijs gnōnib^o non est agnitu filijs hoium: sicuti nunc reuelatum est scis apostolis eius r prophetis i spū esse gētes coheredes r cōcorporeales r cōparticipes p̄missionis i xpo iesu p euāgelium.

¶ Supra cōmemorauit aplūs multa dei bñficia humano generi r ipsis aplis collata: hic cōmemorat specialia beneficia sibi tradita. p̄rio ḡ pponit itentionē suā in generali. Scdo exponit p̄tes in spāli ibi. (Quoniaz p̄m reuelationē rē.) Circa p̄mū duo facit. p̄mo ponit suā cōditionez q̄tum ad paciētā r tribulatiōes quas ptulit. Scdo q̄tuz ad dona grē q̄ deus sibi ptulit ibi. (Si tamē audistis rē.) Dicit ḡ. Dixi in quo r vos coedificamini rē. Huius rei gratia. i. vt edificemini r ouertamini ad xpm: ego paulus qui tantus sum: qz apls iesu xpi r magister gētiuz in fide r veritate nūc vincus sum rome. Naz hāc eplām de vrbe scripsit vbi in viculis tenebat. z^o Thi. 2. Laboz vsq; ad vincula q̄si male operās. ifra. 4. Obsecro vos itaq; ego paulus vincus in dño. Ex quo apparz eius tribulatio r passio in squalore carceris. Sz qz pena nō facit martyre sed cau-

sa ideo addit suaruz tribulationuz cām. Duplex est autēz cā pro qua quis martyru cām psequit. Una si patiat pro fide xpi vel pro quacūq; alia virtute. p^o Pe. 4. Nemo vestruz patiatuz quasi homicida aut fur aut maledicus aut alienoz appetitor: si aut vt xpianus nō erubescat. Et q̄tū ad hoc dicit. Vincus christi iesu. Alia si patiat p ecclesie vtilitate. Et q̄tum ad hoc ait. Pro vobis gētibz. i. tantū intendo conuersionē vestram r verbuz salutis vobis p̄dico qz traditus sum carceri. z^o Cor. 1. Tribulamur pro vestra exhortatione r salute. Col. p̄mo. Nunc gaudeo in passionibus pro vobis.

¶ Cōsequēter cū dicit. (Si tamē audistis rē.) ponit donū grē sibi p̄missuz. Quasi dicat. Dico qz sum p vobis gētib^o vincus. Si tamē audistis. i. itellexistis dispensationē grē q̄ data est mihi p vobis. Qd pōt itelligi duplr. Uno modo vt dispensatio accipiat passiuē: r sit sensus: si tamē audistis dispensationē gratie rē. i. si itellexistis qz mihi hoc donuz. i. aplatus in gētibz est dispensatu. Nā vt dicit ifra. 4. Unicuiq; data est gratia p̄m mensurā donatiōis xpi. Et infra. Ipse dedit quosdā quidē aplos: quosdā autē pphetas rē. Unū mihi dispensatuz est a dño xpo. i. venit in fortēz grā dei hec vt in vobis fructuz faciā. Col. p̄mo. Fact^o sum ego minister rē. Dico dispensationē dei que data est mihi in vobis. i. eozuz dispensatio tradita est mihi. Alio modo vt dispensatio accipiat actiuē vt sit sensus. Si tamē audistis dispensationē rē. i. si itellexistis qz mihi datū sit vt dona grē dispensem per cōtionem sacramētoz r hoc in vobis. p̄me Cor. 4. Sic nos existimet hō vt ministros xpi.

¶ Cōsequēter cū dicit. (Quoniaz sz reuelationē rē.) manifestat cōditionē suam p partes r in spāli. Circa quod duo facit: qz p̄mo ponit quod p̄tinet ad dignitatē officij. i. dispensationē grē. Scdo illud qd p̄tinet ad expiētā paciētie: scz tribulatiōes ibi. (Qua ppter peto ne deficiatis rē.) p̄riā iterū in duas. p̄mo ostēdit gratie dispensationē q̄tuz ad diuersoz mysterioz cognitionē. Scdo q̄tuz ad ipsoz executionē ibi. (Cuius factus sum minister rē.) p̄ma itēz in duas. p̄mo ponit mysterioz xpi sibi datam cognitionē. Scdo exponit qd sit istud mysteriuz ibi. (Esse gentes coheredes rē.) Circa cognitionē suā tria ponit. p̄mo qz sit certa. Scdo qz sit plena. Tertio qz sit excellens. Certa quidē est qz nō est per humanā idultriā nec per humanaz itentionē q̄ falli pōt. Sap. 9. Logitatiōes eniz mortaliū timide r icerte puidētie nre. Sz p legē dinā q̄ certissima ē. Et iō dicit. Quā p̄m reuelatiōez rē. Hal. p. 13. n. ego ab hoīe accepi illō nō didici: sz p reuelatiōez iesu xpi. z^o cor. 3. Nos vō reuelata facie gliaz dñi specularēs rē. ¶ Itē plena est: qz p̄fē reuelatū ē mihi: r p̄mitto v̄ro iudicio qz ego i v̄bis paucis h̄ exp̄ssi: i. qd cogitare potestis qz p̄fēz cognitōez habeā d mysterijs fidei. Et q̄tū ad h̄ dicit. Sic scripsi i breui. i. i paucis v̄bis r apte eo mō vt potestis legētes itelligere. Lan. 4. Gaudeo distillās labia tua rē. Labiū qd breue qd ē. Et sic labia doctorū sūt fau^o distillās qn breuib^o r paucis v̄bis multa r magna insinuat. Sz attēde: vt dicit Aug. qz itēdere h̄ doctor qz. itelligat. Et q̄diu ad hoc laborat v̄ba sua nō sūt supflua sz si postqz itellr eis imozat supflua sūt ei^o v̄ba. Dic̄ at prudētiā meā: sz illō puer. 9. Scia scōz prudētia. Que qd nō ē mūdāna: sz dina r celest^o pp qd dicit. In mysterio xpi. Est et excellēs: qz sol aplis ē reuelata. v̄n subdit. Qd alijs gnōnib^o nō ē agnitu. Licz. n. mysteria xpi pphetis r p̄riarchis fuerint reuelata: n̄ ita clare sic aplis. Nā pphib^o r p̄riarchis fuerūt reuelata i qdā gnālitate: sed aplis māifestata sūt q̄m ad singlares r determinatas circū stātiās. Hoc at qd dicit qz alijs gnōnib^o rē. pōt duplr exponi. Uno mō vt per gnātiōes tempora generationum accipiuntur. iuxta illud. ps. Dñatio tua in omni generatiōe r ge-

neratiōez. Et tūc est sensus q̄ alyz generatiōibus. i. tempo-
ribus nō est agnituz filijs hoīum. i. rōnalibus creaturis. s.
nec hoībus nec angelis. Mat. ii. Abscondisti hec a sapiēti-
bus et prudentibus et reuelasti ea paruulis. Sicuti reuela-
tum est nūc sanctis apostolis eius et pphetis noui testamē-
ti interpretātibz scripturas et explanātibz legez. Luc. 8.
Vobis datus est nosce mysteriū regni dei. ceteris autē nō.
Luc. 10. Beati oculi qui vidēt que vos videtis. Et ifra. Di-
co autē vobis q̄ multi reges et pphete voluerūt videre q̄
vos videtis et nō viderūt rē. Alio modo pōt exponi vt per
generatiōes accipiant hoīes generati: s̄m illud. Mat. 23.
Veniet hec omnia sup generatiōez istaz rē. Et tunc est sen-
sus q̄ alyz generatiōibus. i. hominibus in precedentibus
generatiōibus generatis nō est cognituz rē. sicut p̄us. Uñ
Esa. 53. Quis credidit auditui nro et brachiuz dñi cui reue-
latū est: Sed hoc qdē sacramētū fidei reuelatū est aliqui-
bus patribz veteris testamēti: s̄m illud Jo. 8. Abraaz pa-
ter vester exultauit vt videret diē meuz vidit et gauisus ē.
Et etiā pphetis: s̄m illud Joel. 2. Post hec effundā de spi-
ritu meo sup oēm carnem et pphetabunt filij vestri et filie
vestre. Sed eis qdē reuelatū est in qdā generalitate. apo-
stolis vō clare et perfecte. Et hoc ppter tria. Primo qz ipsi
apostoli habuerūt reuelationē imēdiate a filio dei. s̄m il-
lud Jo. p. Unigenitus filij q̄ est in sinu patris ipse enarra-
uit. Prophe vō et patres veteris testamēti ipsi edocti sunt
per angelos vel per aliquas similitudines. Uñ dñi Esa. 6.
Volauit ad meynus de seraphin et in manu eius calculus
quē rē. Et ideo ipsi apli clarius acceperunt. Scdo qz nō in
figuris et in enigmatibus. sicut pphete viderūt. s̄z reuelata
facie gliam dñi specularēs. Luc. 10. Beati oculi qui vidēt
que vos videtis. Tertio qz apostoli cōstituti fuerūt execu-
tores et dispēsatores hui⁹ sacramēti: et iō oportebat q̄ me-
lius ipsi eēt instructi q̄ aly. Jo. 4. Aly laborauerūt et vos
in labores eozuz introistis.

¶ Cōsequēter cum dicit. (Esse gētes rē.) manifestat qd sit
illud sacramētuz. Circa quod sciēdum est q̄ iudei tripli-
cem prerogatiuam habebāt respectu gētiliuz. s. pmissiōis
hereditatis. Roma. 4. Nō enīz per legem pmissio abrae
aut semini eius vt heres esset mūdī: sed per iusticiā fidei.
ps. Dominus pars hereditatis mee rē. Itēz per specialē a
gentibus alyz instructionē. Deuter. 7. Te elegit dominus
deus tuus vt sis ei populuz peculiaris de cūctis populis q̄
sunt sup terrā. Uñ. ps. Nos autē populuz eius et oues pa-
scue eius. Can. 6. Una est colūba mea: pfecta mea rē. Itēz
per xpi pmissiōē. Heñ. 12. In te benedicent vniuerse co-
gnatiōes terre. Nec autē tria gētes nō habebant. supra 2.
Qui eratis illo tempore sine xpo alienati a conuersatione
israel. S̄z ad hec tria recepti sunt p fidē. Primo qdē quā-
tum ad participationē hereditatis: et q̄tum ad hoc dicit.
Coheredes. s. ipsis iudeis in hereditate celesti. Matth. 8.
Multi ab oriēte et occidēte veniēt et recumbēt cūz abraā
Ysaac et iacob in regno celozū rē. Secūdo ad speciale col-
legium fideliz. Et quātū ad hoc dicit. Cōcorporales. i. in
vnum corpus. Joā. 10. Alias oues habeo que nō sunt ex h
ouili. i. gētes: et illas oportet me adducere et vocem meam
audiēt et fiet vnum ouile et vnus pastor. Tertio ad partici-
pationē gratie repromisse. Et q̄tum ad hoc dicit. Et com-
participes: s̄z pmissiōis que facte sunt abrae. Roma. 15.
Dico autē christuz fuisse ministruz circumcisionis propter
veritatē dei ad confirmādas promissiones patrum: gētes
autē sup misericordiā honorare deuz. Et hec omnia cōse-
cute sunt gētes nō p moysen: s̄z in xpo. Joā. pmo. Lex per
moysen data est: gratia et veritas p iesum xpm facta est. 2.
Pet. pmo. Per quē maxima et p̄ciosa nobis pmissa rē. Itē
nec per impletionē legis: qz hoc ē iugum qd neqz p̄res no-

stri neqz nos portare potuimus: vt dicit Act. 15. S̄z p euan-
geliz p quod omnes saluatur. Roma. pmo. Nō enīz eru-
besco euangeliz. Virtus enim dei est in salutē omni cre-
dēti. p̄me Cor. 15. Notum vobis facio euangeliz quod pre-
dicauī vobis quod et accepistis in quo et statis p quod et sal-
uamini.

¶ Lectio.

II.

Cuius fact⁹ sum ego minister s̄m do-
num gratie dei que data est mihi s̄m
operationez virtutis eius. Mibi enī
omnium sanctoruz minimo data est
gratia hec in gentibus euangelizare
inuestigabiles diuitias xpi et illuminare omnes
que sit dispēsatio sacramēti absconditi a secu-
lis in deo qui omnia creauit.

¶ Postq̄ ostēdit apostolus eē sibi gratiā dispēsata q̄tum
ad mysterioz diuersoz cognitionē: hic ostēdit hoc idē
q̄tum ad ipsoz mysterioz executionē. Et circa hoc duo
facit. Primo cōmemorat auxiliuz gratie prestituz sibi ad
exequēdūz. Secūdo ostēdit sibi cōmissuz officiz ministe-
ry ibi. (Mibi omnium sanctoruz minimo rē.) Prima in du-
as. Primo tāgit ministerioz diuinoruz executionē. Secun-
do ostēdit auxiliuz sibi datus ad exequēdū ibi. (Scōz do-
nū gratie rē.) Executio autē diuinoruz sibi cōmissa est p mo-
dū ministerij: et q̄tuz ad hoc dicit. Dico q̄ hoc ministeriū
est mihi cōmissuz. s. gētes eē coheredes p euangeliz p qd
gētes participes sūt pmissiōis dei in xpo iesu: cuius ego
paulus factus sum minister rē. Quasi dicat. Nō ego impleo
vel exequor vt a me vel vt meus: s̄z sicut ministeriū quod
dei ē. Act. 9. Uas electiōis ē mihi iste rē. Unde apostolus.
p̄ Cor. 4. Sic nos existimet homo vt ministros xpi et dis-
pensatores ministeriorum dei.

¶ Deinde cuz dicit. (Secundū donuz gratie rē.) tāgit au-
xiliuz sibi prestitū ad ministerioz executionē. H̄z autē au-
xiliuz duplex fuit. Vnuz qdēz ipa facultas exequēdi: aliū
ipsa operatio siue actualitas. Facultatē autē dat deus in-
fundēdo virtutē et gratiam p quas efficitur homo potēs et
aptus ad operādūz: s̄z ipsaz opationē cōfert in q̄tū opatur
in nobis iterius mouēdo et istigādo ad bonū. Et iō hoc ac-
cipiēs aplus a deo dicit q̄tum ad p̄mū. Dico q̄ factus suz
mister: s̄z certe nō meis meritis nec vtute p̄pa: s̄z s̄m donū
grē dei q̄ data ē mihi: qz. s. idone⁹ efficioz ad executionē di-
uinoz misterioz: q̄ fui p̄us p̄secutor. p̄ Cor. 15. Plus oībz
laborauī nō ego s̄z grā dei meuz. Quātuz ad scōz dīc. Se-
cūdū opationē quā deus efficit in q̄tuz vtus eius opat in
nobis et velle et p̄ficere p bona voluntate. Pōt autē hoc alr
exponi s̄m Glo. vt qd dictū est modo referat ad p̄cedētia:
s. dicat q̄ eē gētes coheredes et cōcorporales et cōpartici-
pes pmissiōis eius. s. dei p̄ris. hoc qdē donū dedit deus gē-
tibus in xpo. i. p xpm et hoc s̄m opationē vtutis: et p hoc q̄
potēter opatus est suscitādo xpm a morte.

¶ Cōsequēter cuz dicit. (Mibi sanctoruz minimo rē.) ostē-
dit offiū cōmissuz. cui⁹ qdē cōmissiōis grā cōmendatur ex
tribus. P̄rio qdē ex p̄sone sue p̄ditiōe. Scdo ex cōmissioz
magnitudie ibi. (Euangelizare inuestigabiles rē.) Tertio
ex fruct⁹ vtilitate ibi. (Ut inotescat rē.) Cōmēdat igitur
offiū sibi cōmissuz: ex p̄sone p̄ditiōe. Si. n. rex aliqz aliq̄
qdē magnū offiū alicui magno p̄ncipi et excellēti cōmitte-
ret nō mltū ei magnā grāz faceret q̄m ad hūc magnū i ma-
gno offō: s̄z si mag⁹ et arduissimū offiū alicui puo cōmittat.
multuz euz magnificat et magnaz grām facit ei: et tāto ma-
gis q̄to officij excellentia excedit ipz. Secundū ergo hūc
modū paulus grāz sibi cōmissi officij cōmēdat dicēs. Mi-
bi omnium sanctoruz minimo data est grā hec. Et vocat se

minimū nō ex potestate sibi cōmissa: s; ex cōsideratiōe sta-
tus preteriti. p^o Lor. 15°. Ego sum minimus apostolorū q nō
sum dignus vocari ap^lus: quoniā psecutus suz eccliaz dei.
Esa. 60. Minimus erit i mille & paruulus in gentē fortissi-
mam. Et hoc in gētibus. i. iter gētes. Gal. 2. Qui enī opera-
tus est petro in apostolatū circūcisōis: opatus est & mibi i-
ter gētes. Et cū cognouissent grām dei q̄ data est mibi iter
gētes &c. Scōdo cōmēdat h̄ cōmissionis grā ex officij ma-
gnitudine qd̄ est reuelare & manifestare secreta dei q̄ sunt
magna & occulta. puta de magnitudie xpi & de salute fide-
liū facta p eum. De his autē duobus est totus euāgelii.
Quātū ad p̄mū dīc. Euāgelizare &c. Quasi dicat. Dec gra-
tia data est mibi vt annunciē bonū. p^o Lor. p. Nō misit me
xps baptizare sed euāgelizare. Et ibidem. 9. Vt enī mibi
si nō euāgelizauero. Et hoc iuestigabiles xpi diuitias que
sunt vere diuitie. supra. z. Deus autē qui diues est in mise-
ricordia &c. Ro. 2. An diuitias bonitatis eius & patiētie et
lōganimitatis p̄tēnis &c. Ro. 10. Diues in omnes q̄ inuocāt
illū. Quasi dicat. Diuitie iste vere inuestigabiles sunt qz
tanta est misericordia eius q̄ itelligi vel inuestigari nō pos-
set. Esa. 33. Diuitie salutis sapia & scia timor dñi ip̄e thesau-
rus eius. s. christi: qz in christo abūdātissime fuit timor do-
mini. Esa. 11. Replebit euz spūs timoris dñi. In xpo enim
sunt omnes thesauri sapie & scie absconditi. Coll. 2. Et hec
sunt inuestigabiles qz perfecte sapiētia & sciētia christi inue-
stigiari nō possunt. Job. 11. Reperies forsan vestigia dei et
vīqz ad perfectuz omnipotētem: Quasi dicat. Nō. Nāz p
creaturas in quibus relucet vestigiū creatoris pueniri nō
potest ad perfectaz eius cognitionē. H̄ autē diuitias stu-
pens admiratur apostolus dicēs. Roma. 11. Altitudo di-
uitiaruz sapientie & sciētie dei quaz &c. Ecc^l p̄mo. Sapiē-
tiam dei p̄cedētē omnia quis inuestigabit: Quātūz
ad scōm. i. ad manifestanduz salutem fidelibus ex christo
puenientem dicit. Illuminare omnes nō soluz iudeos: s;
etiam gentiles per predicationē & miracula. Ecc^l 24. Il-
luminabo omnes sperātes in domino. Act. 9. Uas electio-
nis est &c. Mat. 5. Vos estis lux mundi. Illuminare in q̄z
q̄tum in me est omnes. s. credere volentes. z. Thi. 2. Qui
omnes homines vult saluos fieri & ad agnitionem verita-
tis venire. Ad hoc. s. vt itelligant que sit dispensatio sacra-
menti: quia nihil valēt ista nisi dispensentur. Quasi dicat.
de hoc illuminabo. s. q̄ mirabilis & ex quāta dilectione sit
facta adimpletio archane redemptionis. P̄niūsmodi autē
diuitie inuestigabiles per christuz vobis dispēate sunt. S;
qz dici posset istud quod dicitis & si sit magnū: omnes tamē
hoc sciunt. ideo ad hoc respōdet apostolus dicēs qz nō qz
abscondita a seculis. Ubi sciēdus est qz omnia que sunt in
effectu latēt virtute in suis causis: sicut in virtute solis cō-
tinētur omnia que sunt in generabilibz & corruptibilibus.
Sed tamē ibi quedam sunt abscondita quedam manife-
sta. Nam calor est manifeste in igne. aliquoruz vero ratio
que occulto modo producit later in eo. Deus autem est
omnium rerum causa efficiēs. sed producit quedam quo-
rum ratio potest esse manifesta illa scilicet que mediantibz
causis secundis producit. Aliqua vero sunt in eo ab-
scondita illa scilicet que immediate per seipsuz producit.
Et quia sacramentum humane redemptionis per seipsuz
operatus est deus: ideo in eo solo hoc sacramentuz est ab-
sconditum. Et hoc est quod dicit. Abscondita a seculis in
deo idest in sola noticia dei. Inuestigare autē secreta pri-
me cause maximuz est. p̄me Lorint. 2. Sapientiam loqui-
mur inter perfectos. Sapientiam vero non huius seculi:
neqz principū huius seculi qui destrunt s; loqmur dei sa-
piētia in mysterio que abscondita est quā p̄destinavit deus
ante secula q̄ in q̄z oia creauit. **Lectio. III.**

Minoretur principibus & potestati-
bus in celestibus per ecclesiam multi-
formis sapientia dei s̄m p̄finitiones
seculorum quam fecit in xpo iesu dño
nostro: in quo habemus fiduciā & accessum in
confidentia per fidem eius.

Cōposita dignitate officij ex magnitudie cōmissoz: hic cō-
mēdat ap^lus officij dignitatē ex vtilitate effect^o: q̄ qd̄ est
reuelatio magnaz rez magnis psonis. Sūt autē circa hoc
tria cōsiderāda. P̄mo qd̄ qbus sit reuelatū: & q̄tuz ad h̄
dicit. Ut inotescat p̄ncipibz &c. Scōdo p̄ que reuelēt qz per
ecclesiā. Tertio quid reueletur: qz multiformis sapia dei.
Ad cuius qd̄ sapie descriptiōez quattuor tāgit ap^ls. P̄-
mo ei^o multiplicatē ibi. (Multiformis sapia dei.) Scōdo
modū multiplicatē ibi. (P̄finitiones seculoz.) T̄r-
tio multiplicatē auctatē. Uñ subdit. (Quā fecit dñs in
xpo iesu dño nro.) Quarto auctoritatis effectuz ibi. (In q̄ ha-
bem^o fiduciā & accessuz.) Est ḡ sapia que reuelatur multi-
formis: & hec qd̄ multiformitas tāgit. Job. 11. Utinā de-
loqueret tecum & aperiret labia sua tibi vt ostēderet tibi
secreta sapie: & q̄ multiplex sit lex eius &c. Sap. 7. Est enī
in illa. s. sapia dīna spūs itelligētie sanctus vnicus & multi-
plex &c. Multiplex. s. i. effectibz: vnic^o. s. in cētia. **C**ō-
dus autē multiplicatē reuelate scie ē s̄m p̄finitionē secu-
loz. i. distictionē & determinatiōez diuersoz tēpoz. Deus
enī ordinat alia eē in vno tēpore: alia in alio: & s̄m hoc hu-
iusmodi sapia multiformis dī s; p̄finitionē seculoz qz di-
uersa tēpora diuersis ornat effectibus. Auctor autē huius
multiplicatē ē xps. Uñ dīc. Quā fecit de^o in xpo iesu dño
nro. i. p̄ xpm. Ipse enī mutat tempora & statū eoz. Deb. p.
Multipharie multisqz modis &c. p̄ quez fecit & secula. P̄t
autē h̄ qd̄ dīc que fecit deus &c. referri vel ad eternaz p̄desti-
nationē. Nā ipsaz fecit pater in filio suo. supra p. Elegit nos
in ipso ante mūdi cōstitutionē vt essemus sancti. Ipse enīz
filius ē sapia p̄ris. Nihil autē diffinit vel p̄ordinat aliqd̄ ni-
si p̄ sapiām. Vel p̄t referri ad p̄destinatiōis eterne cōple-
tionē quā deus pater p̄ filiū cōsumauit. p^o Lor. 10. In quos
fines seculoz deuenerūt. Supple sumus. **C**ffectus autē
auctoritatis ē magnitudo fruct^o q̄ nobis a xpo puenit. qd̄ po-
nī cū dicit. In quo habemus fiduciāz &c. Circa qd̄ duo fa-
cit. P̄mo ponit que recepimus. Scōdo appropriatū p̄ qd̄ re-
cepimus ibi. (Per fidē ei^o.) Bona at̄ que recipimus sunt
duo. Unū qd̄ p̄tinet ad spem obrinēdi: & q̄tuz ad hoc dīc.
In quo. s. xpo habem^o fiduciā. s. veniēdi ad celū & eternaz
hereditatē. Jo. 16. Cōfidite ego vici mundū. z. Lor. 3. S̄du-
cias talē habem^o p̄ xpm ad deū. Aliud bonū p̄tinet ad ob-
tinēdi facultatē: & q̄tum ad hoc dīc. Et accessum scz habe-
mus. Deb. 4. Adeam^o cū fiducia ad thronū glie ei^o. Jere.
3°. Patrem vocabis me & post me igredi nō cessabis. Ro.
5. Per que accessuz habemus p̄ fides in grā ista in qua sta-
mus & glīamur in spe glie filioz dei. Per qd̄ autē hec denē
nobis subdit dicēs. Per fidē ei^o. s. xpi. Ro. 5. Iustificati ex
fide pacē habeamus ad deū p̄ dñm nrm iesum xpm. Ut ḡ
breuiter cōprehēdamus dico qz reuelata ē sapia dei mul-
tiformis varietatis s̄m distictionēz & p̄finitionēz seculoz que
dedit nobis fiduciā & accessum ad p̄m p̄ fidē ei^o. Quibz
autē reuelata sit ista multiformis sapia dei ostēdit & tūc su-
mī ista s̄a supius dimissa. Ut inotescat p̄ncipibus & p̄ta-
tibus ex qua apparz magnitudo. Et qz ēt in terris sunt p̄n-
cipes & p̄tēs addit. In celestibz. i. in celo vbi nos erim^o.
CNotādū ē autē h̄ qz p̄ncipes & p̄tēs sunt duo ordies q̄
ex ipsoz noie p̄minētia in operādo designāt. P̄tās ordi-
nat ad reprimēdus ipedimēta salutis: s; ordo p̄ncipatuz

preest r'iniungit ad bene exequeduz. Q' aut ad ordinē pncipatus p'ineat regularē: p' illud ps. Preuenerunt pncipes coniuncti pfallētibz rē. Itē pncipes iuda duces eorū rē. Q' autē ad p'tates p'ineat rep'mere: p' Ro. 13. Uis autē nō timere p'tatem. bonus fac r' habebis laudes ex illa: dei enī minister est tibi in bonuz: si autē malefeceris t'ime. Nō enī sine causa gladiū portat rē. Magni ergo sunt qbus inotescit: q' sanctis angelis p quos dirigunt r' defendunt sancti. Per quid autē eis inotescat multiformis sapientia dei subdit dicēs. Per eccliam: qd' qdē h'z magnā difficultatē. Naz Hlo. habz. i. p' apostolos in ecclia p'dicātes. Unus qdē itellectus esse potest: q' s. angeli didicerunt ab apostolis: r' hoc videt quādā rōnem habere. videmus. n. q' in celo iter angelos superiores qui imediate a deo illuminant: illuminat r' docet inferiores angelos q' nō imediate illuminant a deo. Nō videt q' irrōnabile q' apostoli qui imediate a deo sunt edocti: s' illud Jo. pmo. Unigenitus filius q' est in sinu patris ip'e enarravit v' doceat angelos. S' hoc qdē satis sufficēter dici posset nisi aliud occurreret. Luz enī in xpo sunt due nāe: dīna scz r' hūana: edocti q' dem sunt apli a xpo imediate q' tūz ad humanā nām. Angeli autē imediate nām dīnam vidēt: ēt inferiores: als non eēt beati: cū in sola vīfione dīne eēntie rōnalis creature beatitudo p'sistat. Nō est q' cōueniēs nec rō aliqua vt dicimus sanctos qui sunt in patria doceri a q' r' uicūq' p'fectis viatoribus. Nam licz iter natos mulieruz nō surrexit maior: Joāne baptista: tamē qui est in regno celozū maior est illo: vt d' Mat. ii. Dicere autē q' demones doceantur ab hoibus: hoc absq' p'iudicio credibile est. S' q' beati qui imediate verbū cōspiciūt: qd' est speculū sine macula: quo relucēt oīa: a viatoribus doceant dici nō d'z nec cōueniēs videt. Dicēduz est q' inotuit angelis per eccliaz. i. p' apostolos p'dicātes: vt dicit Hlo. Nō q' angeli hoc didicerunt ab eis sed in eis. Nam sicut dicit Augus. sup Hēn. ad lram Deus anteq' creaturas crearet: an' dico ordine nature: nō ordine temporis: cuz s'm tempus simul oīa creata sunt: rōnes rerum nāliuz indidit mētibus angeloz: quo fit vt angeli dupl'r res nāles cognoscerēt: q' cognouerūt eas i verbo: r' hec cognitio d' matutina. Itē cognouerūt eas in naturis p'p'is: r' hec d' cognitio vespertina. C' Uterius notādū est q' sunt quedā rōnes mysterioz gratie totā creaturā excedētes: r' h'z rōnes nō sunt indite mētibus angeloz: s' i solo deo sunt occulte. Et iō angeli nō cognoscūt eas in seipsis: nec etiā in deo: s' cognoscūt eas s'm q' in effectibus explicātur. Luz igitur rōnes prinētes ad multiformē sapiām dei sint h'z: s' in solo deo abscondite: r' postmodū in istis forinsecis effectibus explicatē manifestū est q' angeli eas nec in seipsis nec in ipso v'bo: nec etiā ab aplis nec a viatoribus alyz cognouerūt: sed in ipis aplis explicatas p'us in mēte dīna latētes cognouerūt: sicut domus que est in mēte artificis vel p'ceptu de domo faciēda: nullus scire pōt q' dīu latet in mēte: nisi solū ille qui solus illabitur animabus: s'z deus: s' postq' cōceptus est iaz in effectu extrinseco explicatus: q' domus iam facta est: sic aliqs de domo iam facta que p'us latebat in mēte artificis edocetur: non autē edocet p' domū: s' in domo. Un' iaz restat vt aliter exponat hoc quod dicit. Ut inotescat pncipibus rē. vt illa cōiunctio vt. accipiatur nō causal'r: s' quodāmodo p'secutiue r' legatū sic. Illuminare q' sit dispēsatio sacramēti absconditi a seculis in deo q' oīa creauit: ita tñ absconditi vt inotescat pncipibus: r. i. istud sacm ita fuit absconditū in deo q' ide inotuit pncipibus r' p'tatibus nō ab eterno: s' a seculo: q' oīs creatura pncipiūm habet. Et hoc nō per ecclia terrenam sed celestem: q' ibi est vera ecclia que est mater nostra: r' ad quā tēdimus: r' a qua nostra ecclia militans

est exemplata. Et sic ly per. designat ordinē nature tātum vt dicatur per eccliam celestem. i. de vno in aliud: sicut dicitur illud factum est notum per totum regnū vel ciuitatē: q' noua currunt ab vno in aliū s'm q' verba currunt sicut d' Act. 9. de suscitatiōe thabite begbine sci petri. Notum autē factū est per vniuersam yopen r' crediderūt multi rē. Magister tñ aliter recitat lecturā augustini hoc mō. Illuminare q' sit dispēsatio rē. r' hoc p' eccliaz. i. oēs q' sunt in ecclia terrena: s' nō est s'm itētiōne augustini. C' Dic posset queri vtrū angeli a pncipio mundi cognouerint mysteriū icarnatiōis. R'ndet magister dicēs q' angelis maioribus notūz fuit s' nō minoribus. Un' ipsi. s. miores angeli it'errogāt. Esa. 63. Quis est iste q' venit de edom tinctis vestibus de bosra: S' opio hec est cōtra b'm Dionysii. Dionysius. n. duas it'errogatiōes angeloz de xpo factas ex sacra scriptura accipit. Unā ex ps. Quis est iste rex glie. Itē accipit aliā ex Esa. 63. Quis ē iste q' venit de edom rē. Prima autē it'errogatio s'm euz ē inferior angeloz. Secūda sup'moz: qd' ps. q' p'me nō deus respōdet s'z aliū. Un' dicit. Dominus v'tutū ipse est rex glie. scōde v'o respōdet ipse deus imediate. Un' dicit. Ego qui loquor iusticiā r' p'pugnator suus ad saluādū. Vult q' Dionysii q' vterq' aliqd' ignorauerūt. r' vterq' aliqd' sciuerūt: q' a pncipio oēs sciuerūt mysteriū icarnatiōis in g'nali: s' rōnes in spāli didicerūt tempore p'cedēte seu p'cessu tēporis s'z q' in effectibus extrinsecis explicabātur.

Lectio. III.

Ropter quod peto ne deficiatis in tribulationibus meis in vobis que est gloria vestra. Hui' rei gratia flecto genua mea ad patrem domini nostri iesu christi ex quo oīs paternitas in celis r' i terra nominatur: vt det vobis s'm diuitias glorie sue virtutem corroborari per spiritum eius in interiore xpm habitare per fidem in cordibus vestris: in charitate radicati r' fundati.

C' Postq' egit aplis de dignitate officij: qd' p'inet ad suam cōditionem: hic p'sequēter agit de his que p'inet ad suā afflictionem: scilicet de passionibus suis. Circa quod duo facit. Primo exhortatur eos ne p' suis tribulationibus conturbentur: sed habeāt paciētia. Secūdo q' ad hoc q' homo nō cōturbe' necium est diuinū auxiliū: p'mittit ofonem: vt impleāt hoc per diuinā gratiā ibi. (Vniū rei grā rē.) Dicit ergo primo. Ex magnitudine officij mei r' firmitate eius quā habeo per fidez christi accidit q' tribulationes patior nec me conturbāt nec a christo auellere possunt. Ro. 8. Quis nos separabit a charitate christi. tribulatio rē. Quasi dicat. Nihil. Propter qd' iduco vos r' peto ne deficiatis in tribulationibus meis: ne. s. occasiōe tribulationum mearum deficiatis oīno a fide r' ab operibus bonis. Debre. 12. Nō fatigemini animis vestris deficiētes. Dico autē q' vos nō debetis deficere: q' sunt p' vobis. i. p' vtilitate vestra. 2. Cor. p. Siue tribulamur p' v'ra exhortatiōe r' salute: siue cōsolamur p' v'ra cōsolatiōe r' salute: que operatur tolerātiām passionuz earū dē: quas r' nos patimur vt spes nostra firma sit p' vobis sciētes quoniā sicut focij passionū estis sic eritis r' cōsolationuz. Vel dicit p' vobis. i. p' v'ra probatiōe. Sap. 3. Tāq' aurū in fornace pbauit electos dñs. rē. Que est gloria vestra. s' nō deficiatis sed steteris fortes in tribulationibus. Nā qui p'seuerauerit vsq' i finē rē. Alio mō que ē glia v'ra. i. tolerātia passionū n'rarū est pro vobis ad gl'iam in hoc q' deus exposuit ap'los suos r' p'phetas tribulationibus r' passiōibus p'pter salutē v'raz. D'ec. 6. Propterea dolam in p'phetis r' occidi eos rē. 2. Cor. pmo. Hlo

Ad ephesios

ria vestra sumtis sicut vos nostra etc.

Consequenter cum dicit. (Vnius rei gratia etc.) Implorat eis auxilium pro oratione ut per exhortationem suam perficiat. Et primo orationem permittit. Secundo quasi securus de exauditione gratias agit ibi. (Et autem qui potens est etc.) Tertio prima in tres: quia primo proponit orationis obiectum. Secundo orationis intentum ibi. (Ut det vobis secundum diuitias etc.) Tertio orationis fructum ibi. (Ut possitis comprehendere etc.) Quarto autem reddit exaudibilis per humilitatem. **ps.** Resperxit in orationem humilium etc. **Ecc.** 35. Oratio humilitatis se nubes penetrabit etc. Et ideo statim orationem suam ab humilitate incipit dicere. Vnius rei gratia. scilicet ne deficiatis a fide flecto genua mea ad patrem etc. Quod est signum humilitatis propter duo. Primo quia quod genua flectit quodammodo pariuificat se et subicit se ei cui genua flectit. Unde per hoc ostendit recognitionem propter fragilitatem et paruitatem. Secundo quia in genu est fortitudo corporis. Unde quod quis genua flectit prestat debilitatem sue virtutis. Et ideo est quod exteriora signa corporalia exhibent deo ad conversionem et exercitium spiritus anime iterioris. **z.** Paralip. vi. in oratione Manasses. Flecto genua cordis mei etc. **Esa.** 45. Mihi curuabit oculus genui etc. **C** Deinde describit orationis obiectum quod est deus: et describit eum ex duobus. Primo ex affinitate. Secundo ex auctoritate. Ex affinitate enim erigimur ad orandum cum fiducia. Et quod ad hoc dicit. Ad preces domini nostri iesu christi. scilicet cuius nos filii sumus. **Jac.** p. Omne datum optimum etc. **Esa.** 63. Tu enim domine pater noster etc. Ex auctoritate autem confirmat obtinendum quod petimus fiducia: quia ipse est ex quo omnis paternitas in celo et in terra noiatur. **C** Dic posset queri vtrum in celo sit paternitas. Posset dici breuiter quod in celo. id est in deo vel in diuinis est paternitas que est participium omnis paternitatis. Sed de hac non querit ad presens: quia cuiusmodi fidei nota est. Sed querit vtrum in celis. id est vtrum in angelis sit aliquid paternitas. Ad hoc dico quod paternitas est tantum in viuentibus et cognoscetibus. Est autem duplex vita. Una secundum actum. alia secundum potentiam. Vita quod est secundum potentiam est hinc opera vite in potentia. Unde dormiens quiescit ad actus exteriores de vi uere in potentia. Viuere autem secundum actum est quando exercet quod opera vite in actu. Sic autem non solum qui dat potentiam vite pater est eius cui dat: sed qui dat actum vite ille etiam pater dici potest. Quicquid ergo inducit aliquem ad aliquem actum vite: puta ad bene operandum: intelligendum: uolendum: amandum pater eius dici potest. **p.** **Cor.** 4. Nam si decem milia pedagogorum habeatis in christo: sed non multos patres etc. Cum ergo iter angelos vnus alterum illum minet perficiat et purget et isti sunt actus hierarchici: manifestum est quod vnus angelus est per alterum sic magister est pater discipuli. **C** Vtrum autem paternitas que est in celis et in terra deriuat a paternitate que est in diuinis dubitatur. et videtur quod non quia nota sic imponimus secundum quod res noiatas cognoscimus. Quicquid autem cognoscimus est per creaturas. ergo nota imposita a nobis rebus ipsis plus et plus conueniunt creaturis quam ipsis deo. **R**espondeo deo et dico quod nomen alicuius rei noiata a nobis dupliciter potest accipi: quia vel est expressiuum vel significatiuum conceptus intellectus: quia voces sunt note vel signa passionum vel conceptuum qui sunt in anima: et sic nomen plus est in creaturis quam in deo. Aut in quantum est manifestatiuum quod dicitur rei noiatae exterius: et sic est plus in deo. Unde hoc nomen paternitas secundum quod significat conceptionem intellectus noiantis rem: sic per plus inuenitur in creaturis quam in deo: quia per plus creatura innotescit nobis quam deus: secundum autem quod significat ipsam rem noiataam sic per plus est in deo quam in nobis: quia certe omnis virtus generatiua in nobis est a deo. Et ideo dicit. Ex quo omnis paternitas in celo et in terra noiatur. Quasi dicat. Paternitas que est in ipsis creaturis est quasi nominalis seu vocalis: sed illa paternitas diuina qua pater dat totam naturam filio absque omni imperfectione est vera paternitas.

Consequenter cum dicit. (Ut det vobis etc.) ostendit orationis

intentionem. Et primo facit hoc. Secundo ostendit quod possit impetrare suum propositum ibi. (Per spiritum eius etc.) Dicit ergo. Dico quod peto ne deficiatis sed stetis viriliter. Scio tamen quod per vos facere non potestis sine dono dei. ideo peto ut det vobis. **Jaco.** p. De datum optimum etc. Et hoc quod est diuitias glorie sue. id est secundum copiam maiestatis eius et magnificentie. **ps.** Gloria et diuitie in domo eius. **puer.** 8. Mecum sunt diuitie et gloria. Diuitie iquam que faciunt virtutem corroborari. **Esa.** 40. Qui dat lassum virtutem: et bis quod non sunt fortitudinem et robur multiplicat. Et hoc in iteriori boie: quia nisi in iterioribus fortificet homo: facit ab hoste superari. **Esa.** 9. Confirmet illum et corroboret in iudicio et iusticia amodo et usque in sempiternum. **C** Tunc resumatur illa particula interposita. scilicet per spiritum. in qua ostendit per quod obtinere potest quod petit. Ipse enim spiritus qui roborat est spiritus fortitudinis: et est causa non deficiendi in tribulationibus. que obtinemus per fidem que est fortissima: quia fides est substantia rerum sperandarum. id est facit in nobis subsistere res sperandas. **U**nde **p.** **pe.** 4. Qui resistite fortes in fide. Et ideo subiungit. Dabitur vobis christum per fidem. Et hoc in cordibus vestris. **p.** **pet.** 3. Dominum autem christum sanctificate in cordibus vestris. **per** quod? Dico quod non solum per fidem que ut donus est fortissima: sed etiam per charitatem que est in sanctis. Et ideo subdit. In charitate radicati et fundati. **p.** **Cor.** 13. Omnia suffert: omnia credit: omnia sperat: omnia sustinet: charitas nunquam excidit. **Ca.** ultimo. Fortis est ut mors dilectio. Unde sicut arbor sine radice et domus sine fundamento defacili ruit: ita spirituale edificium nisi sit in charitate fundatum et radicatum durare non potest.

Clectio. **V.**

Vos possitis comprehendere cum omnibus sanctis que sit latitudo et longitudo et sublimitas et profundum. Scire etiam supereminentem scientie charitatem christi: ut impleamini in omnem plenitudinem dei. Si autem qui potens est omnia facere superabundanter quam petimus aut intelligimus secundum virtutem que operatur in nobis. ipsi gloria in ecclesia et in christo iesu in omnes generationes seculi seculorum. Amen.

C supra ostendit apostolus petitionis sue pro ephesios et orationis intentionem. sed corroboratorem spiritus in fide et charitate: hoc consequenter ostendit eorum que petit fructum corroboratiōis que est per fidem et charitatem que est quedam cognitio. Ideo primo proponit ipsam noticiam. Secundo ipsius noticie seu cognitiōis efficaciam ibi. (Ut impleamini in omni plenitudine dei.) Dicit ergo. Ita sitis charissimi in charitate radicati et fundati ut possitis comprehendere etc. quod quod est dupliciter legi potest. primo modo ut magis sequatur intentionem apostoli. **C** Sciendum est ergo quod tunc in futuro quam in presenti cognitio dei est nobis necessaria. nam in futuro gaudebimus de cognitione dei: et de cognitione assumpti humanitatis. **Jo.** 17. Nec est vita eterna ut cognoscatur te etc. **Jo.** 10. Ingredietur. scilicet in contemplationem diuinitatis. et egredietur. scilicet in contemplationem humanitatis: et pascha inueniet. Et quia fides est imitatio illius future cognitiōis: quia est substantia rerum sperandarum etc. ut dicitur **Hebr.** 11. Quasi iam in nobis res sperandas per modum cuiusdam imitatio nis facit sustinere. Inde est quod fides nostra in his duobus consistit. scilicet in diuinitate et humanitate christi. **p.** **cor.** 2. Non enim iudicauimus scire iter vos nisi iesu christo etc. **S**ed hoc ergo primo permittit eis cognitiōem diuinitatis. Secundo cognitiōem mysterioꝝ humanitatis ibi. (Scire et supereminentem scientie etc.) Cognitiōem autem dei manifestat eis sub his verbis. (Ut possitis etc.) Quasi dicat. Corroboremur amini per fides et charitatem: quia si sic estis peruenietis ad vitam eternam. vbi habebitis deum

presentē et perfecte eū cognoscentis. Quod autē deus manifestē amanti patet Job. i. 4. Qui diligit me diligitur a patre meo: et ego diligam eū et manifestabo ei meipsum. Quod vero manifestet credenti patet per dicitur Esa. 7. Sim aliā fās. Nisi credideritis nō intelligetis. Quod n. s. fidē et charitatē ut corroboremini ut possitis comprehendere. Ubi sciendū est quod comprehendere quicquid ponitur pro includere. et tunc oportet quod comprehendens contineat in se totaliter comprehendens. Quādoque autē ponit pro apprehendere. et tunc dicit remotio nem distātie. i. insinuat propinquitatē. Primo autē modo a nullo intellectu creato deus apprehēdi potest. Job. ii. 22. Forsitan vestigia dei comprehendēs et vsq; ad perfectū oipotentē reperies: Quasi dicat. Non. quod sic posset eū perfecte cognoscere quantum cognoscibilis est. Et de hac cognitiōe nō intelligitur quod dicitur. Ut possitis comprehendere. sed scōdo modo et est vna de tribus votibus. et de hac loquitur apłs cū dicit. Ut possitis comprehendere. i. deū habere presentē et presentialem cognoscere. Phil. 3. Sequor autē si quō comprehendā in quo etc. Et hec comprehendens est cōis oibus sanctis eius. Ideo subdit. Lum oibus sanctis ps. Gloria hec ē oibus sanctis eius. Talibus autē dicit illud. i. cor. 9. Sic currite ut apprehēdatis etc. Quae sit latitudo etc. Notandū quod verba ista videntur ortum habere ex verbis Job. ii. Forsitan inquit vestigia dei comprehendēs: Quasi dicat incomprehēnsibilis est. Duius autē incomprehēnsibilitatis cām assignat dicens. Excelsior celo ē et quod facies. Profundior inferno est: et vnde cognosces. Longior terra mēsurā eius et latior mari. Ex quo videt quod iob ostendat eū esse incomprehēnsibile: attribuit ei quadruplicē differentiā dimensionum. Dis. n. verbis alludēs apłs dicit. Ut possitis comprehendere quae sit latitudo etc. Quasi dicat. Habeatis tantā fidē et charitatem ut possitis tantē comprehendere quod comprehendēnsibile est. Et hoc modo expōit dionysius. Nō ē tñ ali quo modo intelligēdū has dimensiones corporaliter eē in deo quod spūs est deus ut dicitur. Job. 4. sunt tñ in deo metaphozice Unde per latitudinē designat dimēsiō seu extēsiō virtutis et sapientie diuine sup oia. Ecclesi. i. Effudit illā. s. sapientiā sup oia opera sua. Per longitudinē designat eternā eius duratio. ps. Tu autē dñe in eternū permanes. et ps. Domus tuā dñe decet scitudo i longitudo die. Per sublimitatē vltē celsitudinē vō pfectio et nobilitas nāe ei quae in infinitū excedit creaturā. ps. Excelsus sup oēs gētes dñs. Et profundum id est incomprehēnsibilitas sapientie eius. Ecclesi. 7. Alta profunditas. s. sapientie diuine quae inueniet eā: Sic quod per finis fidei et charitatis nostre est ut pueniamus ad pfectā dei cognitio: neque qua cognoscamus infinitā sue virtutis extēsiōne: eternā: et infinitā eius duratiōne: sue perfectissime nāe celsitudinem: sue sapientie profunditatē et incomprehēnsibilitatē eo modo sicut est attingendum.

Consequenter quod adhuc alia cognitio ē necessaria. s. cognitio mysterioꝝ humanitatis id subdit. (Scire ēt superuenientē sciētie etc.) Ubi sciendū est quod quicquid ē in mysterio redemptionis humane. et incarnationis xpi totū est opus charitatis. Nam quod incarnatus est: ex charitate pcessit supra. et propter nimias charitatē suā qua dilexit nos etc. Quod vero mortuus fuit ex charitate pcessit Jo. 15. Maiorem hac dilectiōe nemo habet etc. infra. 5. Xps dilexit nos et tradidit semetipsum pro nobis oblationē et hostiā deo. propter hō dicit gregorius. Inestimabilis dilectio charitatis ut seruū redimeres filiū tradidisti. Et ideo scire charitatez xpi est scire oia mysteria incarnationis xpi et redemptionis nostre quae ex imensa charitate dei pcesserunt. quod quidem charitas excedit oēm intellectū creatū et oīum sciētiā: cum sit incomprehēnsibilis cognitatu. Et ideo dicit. Superuenientē sciētie. s. nāe et ois intellectus creati. Phil. 4. Et pax dei quae exuperat oēm sensum Charitatē xpi. id est quā deus p̄ fecit per xpm. z. cor. 5. De

erat in xpo mundū reconcilians sibi. Alio modo potest legi ut referat ad pfectiones charitatis nre. Quasi dicat. Corroboramini in charitate radicati et fundati: et hoc ut possitis comprehendere nō solū cognoscēdo cū oibus sanctis. quod hoc donum. s. charitatis cōe est oibus. cū nullus possit eē sanctus sine charitate ut dicitur Ephe. 3. Possitis in quibus comprehendere quae sit latitudo. s. charitatis que se extendit vsq; ad inimicos. ps. Latū mādātū tuū nimis. Lata ē. n. charitas ad suā diffusiōne. ps. Eduxit me in latitudinē dñs. Longitudo autē eius attendit quantum ad sui p̄ueratiā quod nunquā deficit s. hic incipit et perficit in gloria. i. cor. 13. Charitas nunquā excidit. Limitas autē eius attendit quantum ad intentiones celestium. ut. s. deus nō diligit per repositalia. quod hō charitas eēt infirma s. ut diligatur per se tñ. Job. 40. In sublime erigere et esto gloriosus. Profundū vō attendit quantum ad originez ipsius charitatis. Nā hoc quod deū diligim⁹ nō est ex nobis s. a spiritu sancto. quod ut dicitur. Ro. 5. Charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spūm sanctū etc. Hoc ergo quod vñ hō charitatem lōgā latam sublimē et profundā et alius nō: venit ex profundo diuine p̄destinatiōis. Ecclesi. i. Profundū abyssi quod dimensus est: Ergo ut possitis comprehendere. i. pfecte sequi cū oibus sanctis que sit latitudo ut extēdat charitas vna vsq; ad inimicos. quae sit latitudo. ut. s. nunquā deficiat que sit sublimitas. ut. s. propter seipm deus diligit et profundum. s. p̄destinatiōis etc. Sciendū ē autē hic quod xps in cuius potestate fuit eligere genus mortis quod vellet. quod ex charitate mortē subit. elegit mortē crucis in qua p̄dicte quatuor dimensiones sunt. Ibi ē latitudo. s. in ligno trāuerso: cui affixe sunt manus: quod opera nostra debet per charitatē dilatari vsq; ad inimicos. ps. Eduxit me in latitudinē dñs. Ibi ē longitudo in ligno erecto cui inicit totum corpus quod charitas dicitur eē p̄ueratiā quae sustinet et saluat hominē. Mat. 10. Qui autē p̄uerauerit vsq; in finē hic saluus erit. Ibi ē sublimitas in ligno superiori cui caput inheret. quod spes nra dicitur eleuari ad eterna et diuina. i. cor. 11. Caput viri xps est. Ibi etiā ē profundum in ligno quod latet sub terra et sustinet crucē et tñ nō videt. quod profundum amoris diuini sustinet nos: nec tñ videtur quia rō p̄destinatiōis ut dictū ē excedit intellectum nostrū. Sic igitur debemus comprehendere virtutē charitatis nostre et xpi et adhuc scire charitatē xpi supuenientem sciētie. s. humane. quod nullus potest scire quantum xps dilexit nos vel scire ēt charitatē sciētie xpi. i. quae habet cum sciētia xpi. Charitatē dico supeminētē alij charitati que ē sine sciētia. Sed nūquā ē verū quod charitas quae est cum sciētia supeminet charitati quae est sine sciētia. et videt quod nō. quod sic malus theologus eēt supeminētiōis charitatis quae sancta vetula. Respondeo dico quod hoc intelligit de sciētia afficiēte. Nam ex vi cognitiois iducit ad magis diligēdum. quod quanto deus magis cognoscit: tanto et magis diligit. Propter quod petebat Augustinus nouerim te nouerim me. Ut hoc dicitur per quosdam quod habent celū dei: s. nō habetiam. Taliū. n. charitati supeminet charitas cū habet scia xpi.

Consequenter cū dicit. (Ut impleamini etc.) Ponit cognitionis diuine efficaciam dicens. Ut impleamini in oēm plenitudinem dei. i. ut habeatis pfectam participationē oīum donorum dei. ut. s. habeatis plenitudinem virtutū et potestā beatitudinis quae quod efficit charitas. Ecclesi. 24. Transte ad me oēs quod cupiscitis me etc.

Consequenter sequitur illa pars. (Et autem qui potēs etc.) In qua apostolus agit deo gratias de sue petitionis exauditione. Circa quod tria facit. quia primo ponit potestatem dei qua postulata concedit. Secundo potestatis exemplū ibi. (Secundum virtutes que operatur in nobis etc.) Tertio materiam gratiaz actionis ibi. (Ipsi gloria etc.) Potestatem

Ad ephesios

tem autem dei describit infinitam dicens. Et autem. s. deo xpo et deo patri q potes est oia facere etc. Exo. 15. Dipotens nome eius. Ro. vlt. Et aut q potens est vos confirmare iux euangelium etc. Et hoc supabundater facere in nobis oia q sciam petere p affectum: aut itelligere p intellectum. et hoc est qd dicit: qd petimus aut itelligim. **C** Exeplum autem h abundantie in nobis exhibite ondit dices. Scdm vrtute qua operat in nobis. Quasi dicat. Apparet si attedam ea q operatus est in nobis. s. hominib. Nam nec affectus: nec intellectus humanus potuissent psiderare vel itelligere vl petere a deo q fieret ho: et q ho efficeret deus et sors nae diuine. q tamē fm vrtute operatur in nobis. et hoc in icarnatione filij sui. z. Pe. i. Ut per hoc efficiamini diuine confortes nae. Unde de his dicitur. Ecclci. 18. Quis sufficet enarrare opera illius: Quis. n. iuestigabit magnalia illius vrtute aut magnitudinis qs annuciabit: Uel operatus ē in nobis. s. apotolis qbus dedit grām euangelicā diuini gables diuitias xpi: et illuminare oēs que sit dispesatio sacramenti absconditi a seculis in deo: vt dictū ē supra. eodē cap. **C** Materia aut gratiaz actionis dicit eē duplex beneficium qd nobis tulit deus. Primū est ecclesie institutio. Secūdu est filij icarnatio. Dicit g. Ipsi. s. deo patri gloria sit supple in ecclesia. i. p bis que fecit in ecclia qua insti tuit quo ad primū. in xpo. idest p xpm vel p christo quem nobis dedit. Ipsi in q sit gloria vt gloriosus appareat non solum in presenti: s. in oēs generationes seculi seculoz. i. seculi oia cōtinētis. i. Thy. i. Regi autē seculoz immortalis et iuisibili soli deo honor et gloria in secula seculoz Amen.

CAP.

III.

Bsecro itaque vos ego vincitus in domino: vt digne ambuletis vocatione qua vocati estis cum omni humilitate et mansuetudine: cum patientia supportantes inuicem in charitate Solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Unum corpus et vnus spiritus sicut vocati estis in vna spe vocationis vestre. **C** Supra cōmemorauit apls diuina bificia: p q vnitatis ecclesie cōstituit et pservat: hic monet eos apls ad permanēdū in eccle vnitatem. Circa qd duo facit. qz pmo monet eos vt in ipsa vnitatem psuerent. Secūdo instruit eos quō in ea permaneāt. ibi. (Voc g dico et testificor in dño etc.) Itē pma in duas. qz pmo monet eos ad seruandā ecclesiasticaz vnitatem. Secūdo pponit ipsius ecclesiasticaz vnitatis formam ibi. (Unus dñs vna fides etc.) Prima iteruz in tres. Pmo premitit qdā iductiua ad seruandā ecclesiasticā vnitatem. Secūdo ponit monitionē ibi. (Lū oi humilitate etc.) Tertio ondit monitionis finem: ibi. (Solliciti seruare etc.) Inducit aut ex tribus ad seruandā ecclesiasticā vnitatem. Pmo ex charitatis affectu. Secūdo ex cōmemoratione suoz vinculoz. Tertio ex cōsideratione diuinorū. Charitatis aut affectū isinuat p obsecrationē. Unde dicit. Itaqz ex quo tot beneficia a dño recepistis obsecro vos: cū tamē imperare possem: sed ppter humilitatē magis obsecro. p uerb. 18. dñ. Lū obsecrationib logt pauper. Item ppter charitatē q magis mouet ad op q timor. philemoni. i. Si duciam habēs in xpo imperādi tibi qd ad rez pertinet pp charitatē magis obsecro etc. Ex cōmemoratione vero suoz vinculoz iducit eos dices. Ego vincitus in dño. Ex qbus iducit eos pp tria. Pmo qz amicus magis cōpatit amico afflicto et nitit in plurib facere voluntatē suā: vt vel sic euz cōsoleat. Ecclci. 12. Nō agnosceat in bonis amicus et nō abscondet a malis inimicus. In bonis viri inimici illius i tri

sticia: et in malicia illius amicus agnitus ē. Secūdo: qz apotolus ipse vicula patiebat p ipsoz vtilitate. et id iducit eis ad memoriā quasi volens eos obligare. z. cori. i. Sine aut tribulamur p vestra exhortatiōe et salute: siue cōsolamur p vestra psolatione: siue exhortamur p vra exhortatiōe et salute: q operat tolerantiā carūdē passionuz quas nos patimur. Tertio: qz vt supra dictū ē cap. 3. i illa pte. Que ē gloria vestra. h erant eis ad magnā gloriā: dum deus p eis amicos et electos suos exposuit tribulationib p ipsoz salute. Et ideo addit. In dño. idest ppter dñz. Uel erant ad gliam apli q nō vt fur aut homicida: sed vt christianus: et propter dñm nostrum iesum xpm vincularatus erat. Eccl. 3. Ecce data sunt sup te vicula et ligabit te in eis etc. **C** Ex cōsideratione vero diuinorū beneficiorū inducit eos dices. Ut digne ambuletis vocatione qua vocati estis. idest attendentes dignitatem ad quā vocati estis ambuletis fm qd ei conuenit. Si enim quis vocat esset ad nobile regnū indignuz esset q faceret opera rusticana. Sic monet ephesios apls. Quasi dicat. Vocati estis vt sitis ciues scōz et do mestici dei vt dictū est supra cap. 2. nō ē g dignum vt faciatis opera terrena. nec vt de mundanis curetis. Ideo dicit Digne etc. Col. i. Ambuletis digne deo p oia placētes. phil. i. Digne euangelio xpi cōseruamini. et quare: quia vocauit vos de tenebris in admirabile lumē suū. i. Pe. z.

C Consequenter cum dicit. (Lū oi humilitate etc.) Pōnit modum sue monitionis dices. Quō digne poterūt ambulare. Pōnit ergo quatuor virtutes et excludit quatuor vitia eis op posita. Primū aut vitium qd excludit est supbia. dum enim vnus supbiens vult alij pesse: et alius filii superbus nō vult subesse: causatur dissensio i societate: et tollitur pax. Unde puerb. 13. Inter superbos semper iurgia sunt. Ad qd excludendum dicit. Lū omni humilitate. s. interiori et exteriori. Ecclci. 3. Quāto magnus es humilia te in omnibus etc. phil. 2. In humilitate supiores inuicem arbitrātes. Jac. 4. Deus superbis resistit: humilibus aut dat gratiā. Secū dum est ira. Iracundi enim sunt ppinqui ad iniuriam inferendam vbi: ex quo turbationes oriunt. puerb. 15. Vir iracundus puocat rixas qui patiens est mitigat fuscitatas. Ad h excludēdū dicit. Mansuetudine. q mitigat rixas et pacem cōseruat. puerb. 3. Mansuetis dabit gratiā ps. Mansueti aut hereditabūt terras. Ecclci. 3. Sili in mansuetudine opera tua perfice: et super gloria hominū diligeris. Tertium est in patientia. Quādoqz enī aliquis humilis ē et mansuetus in se: abstinens a molestis inferendis: nō tū patienter sustinet molestias sibi illatas vl acceptat. Ideo subdit Lū patientia. s. aduersoz Jac. i. Patientia autem op pfectum habet. Ecclci. 2. In humilitate tua patientiā habebit. Debre. 10. Patientia vobis necessaria est vt voluntatē dei faciētes etc. Quartum inordinatus zelus. Lū enim iordinate zelantes oia que vident iudicāt: nec tempus nec locū seruantes concitatur turbatio in societate. Gal. 5. Si mordetis inuicē et comeditis: videte ne inuicem sumamini. Et ideo dicit. Supportantes inuicem in charitate. s. mutuo deficit aliquis nō debet statim corrigi: nisi assit locus et tempus: sed misericorditer expectari: quia charitas omnia sustinet. i. cori. 13. Non autem debēt h defectus supportari ex negligentia vel ex consensu et familiaritate carnali vel amicitia: sed ex charitate. Gal. 6. Alter alterius onera portate etc. Ro. 15. Debemus nos firmiores imbecillitates infirmozū sustinere.

C Consequenter cum dicit. (Solliciti seruare etc.) Ostendit monitionis finem. qui quidem est vt seruetur vnitatis inter fideles. Circa qd tria facit. Pmo ponit ipsam vnitatem que est finis. Secūdo describit modum vnitatis ibi

(In vinculo pacis.) Tertio ponit rationem seruandeynitatis ibi. (Sicut vocati estis etc.) Dic ergo primo. Dico qd digne ambuletis etc. Et hoc faciatis solliciti seruare vnitatem spiritus. Est autem duplex vnitatis. Una ad malefaciendum que est mala scilicet carnis. Ecclesi. ii. A scintilla vna augetur ignis: et ab vno doloso augetur sanguis. Alia est vnitatis spiritus que est bona ad faciendum bonum. ps. Ecce quod bonum est et quod iocundum est. Job. 17. Ut sint vni sicut et nos vnum sumus. Modus autem seruandeynitatis est in vinculo pacis. Charitas enim est coniunctio animarum. Nulla autem coniunctio stare potest nisi ligetur aliquo vinculo. Eodem modo nec coniunctio animarum per charitatem stare potest nisi ligetur. hoc autem verum ligamentum est pax que est tranquillitas modi spei et ordinis. quoniam. s. vniuersis habet quod suum est. Propter quod dicit. In vinculo pacis. ps. Qui posuit fines tuos pacem etc. Que quidem pax seruatur per iusticiam. Esa. 32. Opus iusticie pax. Ecclesi. 6. Ne accideris in vinculis eius. Et quare: quia certe vt dicitur ibidem. Vincula illius alligatura salutis. Nunc autem. quia in homine est duplex vnitatis. Vna. s. membrorum ad inuicem simul ordinatorum. Alia corporis et anime tertium constituentium. Apertus autem loquitur hic de vnitatis ecclesie ad modum vnitatis que est in homine. ideo subiungit. Vnum corpus. quasi dicat. Ligemini vinculo pacis vestris vnum corpus. quantum ad primam vnitatem. vt. s. oes fideles sint ordinati ad inuicem sicut membra vni corpus constituentia. Ro. 12. Multi vni corpus sumus in christo etc. Et vnus spiritus. quantum ad secundam. s. spirituale consensum per vnitatem fidei et charitatis. Vel vnum corpus quo ad proximam: et vnus spiritus quo ad deum. quia quod adheret deo vnus spiritus est. i. cor. 12. 6.

Deinde cum dicit. (Sicut vocati estis etc.) Subdit rationem huius vnitatis. quia sicut videmus quod quando aliqui sunt vocati simul ad aliquid pariter habendum et mutuo percipiendum solent simul etiam manere et simul ire. ita spiritualiter dicit. Quia vos estis vocati ad vnum. s. finale premium. id debetis simul cum vnitatis spiritus ambulare in vna spei vocationis. Heb. 3. Fratres facti vocationis celestis participes. i. cor. 12. 1. Videte vocationem vestram etc. Sed posset aliquis dicere. Quis vocabit nos et ad quod. Respondet. i. ps. 5. Deus autem ois gratia. et vocauit nos in eternam gloriam suam etc. vbi est beatitudo vestra. Apocal. 19. Beati qui ad cenam nuptiarum agni vocati sunt.

Lectio. II.

Vnus dominus: vna fides: vnum baptisma. Vnus deus et pater omnium qui super omnes et per omnia et in omnibus nobis.

Posita eorum exhortatione per seruanda ecclesiastica vnitatem in hac parte apertus forma dicte vnitatis ipsius epistolis insinuat. Vbi sciendum est cum ecclesia dei sit sicut ciuitas est aliquod vnum et distinctum cum non sit vnum sicut simplex. s. sicut compositum ex diuersis partibus. Et ideo apertus duo facit. primo ostendit id quod est cõe ecclesie. Secundo ostendit id quod est distinctum in ipsa ibi. (Vnicuique autem nostrum data est gratia etc.) In qualibet autem ciuitate ad hoc vt sit vna: quatuor debet esse cõmunia. s. vni gubernator: vna lex: eadem insignia: et idem finis: hec autem quatuor dicit apertus esse in ecclesia. Dicit ergo. Dico quod debetis habere vnum corpus: et vnum spiritum. quia estis in vnitatis ecclesie que est vna. primo quia habet duces vnum. s. christum. Et quantum ad hoc dicit. Vnus dominus non plures: per quorum diuersis voluntatibus oporteat vos discordare. Dicit. n. Heb. 12. 3. Christus est tanquam filius in domo sua. Act. 2. Certissime g. sciat ois domus israel quia dominum eum et christum deum fecit iesum quem vos crucifixistis per cor. 8. Vnus dominus noster iesus christus. Zacha. 14. In illa die erit dominus vnus et nomen eius vnum. Secundo quia lex eius est vna. Lex enim ecclesie est lex fidei. Ro. 3. Vbi est ergo nunc

gloriatio tua: Exclusa est. Per quam legem factorum: Non. sed per legem fidei. Sed fides quoniam sumitur per ipsa re credita secundum illud. Nec est fides catholica etc. ista debent credi. Quandoque vero sumitur per habitum fidei quo creditur in corde Et de vtroque potest hoc dici. De primo vt sit sensus vna est fides. id est idem iubemini credere et eodem modo operari. quia vnum et idem est quod creditur a cunctis fidelibus. Unde vniuersalis seu catholica dicitur. vnde. i. cor. 12. 1. Id ipsum dicatis. i. sentiat oes etc. Alio modo vna est fides. id est vnus habitus fidei quo creditur. vna inquam non numero sed specie quia idem debet esse in corde omnium. Et hoc modo idem voluntium dicitur vna voluntas. Tertio eadem sunt insignia ecclesie. s. sacramenta christi iter que primum est baptisma: quod est inuena omnium aliorum. Et ideo dicit. Vnum baptisma. Dicit autem vnum triplici ratione. Primo quia baptismata non differunt sed baptizantes. quia a quocumque conferatur vniformem virtutem habet quia baptizat iterum vnus est. s. christus. Jo. 1. Super quem videris spiritum descendente et manentem super eum: hic est qui baptizat in spiritu sancto. Secundo dicitur vnum. quia datur in nomine vnus. s. trinitatis. Mat. 28. Baptizate eos in nomine patris et filii et spiritus sancti. Tertio quia iterari non potest. Penitentia autem matrimonium eucharistia et extrema unctio: iterari possunt. non autem baptismus. Debeo. 6. Impossibile est eos qui semel sunt illuminati per baptismum et gustauerunt donum celeste et participes facti sunt spiritu sancti. gustauerunt nihilominus bonum dei verbum virtutesque seculi venturi et plures sunt per peccatum renouari rursus ad penitentiam. Non iteratur autem vel propter characterem: vel quia causa eius non iteratur. Romanor. 6. Sepulchrum enim sumus cum illo per baptismum in mortem etc. Nunc autem christus semel per peccatis mortuus est vt dicitur. i. ps. 3. Quarto in ecclesia est idem finis qui est deus. Filius enim dicit nos ad patrem. i. cor. 12. 15. Cum tradiderit regnum deo et patri cum euacuauerit omnem principatum et virtutem et potestatem oportet autem illis regnare etc. Et quantum ad hoc subiungit dicens. (Vnus deus etc.) Vbi primo ponit apostolus eius vnitatem. Secundo eius dignitatem ibi. (Qui est super omnes etc.) Circa primum duo dicit. Primum pertinet ad naturam diuinam. Unde dicit. Vnus deus. Deut. 6. Audi israel dominus deus tuus vnus est. Aliud pertinet ad eius benignitatem ad nos et ad pietatem. Unde dicit Et pater omnium. Esa. 63. Tu domine pater noster et redemptor noster. Malach. 2. Nunquid non pater vnus omnium nostrum: nunquid non deus creauit nos. Dignitatem autem eius commendat ex tribus. Ex altitudine diuinitatis cum dicit. Qui est super omnes. ps. Super omnes gentes dominus etc. Ex amplitudine eius potestatis cum dicit. Per omnia. Jere. 23. Celum et terram ego impleo etc. ps. Omnia subiecisti sub pedibus eius etc. Luc. 10. et Mat. 28. Omnia mihi quippe tradita sunt quippe quia per ipsa facta sunt. Jo. 1. Sed modo quo dicitur. Sap. 11. Omnia in numero et pondere et mensura disposuisti. Item ex largitate gratie cum dicit. In omnibus vobis. s. per gratias. Jere. 14. Tu autem in nobis es domine etc. Sed primum appropriatur patri qui est fontale principium diuinitatis et oes creaturas excellit. Secundum filio qui est sapientia attingens a fine usque ad finem fortiter. Sap. 8. Tertium vero spiritui sancto qui replet orbem terrarum. Sap. 1.

Lectio. III.

Vnicuique autem nostrum data est gratia secundum mensuram donationis christi. Propter quod dicit. Ascendens in altum captiuam duxit captiuitates: dedit dona hominibus. Quia autem ascendit quid est nisi quia et descendit primum in inferiores partes ter

Ad ephesios

re. Qui descendit: ipse est et qui ascendit super omnes celos ut adimpleret omnia.

CSupra ostendit apostolus ecclesiasticam unitatem quantum ad id quod in ecclesia est: hic idem ostendit quantum ad hoc quod singulis fidelibus membris ecclesie est proprium et speciale. Circa quod tria facit. primo proponit distinctionem. Secundo inducit ad hoc auctoritatem ibi. (Propter quod dicitur etc.) Tertio ponit auctoritatis expositionem ibi. (Et autem ascendit etc.) Dicit ergo. Habemus in ecclesia unum deum: unam fidem etc. sed tamen diuersas gratias diuersis particulariter collatas habemus. quia unicuique nostrum data est gratia. Quasi dicat. Nullus nostrum est qui non sit particeps diuine gratie et communionis Iohannis. i. De plenitudine eius omnes accepimus gratias per gratiam. Sed certe ista gratia non est data omnibus uniformiter seu equaliter: sed secundum mensuram donationis christi. i. secundum quod christus est datus: et eam singulis mensurauit. Romanorum. i. Habentes donationes secundum gratiam que data est nobis differenter. Nec differentia non est ex fato: nec a casu: nec ex merito: sed ex donatione christi. id est secundum quod christus nobis commensurauit. Ipse enim solus recepit spiritum non ad mensuram. Iohannis. i. ceteri autem sancti ad mensuram recipiunt. Romanorum. i. Unicuique sicut deus diuisit mensuram fidei. i. corinthios. 3. Unusquisque propriam mercedem accipiet etc. Matthei. 25. Unicuique secundum propriam uirtutem etc. Quia sicut in potestate christi est dare uel non dare: ita dare tantum uel minus. **C**Sequitur. (Propter quod dicitur etc.) Hic ponit quendam auctoritatem assumptam de psalmo. et refertur ad hoc quod dixit. Secundum mensuram donationis christi. ubi tria facit. Primo commemorat christi ascensionem. Secundo humani generis liberationem. Tertio ponit donorum spiritualium collationem. Partes consequentur se. Ostendit ergo primum dicens sic propter quod. scilicet significandum dicitur. scilicet propheta dauid in psalmo. Ascendens christus in altum etc. Michae. 7. Ascendit ante oculos patrum iterum etc. Job. 39. In altum alas erigit etc. Ascendens in quibus sed non solus. quia captiuam duxit captiuitatem. eos. scilicet quos dyabolus captiuauerat: humanum enim genus captiuatum erat et sancti in charitate decedentes qui meruerunt gloriam in captiuitate dyaboli detinebantur quasi captiui in limbo. Esaia. 5. Ductus est captiuus populus meus etc. Hanc ergo captiuitatem christus liberauit et secum duxit in celum. Esaia. 49. Numquid tollet a forti preda aut quod captum fuerit a robusto saluabitur ac saluum poterit esse. quia hec dicit dominus. Equidem et captiuitas a forti tolletur et quod ablatum fuerit a robusto saluabitur. Sed certe hoc non verificatur solum quantum ad iam mortuos: sed etiam quantum ad uiuentes qui captiui tenebantur sub peccato: quos a peccato liberans seruos fecit iustitie: ut dicitur. Romanorum. 6. Et sic quodam modo eos in captiuitate duxit non ad perniciem: sed ad salutem. Luce. 5. Ex hoc iam homines eris capiens. Non solum autem homines a captiuitate eripuit et sue seruituti subiecit. sed et eos spiritualibus bonis dotauit. Unde subdit. Dedit dona hominibus. scilicet gratie et glorie. psalmo. Gratiam et gloriam dabit dominus. 2. Per. i. Per quem et preciosa nobis promissa donauit etc. Nec est contrarium quod in littera precedenti dicitur. Accepit dona in hominibus: quia certe ipse dedit ut deus et accepit ut homo in fidelibus sicut in membris suis. Dedit in celo sicut deus et accepit in terra secundum modum loquendi quo dicitur. Matthei. 25. Quod uni ex minimis meis fecistis mihi fecistis.

CDeinde cum dicit. (Et autem ascendit etc.) Exponit propositam auctoritatem. et primo quantum ad ascensionem. Secundo quantum ad materiam donationis ibi. (Et ipse dedit etc.) Circa primum duo facit. Primo ostendit quomodo descendit ibi. (Qui descendit.) Secundo quomodo ascendit ibi. (Qui ascendit etc.) **C**Circa primum considerandum est quod cum christus uere sit deus inconueniens uidebat quod sibi ueniret descendere: quia nihil est deo sublimius. Et ideo ad hanc dubitationem excludendam sub-

dit apostolus. Et autem ascendit quod est: nisi quia et descendit primum etc. Sic si diceret. Ideo postea dixi quod ascendit. quia ipse primo descenderat ut ascenderet: aliter enim ascendere non potuisset. Quo autem descendit subdit dicens. quia in inferiores partes terre. Quod potest intelligi dupliciter. Uno modo ut in inferiores partes terre intelligantur iste partes terre in quibus nos habitamus que dicuntur inferiores eo quod sunt infra celum et aerem. In his autem partibus terre dicitur descendisse filius dei non motu locali: sed assumptione inferioris et terrene nature secundum illud philosophi. 2. Exinaniniuit semetipsum etc. Alio modo potest intelligi de inferno quod etiam infra nos est. Illuc enim descendit dominus secundum animam ut in de sanctos liberaret. Et sic uideatur hoc eis uenire quod dixerat. Captiuam duxit captiuitatem. Zacharia. 9. Tu quoque in sanguine testamenti tui educaisti uinctos tuos de lacu in quo non erat aqua. Apocalypsis. 10. Uidi alium angelum forte descendente de celo etc. Ezechiel. 3. Uidi afflictiones populi mei qui est in egypto etc. Et sequitur. Et descendi liberare eum.

CDeinde cum dicit. (Qui descendit etc.) Manifestat ei quod ascensionem quantum ad tria. Primo quantum ad personam ascendentis cum dicit. (Qui descendit ipse est qui ascendit etc.) In quo designatur unitas persone dei et hominis. Descendit. n. sicut dicitur est filius assumendo humanam naturam: ascendit autem filius hominis secundum humanam naturam ad uitam immortalis sublimitatem. Et sic est idem filius dei qui descendit: et filius hominis qui ascendit. Iohannis. 3. Nemo ascendit in celum nisi qui descendit de celo filius hominis qui est in celo. ubi notatur quod humiles qui uoluntarie descendunt spiritualiter deo sublimitate ascendunt. quia qui se humiliat exaltabitur. Luce. 14. 2. 18. Secundo ostendit terminum ascensionis cum dicit. (Super omnes celos.) psalmo. Qui ascendit super omnes celos ad orientem. Nec solus intelligendum est quod ascenderit super omnes celos corporales: sed et super omnem spirituales creaturas. supra. cap. 1. Constituit illi ad dexteram suam in celestibus super omnes principatus et potestatem et uirtutem et dominationem et omnem nomen quod nominatur etc. **C**Tertio ponit ascensionis fructum cum dicit. (Ut adimpleret omnia.) id est omne genus hominum spiritualibus donis repletur. psalmo. Replebimur in bonis domus tue. Ecclesiastici. 24. A generationibus meis adimplemini. Ut ut adimpleret omnia. i. ut ad affectum produceret omnia que de ipso erant scripta. Luce. ult. Quis impleri omnia que scripta sunt in lege et prophetis et psalmis de me. **C**Lec. III.

Ipsa dedit quosdam quidem apostolos. quosdam autem prophetas alios uero euangelistas. alios autem pastores et doctores ad summationem sanctorum in opere ministerium in edificationem corporis christi: donec occurramus omnes in unitatem fidei et agnitionis filii dei in uia perfectum. in mensuram etatis plenitudinis christi.

CHic exponit apostolus quod supra dixerat de donatione donorum: Circa quod duo facit. Primo ostendit quod dominus singulis fidelibus dedit donorum diuersitatem. Secundo ostendit illorum donorum fructum: et utilitatem ibi. (Ad summationem sanctorum etc.) Et quia per dona christi diuersi status et munera in ecclesia designantur. considerandum est quod iterum dona christi primo ponit apostolos. Unde dicit. Et ipse dedit quosdam quod est apostolos. Luce. 6. Elegit ex ipsis quos et apostolos nominauit. i. corinthios. 12. Quosdam quod est posuit in ecclesia. primum apostolos. Secundo prophetas. Tertio doctores. Quarto uirtutes. Apostoli primo loco ponuntur. quia ipsi privilegiati fuerunt in omnibus donis christi. Dabuerunt enim plenitudinem gratie et sapientie quidem quantum ad reuelationem diuini mysterii. Luce. ult. Aperuit eis sensum ut intelligerent etc. Matthei. 4. et Luce. 8. Uobis datum est noscere mysterium regni dei etc. Iohannis. 15. Quia quod audiui a patre meo nota feci uos

his. Habuerunt etiam copiam eloquentie ad annuncian-
dum euangelium. Luce. 21. Dabo vobis os et sapientiam
cui non poterunt resistere et contradicere omnes aduersarij vestri.
Mat. vlt. Euntes in mundum vniuersum predicate etc. Ha-
buerunt etiam prerogatiua auctoritatis et potetie q̄ntu ad cu-
ram dominici gregis Joā. vlt. Pasce oues meas. 2. cor. 10.
De potestate nostra qua dedit nobis deus in edificatione
non in destructione vestra etc. Ideo apostolus subiungit hic
tres gradus ecclesiasticos s̄m participatione singulorū pre-
missorū. Nam q̄ntu ad reuelatione diuinorū mysteriorū
subdit. Quosdā autē pphetas q̄ prenūciatores fuerūt icar-
nationis xpi de q̄bus d̄r p̄. De. i. Propheeta q̄ de futura in
vobis gloria pphetauerūt. Mat. 23. Oēs enī pphete et lex
vsq̄ ad Joānem pphetauerūt. Sed apostoli pphetantes
fuerunt post aduentū xpi gaudia vite future. Apoc. 1. Bea-
tus q̄ legit et audit verba pphete huius etc. Item exponē-
tes antiquorū pphetarū pphetias. 1. cor. 14. Emulamini
spūalia: magis autē vt pphetetis. Mat. 23. Ecce ego mitto
ad vos pphetas et sapiētes etc. Quantū vō ad annūciā-
dum euāgelium subdit. Alios vero euāgelistas: q̄. s. habent
officiū pdicādi euāgelii. vel etiā cōscribēdi: q̄uis nō eēt
de pncipalibus apostolis. Ro. 10. Quā speciosi pedes euā-
gelicantiū pacē etc. Esa. 41. Dabo hierusalem euāgelistā.
Quātū vō ad curā ecclesie subdit. Alios autē pastores
curā. s. dominici gregis habētes. Et sub eodē addit. Et do-
ctores. ad ostēdendū q̄ p̄riū officium pastorū ecclesie est
docere ea q̄ pertinet ad fidē et bonos mores. Dispētare au-
tem tēporalia nō pertinet ad episcopos q̄ sunt apostolorū
successores: sed magis ad dyaconos. Actū. 6. Nō est equū
nos derelinquere verbum dei: et ministrare mensis. Tit. 1.
Amplectentē eum q̄ s̄m doctrinā est. fidelē sermonē. Dici-
tur de episcopo. Jere. 3. Dabo vobis pastores iux̄ cor meū
et pascēt vos scia et doctrina.

Deinde cū dicit. Ad s̄mationē sanctorū etc. Ostēdit
fructū predictorū donorū seu officiorū. Et circa h̄ duo facit
q̄ p̄mo assignat fructū. Secūdo ostēdit qualiter fideles
ad hūc fructū possent aduenire ibi. (Ut iā nō sim̄ paruuli
etc.) P̄mo iterū in duas. P̄mo pponit effectū p̄mū.
Secūdo ostēdit fructū vltimū ibi. (Donec occurramus
omnes etc.) Effectus autē p̄mū pdictorū donorū seu officio-
rū potest attendi q̄ntu ad tria. Uno modo q̄ntu ad ipos
q̄ sunt in officijs constituti q̄bus ad hoc sunt collata dona
spūalia: vt ministrēt deo et p̄mīs. Et q̄ntu ad hoc di-
cit. In opus ministery p̄ q̄. s. procuratur honor dei: et salus
p̄miorū. 1. cor. 4. Sic nos existimet hō vt ministros chri-
sti etc. Esa. 61. Ministri dei dicēt vobis. Alio modo q̄ntu ad
perfectionē iam credētū cum dicit. Ad s̄mationē. i. p̄fe-
ctionem sanctorū. i. eorū q̄ iam sunt sanctificati per fidem
xpi. Etenim spūaliter debēt itēdere plati ad subditos suos
vt eos ad statū perfectionis perducant vnde et ipsi perfe-
ctiores sunt vt dicit Dionysius in ecclesiastica hierarchia
Debr. 6. Ad p̄fectionē feramur etc. Esa. 10. Cōsūmatio ab-
breuiata iudabit iusticiā. Cōsūmationē enī et abbrevia-
tionem d̄s deus exercitiū faciet etc. Tertio quātū ad
cōuersionē infidelīū: et q̄ntu ad hoc dicit. In edificatione
corpis xpi. i. vt auertant infideles ex q̄b̄ edificat ecclesia xpi
q̄ est corpus eius. 1. cor. 14. Ad edificatione et exhortatio-
nē et cōsolationē. Et seq̄tur ibidē. Naz maior est q̄ pphetat
q̄ q̄ linguis loq̄tur: nisi forte interpretetur vt ecclesia edifi-
catione accipiat. Et ibidem. Dia ad edificationem fiant.
Deinde cū dicit. (Donec occurramus etc.) Assignat fru-
ctum vltimū. Et potest itelligi dupl̄. Uno modo de fructu sim-
pliciter vltio: q̄ erit in resurrectione sanctorū. Et s̄m h̄ duo
tangunt. P̄mo q̄dē q̄gregatio resurgētū et corporalis et spū-
tialis. Corporalis q̄dē erit cōgregatio in hoc q̄ oēs sancti

q̄gregabunt ad xpm. Mat. 24. Ubicūq̄ fuerit corp̄ illuc
cōgregabunt et aquile. Et q̄ntu ad h̄ dicit. (Donec occur-
ramus oēs etc.) Quasi dicat. vsq̄ ad h̄ extēdit pdictū mi-
nisteriū. et s̄matio sanctorū: et edificatio ecclesie: donec in
resurrectione occurramus xpo. Mat. 25. Ecce sponsus venit
exite obuiam ei Amos. 4. P̄para te in occursum dei tui
israel etc. Et etiā occurramus nobis iuicem. i. thes. 4. Sil-
rapiemur cū illis in nubib̄ obuiāz xpo in aera. Phil. 3. Si
quo modo occurrā ad resurrectionē q̄ ē ex mortuis. Spūalis
autē q̄gregatio attēdit q̄ntu ad meritū q̄dē s̄m fidem. et q̄-
ntu ad hoc dicit. In vnitatē fidei. supra eodē. Unus d̄s
vna fides etc. Item supra in eodē. Solliciti seruare vnitā-
tem spiritus etc. Quātū vō ad p̄mū s̄m dei perfectā vi-
sionem et cognitionē de qua. 1. cor. 13. Tunc cognoscā sicut
et cognitus sum. Et q̄ntu ad hoc dicit. Et agnitionis filij
dei. Jere. 31. Oēs enī cognoscēt me. Secūdo ponit p̄e-
dictum fructū q̄ntu ad p̄fectionē resurgētū. Et p̄mo po-
nit ipsam perfectionē cum dicit. In virū perfectum. Ubi
nō est itelligēdum sicut q̄dam itellexerūt. q̄. s. femine mu-
tentur in sexum virilem in resurrectione. q̄ vterq̄ sexus p̄-
manebit nō q̄dem ad cōmixonē sexū q̄ tūc decetero nō
erit sc̄d̄ illud Mat. 23. In resurrectione enī nō nubent ne-
q̄ nubent: sed sunt sicut angeli. Sed ad p̄fectionem nāe et
glorie dei q̄ talem nām cōdidit. Dicit ergo virū perfectū
ad designādū oimodam p̄fectionē illius status. 1. cor. 13.
Cum venerit q̄d p̄fectum est euacuabit q̄d ex parte ē. Et
p̄pter hoc vir magis sumit s̄m q̄ diuiditur cōtra p̄uēz. q̄
sc̄d̄m q̄ diuidit̄ p̄tra feminā. Secūdo ostēdit exēplar hu-
ius perfectionis cū dicit. In mēsurā etatis plenitudinis xpi.
Ubi cōsiderādū est. q̄ corpus xpi verū est exemplar cor-
poris mystici. vtrūq̄ enim p̄stat ex plurib̄ mēbris in vnū
collectis. Corpus autē christi fuit perductū ad plenā etatez
virilez. s. trigintatriū fere annorū in qua mortuus fuit. Nō
ergo etatis plenitudinē cōformabit etas sanctorū resurgē-
tium: in q̄bus nulla erit imperfectio nec defectus senectū-
tis. Phil. 3. Reformabit corpus humilitatis nostre confi-
gurātū corpori claritatis sue. Alio modo potest itelligi de
fructu vltimo presentis vite: in qua quidem sibi occurrūt
omnes fideles ad vnam fidem et agnitionē veritatis. Jo.
10. Alias oues habeo que non sunt de hoc ouili etc. In qua
perficitur etiam corpus christi mysticum spirituali perfe-
ctione ad similitudinem corporis christi veri. Et sc̄d̄ hoc
totum corpus ecclesie dicitur corpus virile sc̄d̄m illam si-
militudinem qua vtitur apostolus. Galathas. 4. Quanto
tēpore heres paruulus est nihil differt a seruo etc.

Lectio.

V.

Tiam non simus paruuli fluctuan-
tes et circūferamur omni vento do-
ctrine in nequicia hominum. in astu-
tia ad circūuentionem erroris. Veri-
tatem autem facientes in charitate crescimus
in illo per omnia qui est caput christus: ex quo
totum corpus compactum et connexū per oēs
iuncturam subministratiōis sc̄d̄m operatiōez
in mensuram vniuscuiusq̄ membri augmētūz
corporis facit in edificatione sui in charitate.
Posita donorū spiritualiūz diuersitate et fructu eorū: hic
ostēdit apls quō ad fructū illū pueniam. Circa q̄ duo fa-
cit. P̄mo duo impedimēta remouet. Secūdo modum veniēdi
docet ibi. (Veritate facietes etc.) Dic̄ ḡ. Bñ dicit̄ ē q̄ hic
ē fructus vltimūz donorū: q̄. s. occurramus d̄no in virūz
p̄fectū etc. Ergo opz nos videre vt iā nō simus paruuli: sed

certe viri pfecti: qz qd dicit aliqis e puer no e pfectus vir. Dz ergo qz deserat puericia q dno dz occurrere. Sic faciebat apls. pme Lozin. 13. Qn factus sum vir euacuauit ea q erat paruuli. Leditio aut pueri e q no e fixus vel determinat? in aliquo: sed credit oi vbo. Si ergo volum? exhibere nos vt viros pfectos opz qz deseram? cogitatione fluctuantes .i. istabiles. Et hoc e qd dicit. Fluctuantes. pme Lozin. 14. Nolite paruuli effici sensib? sed malitia paruuli estote. Dicunt aut fluctuantes a fluctu: qz tales ad modu fluct? no sunt firmi i fide. Jac. pmo. Qui. n. desitat similis e fluctui maris q a vento mouet? r circumferit. Nuc at necesse e nos stables ee r no fluctuare. Et qz vent? e praua doctrina: de qua merito dicit? Prouer. 25. Vt? aquilo dissipat pluuias Mat. 7. Descendit pluuias: venerut flumia: flauerut venti r irruerunt in domu illa r cecidit r fuit ruina ei? magna. Jo dicit. Et no circuferamini oi vento doctrine r. Quasi dicat: Nulla doctrina puerfa pstante ad comotionez cordis r ruina spiritualis edificij debem? moueri: qz no est bona doctrina: qd pz ex tribus. Primo ex ei? pncipio qd est negcia hoium: ideo no est bona doctrina sed falsa r neq: quaz dogmatizat aliquis ad perditiōe aiaru: vt obtineat pncipatum: sicut doctrina arry nequissimi: q crepuit medi?: vt de ipso possit exponi illud Ecc. 1. 31. Testimoniū nequicie eius vey est. Itē talis doctrina puerfa est: qd pz. Scdo ex eius pcessu qui e astutia: qz cu dolo. i. vnu intēdit r aliud simulat. ppter qd apls dicit scde Loz. ii. Timeo ne sicut serpes euā seduxit astutia sua: ita corrupant? sensus vestri r excidant a simplicitate q est in xpo iesu. Tertio pz h idē ex effectu: qz effect? talis doctrine e ad circūuētiōe erroris no ad denarios: vl? alia tēporalia acquirēda: sz ad seminandos errores seducit r circūueniunt tales doctores: de qb? dicit? Thy. 3. Mali hoies r seductores pficient in pei? errates r in errore mittētes.

¶ Deide cu dicit. (Veritate aut faciētes rē.) ostēdit impedimētis p que a fructu donoz spiritualiu impedif? qz: hic ostēdit qualiter ad fructu debitu puenif?. Et arguit sic. Statim dicit? e q si volum? ad spiritualiu donoz fructu puenire opz vt iā no simus paruuli rē. Sed tādū sumus paruuli qdū viriles statū no attingimus ac crescim? g nobis necessariū est vt crescām?. Et h est qd dicit. (Veritate aut faciētes rē.) Duo ergo fac. Primo ostēdit in quo debem? crescere. Scdo per que ibi. (In illo p oia rē.) Dic ergo qz: in bono opere r forma boni operis q duo sunt veritas r charitas. Veritas aut qnqz dī omne opus bonum. vt Thob. pmo. In captiuitate tū positus viam veritatis no deseruit. Sciam? ergo veritate. i. oē opus bonum vel veritate doctrine. qz no sufficere nobis debet audire vel docere veritatem: sed opz facere: ppter h dicebat apostolus. p? Thy. 4. Doceni facies r teipsum saluum facies r eos q te audiunt. Estote ergo factores verbi rē. vt dī Jac. i. Quia factores iustificabunt? vt habetur. Ro. 2. Et hoc si fiat in charitate q est forma boni operis. pme Loz. 16. Viriliter agite r cōfortet? cor vestrum r oia opera vīa in charitate fiant. Quia certe aliter nihil valerent. pme Loz. 13. Si tradidero corpus meum ita vt ardeam charitate aut no habuero nihil mihi pdest. Sed qz in via dei no pgrēdi est regredi: ideo subdit apls. Ut crescāmus in illo rē. vbi tria fac. Primo ostēdit auctore nostri augmēti. Secūdo eius veritate. Tertio modum augmēti. Secūda ibi. (Ex quo totum corpus.) Tertia ibi. (Scdm operationē in mēsuraz vniuscuiusqz mēbri.) Dic ergo. Crescāmus illo. i. xpo de quo. pme Pe. 2. In eo crescatis in salutem. In illo inqz q e caput nostruz xps: r in ecclesia que e corpus ipsius: vt dī Col. 1. Crescāmus inqz no in possessionibus: sicut dī Job. 1. possessio

eius creuit in terra: sed in spiritualibus. Nec in vno tātū sed p oia. id est in omni bono fructificantes r crescētes. p? Loz. 10. Omnia in gloriā dei facite rē. Et ibi sequitur. Sicut r ego per oia oibus placeo. De h omendat corinthios apostolus dicens. p? Loz. 11. Dia pcepta inq? mea tenetis. **¶** Cōsequēter cu dicit. (Ex quo totū corpus rē.) ostēdit veritatem xpi p que crescere debeam?. **¶** Ubi sciēdū e qz corpus nāle tria hz. s. pactionē mēbroz adiuicē: ligationē p nervos: r mutuā subministratiōe. p? Lozin. 12. Si dixerit pes qm no suz man? no suz de corpore: no id no e de corpore. Et si dixerit auris quoniā no sum oculus no sum de corpore rē. Si totū corp? est odoratus vbi auditus: Spūaliter g sicut vnu corp? efficit? ex multis his tribus modis. s. pactionē seu adunationē: p ligationē r p mutuā operationez r subuētiōe: ita vt oia q sūt a capite corp?ali. s. pactione: neruoz ligatio: ad opus motio fluūt a capite nro xpo in corpore ecclesie. Et pmo pactione p fidē. Unde dicit. Ex quo. i. xpo q est caput nrm vt mō dicit? e: totū corp? pactionē ē. id est coadunatiū. ps. Dispersiones israel rgregabit. Aba. 2. Cōgregabit ad se oēs gētes r coaceruabit ad se oēs populos. De h dī Col. 2. Caput ex quo totū corp? p nexuz r diuētiōes subministratū r pstructū crescit in augmētū dei. Secūdo fluūt a xpo capite in corp? ecclesie sue mysticiū nexio r coligatio: qz oia adunata aliquo nexu vel vinculo necci vl? coligari. Et pp h dī. Et nexum p oēm iuncturaz subministratiōis. i. p fidem r charitatem q pnectunt r diungunt mēbra corpis mystici ad mutuā subministratiōe. Ecclesi 39. Dia opera domini bona r omne opus hora sua subministrabit. Unde ipse apostolus pfidens de ista mutuā subministratiōe q est iter mēbra ecclesie p diuinā diuētiōez dicebat. Phil. pmo. Scio enim q in h proueniet in salutē per nostram orationem r subministratiōem spiritus iesu xpi. Tertio a capite christo in mēbris vt augmententur influitur virtus actualiter operandi. Unde dicit. Scdm mensuram vniuscuiusqz mēbri augmentum corporis faciens. Quasi dicat. Non solum a capite nostro xpo est mēbrozum ecclesie pactione p fidem: nec sola pactione vel coligatio per mutuam subministratiōez charitatis: sed certe ab ipso e actualis mēbroz opatio siue ad op? motio fm mēsurā r ppetētiā cuiuslibet mēbri. Vn dicit qz facit augmentum corporis fm operationē r mensurā vniuscuiusqz mēbri debite mēsurati: qz no solū p fidē corpus mysticum p paginat? nec solū p charitatē subministratiōe pnectētes auget? corpus: sz p actualem motionez ad operationē quā deus facit in nobis. Vn. Esa. 26. Dia opera nostra operat? est deus: q in oibus operat? vt dī pme Loz. 12. Et hec expositio r cordat? glosatori. Sz ad qd augmētāt deus vnu qd qz mēbrū: vt corpus edificet. supra. 2. In quo ois edificatio pstructa crescit in templum sanctum in domino: in quo r vos edificamini rē. Unde prime Loz. 3. Dei edificatio estis. Et hec omnia fiunt in charitate: quia vt dicitur pme Loz. 8. Charitas edificat. Vel in charitate facit deus hec omnia: id est ex mera dilectione. Jere. 31. In charitate perpetua dilexi te. ideo attraxi te miserans. Rursusqz. Edificabo r edificaberis. Hoc est ergo qd dicit. In edificatiōem sui in charitate.

¶ Lectio.

VI.

¶ De ergo dico r testifico i dno vt iā non ambuletis sicut r gentes ambulānt in vanitate sensus sui tenebris obscuratum habentes intellectu. alienati a vita dei p ignorantia q e in illis ppter cecitatem cordis ipsoz: qui desperantes semetipsos

tradiderunt impudicicie in operatione imundicie omnis in auariciam.

CSupra monuit ap[osto]lus ephesios vt manerent in ecclesiastica vni[er]sitate describendo modum eius et formam: in hac parte docet eos viam p[er] quam possint manere in ecclesiastica vni[er]sitate. Et p[ri]mo facit hoc. Secundo ostendit potestatem hanc ad implenda p[re]cepta in fine epistole ibi. (Decetero fratres confortamini etc.) P[ri]ma in duas. P[ri]mo p[ro]ponit p[re]cepta ad omnes. Secundo p[ro]nuntia ad singulos gradus ecclesie ibi. (Mulieres viris suis subdite sint etc.) P[ri]ma in duas. P[ri]mo p[ro]ponit quedam p[re]cepta generalia ad que reducuntur omnia alia. Secundo ponit specialia ibi. (Propter quod deponetes medacium etc.) P[ri]ma iterum in duas: quia cuius intentio apostoli sit eos reuocare a veteri consuetudine ad nouam christi doctrinam: P[ri]mo ostendit doctrinam xpi esse contrariam antiquae puerilitati gentilitatis. Secundo inducit eos vt eam deponant et ea que xpi est assumant ibi. (Deponite vos secundum p[er]tinam etc.) P[ri]ma in duas: quia p[ri]mo describit puerificationem gentilium. Secundo ostendit quod ei contrariatur doctrina xpi ibi. (Vos autem non ita etc.) P[ri]ma in tres. P[ri]mo hortatur eos vt declinetur conuersationem gentiliu[m]. Secundo describit eam quantum ad iteriore[m] aium ibi. (Tenebris obscuratum etc.) Tertio quantum ad exteriorem modum ibi. (Qui desperates etc.) Dicit ergo. ad hoc quod possitis implere ea que dicta sunt: dico .i. non obsecro vt p[ro]s: sed dico et testificor hoc quod dixi. Gal. 5. Testificor autem omni homini rursus circumcedenti se quonia[m] debitor est vniuersae legis facienda. 2. Thim. 4. Testificor coram deo et xpo iesu etc. Et quid: Ut iam. s. tempore fidei et conuersionis ad xpm: quia iam vos mundi estis. Joa. 15. Non ambuletis. i. viuat. Gal. 5. Si spiritu viuim[us] spu[m] et ambulamus etc. Et hoc sicut gentiles ambulat. p[er] Cor. 12. Scitis quoniam cuius geres essetis ad simulacra muta put ducebamini euntes etc. Non sic igitur ambulatis. puer. p[er]. Sili mi ne ambules cum eis: prohibe pedem tuum a semitis eorum etc.

CConsequenter cum dicit. (In vanitate sensus sui) reddit causam huius prohibitionis. Ubi notandum est quod cum ambulare spiritualiter sit p[ro]ficere secundum illud Esa. 26. Rectus callis iusti ad ambulandum etc. Heu. 17. Ambula coram me et esto p[ro]fectus. dicitur abrahae. Ad hoc ergo vt homo iuste ambulet. i. spiritualiter p[ro]ficiat oportet tria que in ipso sunt regulari et ordinari. In homine enim est ratio iudicans de particularibus agendis. Item intellectus vniuersalius p[ro]ncipio qui est sinderesis. tertio lex diuina seu deus. Quoad quod ergo aliquis secundum ista tria sibi inuicem ordinata dirigat: ita quod actio ordinetur secundum iudicium rationis: et hec sicut ratio iudicat secundum intellectum rectum vel sinderesim: et hec sicut sinderesis ordinat secundum legem diuinam: tunc actio est bona et meritoria. Sed vita gentilium non est talis: immo deficit in predictis tribus: quia primo deficit a ratione iudicante: quia ambulant in vanitate sensus sui. Sensus autem est vis apprehensiva per quam iudicamus singularia. Unde aliquis homo rectus dicitur quando bene iudicat de agendis. Sed sensus iste quandoque est rectus: quandoque est vanus. Rectus dicitur quando debita regula regit qua venit ad debitum finem. Vanus autem quando debita regula ductus non venit ad debitum finem. Sap. 13. Vanus sunt omnes homines in quibus non subest scientia dei etc. Ro. 1. Euanuerunt in cogitationibus suis etc. Jere. 2. Ambulauerunt post vanitates suas et vani facti sunt etc. Quare: quia certe ratio istorum in agendis non dirigebat ab intellectu illuminato sed erroneo. Et hoc est quod ait. Tenebris obscuratum habentes intellectus. Ro. 1. primo. Obscuratus est insipiens cor eorum. p[er]. Nescierunt neque intellexerunt: in tenebris ambulat. Et ratio est quia tales non sunt participes diuini luminis seu legis diuine illuminantis et regulantis: p[ro]pter quod subdit. Alienati a vita dei. i. a deo qui est vita aeterna. Joa. 14. Ego sum via veritas et vita. Uel a vita dei

.i. a charitate et gratia spirituali qua anima viuunt formaliter. Ro. 6. Sicut autem dei vita eterna. Isti autem erant sine spe vite eterne: quia ponebant mortalitatem anime contra fidem et prophetiam. Sap. 2. Nescierunt sacramenta dei neque sperauerunt mercedem iusticie neque iudicauerunt honorem aiarum sanctarum etc. Uel a vita dei. i. a vita sancte viuendi que est p[er] fidem. Gal. 2. Uiuo ego iam non ego etc. Iustus autem ex fide viuunt: vt dicit Ro. 1. primo. Uel que est p[er] charitatem. p[er] Joa. 3. Nos scimus: quia translati sumus de morte ad vitam quoniam diligimus fratres etc. Non sic autem isti sed magis alienati. Modus autem huius alienationis tangit. s. ignorantiam non stellarum vel cursus siderum sicut nature diuine. p[er] Cor. 15. Ignorantiam quidem dei quidam habent quia certe tunc solus in iudea notus erat deus: sed modo vt dicit Act. 17. Tempora huius ignorantie despiciens deus tunc annunciat hominibus vt omnes vbique penitentiam agant etc. Vnde autem ignorantie deus non erat causa quantum de se erat: quia vt dicitur Rom. 1. primo. Deus illis reuelauit: sed certe causa erat illis p[ro]pter cecitatem cordis ipsorum. Et vere dicit cecitatem quod ex creaturis non poterant venire in noticiam creatoris: quia vt dicit Sap. 2. Excecauit eos malicia eorum et nescierunt sacramenta dei neque mercedem sperauerunt iusticie. Et hoc est quod sequitur. Qui desperates etc. Ubi ostendit apostolus quales erant in exteriori conuersatione quam sine spe et hoc quia alienati a vita. Job. 7. Desperavi nequaquam ultra iam viuam etc. Jere. 18. Desperauimus post cogitationes nostras ibimus: et inuisquis post prauitates cordis sui malefaciemus. Et hoc est quod sequitur. Tradiderunt semetipsos impudicicie etc. Et hoc legi potest dupliciter vel separatim vt dicatur in auaricia. i. quod auari erant. Roma. 1. primo. Repletos omni iniquitate et malicia: fornicatione: auaricia etc. Deh. 12. Sint mores sine auaricia etc. Quia vt dicit Ecc. 10. Auaro nihil est scelestius. Propter quod Abba. 2. Uel qui congregat auariciam malum domui sue etc. Potest et legi iunctis cum p[re]cedentibus: vt dicatur i. auaricia. i. auare: ita vt sit modificatio p[re]cedentia. Et secundum hoc aggrauat eorum vitam tripliciter: quia p[ro] peccauerunt non ex passione: sed potius ex electione. Vnde dicit. Tradiderunt semetipsos impudicicie. quantum dicit. Non passionibus vel infirmitate peccauerunt: sed semetipsos tradiderunt etc. Judith. 7. Sponte tradam nos omnes populo Dolorferis etc. Cor. 12. Non egerunt penitentiam super imundicia et fornicatione et impudicicia quam gesserunt. 2. ex actuali effrenatione. p[er] Pe. 2. Post carnem in concupiscentiam imundicie ambulat etc. Et id dicit. In optione omnis imundicie. Ezech. 14. Isti posuerunt imundicias suas in cordibus suis etc. 3. aggrauat eorum peccatum ex contumacitate: quia incessanter peccabant. Osee. 4. Fornicati sunt et non cessauerunt: quoniam dominus reliquit. vnde dicit. In auaricia. i. ardenter et insatiabiliter. p[er] Pe. 2. Oculos habentes plenos adulterii et incessabilis delicti: pellicientes animas instabiles cor exercitatum auaricie habentes maledictionis filii etc. **C**Lectio. VII.

Mos autem non ita didicistis christum si tamen illi audistis et in ipso edocti estis sicut est veritas in iesu. Deponite vos sicut pristina puerificationem veterem hominum qui corrupti sunt et desideria erroris. Renouamini autem spiritu mentis vestre et induite nouum hominem qui secundum deum creatus est in iusticia et sanctitate.

Ostensa pueritate gentilis conuersationis: hic ostendit apostolus quod doctrina christi totaliter contraria est isti conuersationi et statui. Et quia pueritates quodam doctrinam christi dixerunt non esse aliam vitam post istam: sed animam mori cuius corpe vt animalia: id apostolus ostendit. P[ri]mo doctrinam christi contrariam esse vite et statui precedenti. Secundo ostendit aditiones debitas doctrine christi ibi. (Deponite vos etc.) Dicit ergo. Ita dictum est quod illi desperantes etc. vos autem non ita audiuistis christum: sed esse imitandum. Quomodo ergo. Ipsi enim vos a deo didicistis vt diligatis inuicem. 2. The. 2.

Ad ephesios

Itaqz fratres state et tenere traditōes quas credidistis. Et
 z^o The. z. Quomō tenebimus. Et p^o Thef. z. Qm̄ cū acce-
 pissetis a nobis verbum auditus dei accepistis illud non
 vt verbum hominum sed sicut est vere verbum dei zc.
 Col. z. Radicati et supedificati in ipso et firmati in fide si-
 cut didicistis abundātes in illo in grāz actiōe. Et hoc cer-
 te si tñ illū audistis: qz auditus deseruit discipline. Si pro
 qz: Qz hec est annūciatio quas audistis: vt d^r p^o Jo. p. Et h
 qz: ad p^o dicationē fidei. Ecc^o. z. 4. Qui audit me non cō-
 fundet. puer. is. Auris q̄ audit increpationes vite in medio
 sapiētū amozabit zc. Et in illo edocti estis. s. quō ptinē-
 tia ad fidē sunt custodiēda et adimplēda. Mar. vlt. Sece-
 runt sicut erāt edocti zc. Et hoc sicut est vitas. Q. d. Si au-
 didistis fidē xpi p^o dicationē et quō p^o dicationē debeant adimpleri
 estis edocti sicut iesus de quo p^o dicationē vobis q̄ est vitas.
 Uos autē nō ita. s. oz ambulare: sicut aliqui desperātes.
 Sz quō: Subdit. (Deponite vos zc.) Que qdē lra p^o legi
 duplr. Uno mō vt dicat deponere: et tūc cōstruit cū pcedē-
 tib^o sic. ita ē vitas in q̄ edocti estis in iesu depōere vos zc.
 Si autē dicat dponite: q̄ lra cōius habet. dicemus qz qz cō-
 traria est et vita et doctri. gentiliū vite et doctrine iesu in
 qua edocti estis restat vt deponatis zc. Duo ḡ facit: qz cuz
 pmo extirpāda sint vitia q̄ iserant vtutes. pmo docet
 eos statū p^o line ac veteris conuersatiōis deponere. Scdo
 nouuz statū iesu assumere ibi. (Renouamini autē spū zc.)
 Dic ḡ. deponite zc. ybi tria sunt p^o siderāda. pmo qd̄ itel-
 ligi p veterē hoiez. Dicunt alig qz hic hō. vetus exterior:
 nouus vero d^r iterior. Sz dōm est qz hō vetus d^r tam ite-
 rior qz exterior qz subicit vetustati qz ad aiām p^o p^o m̄
 et qz ad corpus: qz mēbra corporis sunt arma peccati. Et
 sic subiectus homo peccato fm aiāz et corpus d^r vetus hō
 fm qz illa vetusta sunt q̄ sunt in via corruptiōis vel in ipso
 corūpi: qz qd̄ antiq̄ et senescit ppe iteritū est: vt d^r Deb.
 s. Et sic hō subiectus pctō d^r vetus: qz est in via corruptio-
 nis ppter qd̄ subdit. Qui corrumpit hz desideria erroris.
 Nā vnūqzqz corūpit cū recedit ab origie nāe sue. Natu-
 ra autē hois est vt desiderū eius tendat ad id qd̄ est fm ra-
 tionē. Perfectio autē et bonū rōnis est vitas. An̄ grō ten-
 dit ad errorē et desiderū ex hō errore corūpit. tūc vetus
 hō d^r. Dicit autē fm desideria. s. mala. Ro. 13. Larnis cu-
 rā ne feceritis in desiderijs. p^o Thi. 6. Desideria multa et
 nociua et iutilia q̄ mergūt hoiem in iteritū et pditionē zc.
 Qz autē hec desideria in qbusdā trahunt ex ifirmitate: in
 qbusdā vero ex malicia sicut in illis q dicunt deus puidē-
 tia nō h^r e: id dicit. Erroris qz in talibus errātibz corum-
 pit intellectus et affectus. Uel fm desideria erroris id est q̄
 hoies faciūt errare: fm illō Sap. z. Dec cogitauerūt et er-
 rauerunt zc. puerb. 14. Imprudentia stultoꝝ erratis. Sed
 quō deponēdus sit docet aplūs dicēs. Col. 3. Expoliantes
 vos veterē hoiez cū actib^o suis zc. Nō ḡ subalr oz deponi
 vel expoliari sz soluz quo ad opa mala vel uersatiōez. p^o
 Pe. z. Louerfatōez vraz iter gētes hntes bonā. p^o Thi. 4.
 Exēplū esto fidelīū in vbo et uersatiōe.
 Deide cū dicit. (Renouamini zc.) ostēdit qz debemus
 nouuz statum iduere. Circa qd̄ tria facit. pmo ostēdit p
 qd̄ cōsequi possumus hāc nouitatē. Scdo in quo hec noui-
 tas cōsistat. Tertio q̄ sit. Quātuz ad pmo dicit. Renoua-
 mini spiritu zc. Ubi notādū ē qz lz spūs multipl^r dicatur
 in hoie tñ triplex spūs inuenit. s. spūs scūs. p^o Lor. 3. Nescitis
 qz templum dei estis et spūs dei habitat in vobis. Itē spū-
 tus rationalis. Hal. 5. Caro cōcupiscit aduersus spiritum.
 Item spiritus fantasticus. Osee. 14. Scitote israel stultuz
 pphetam infanum virum spiritalem. i. fantasticum. Doc
 ergo qd̄ dicit. Spiritu mentis sumitur p spiritus sancto. Di-
 cit autē cām renouatiōis esse spūscm̄ qui habitat in men-

te nostra. Hal. 4. Misit deus spū filij sui in corda zc. psal.
 Emitte spū tuum et creabuntur zc. Uel potest accipi spū-
 tus p spiritu rōnali: et tūc spiritus idem est qz mens nostra
 et est simile huic: qd̄ d^r Col. z. In expoliatiōe corporis car-
 nis. i. corpis q̄ est caro: ita hic spiritu mētis. i. spiritu qui est
 mens. hoc autē dicit: qz in nobis est alius spiritus qz nō est
 mēs: qz est cōis nobis et brutis. Dicit autē: renouamini spi-
 ritu mētis: qz illud qd̄ nō est corruptuz est nouuz nec reno-
 uatiōe idiget. Nam si adam corruptus nō fuisset renoua-
 tione nō idiguisset nec nos etiā. Sed qz corruptus fuit re-
 nouatiōe idiguit et eius posteriores. Et ideo opz renouari
 nos in pnti fm aiām et in futuro fm corpus qz corruptibi-
 le hoc induet icorruptionē et mōtale imortalitatē: vt d^r p^o
 Lor. 15. Dic ergo. renouamini spiritu hic. s. qz nisi i pnti spi-
 ritu renouet nunqz corpus eius inouabitur. Uel pōt ex-
 poni spū mētis. i. mente vestra spirituali facta: et in idēz re-
 dit. In quo autē hec renouatio cōsistat qz tum ad secundū
 subdit cuz dicit. Induite nouuz hoiem zc. Dic aduertēdū
 est qz sicut vnusquisqz rei pmo vetustatis pncipiūz fuit
 adam per quem peccatus in omnes itrauit: ita pncipiūz
 pmo nouitatis et renouatiōis christus est qz sicut in adāz
 omnes moriunt: ita et in xpo omnes viuificabuntur. Un-
 de Hal. vlt. In xpo iesu neqz circūcisio neqz p^o p^o uiciū ali-
 quid valet: sed noua creatura. Induimini ergo dōm nrm̄
 iesuz xpm̄. Ro. 13. Que autē sit renouatio ostēdit cuz dicit.
 Qui hz deuz creat^o ē zc. Hoc autē pōt itelligi tripl^r. Uno
 mō sic vt ly qui referat ad spū. i. spūs qz est mens nostra et
 creat^o est a deo. s. in originali iusticia. s. in sui nouitate. Uel
 recreatus noua creatiōe vt esset iustus. supra. z. Creati in
 xpo iesu in opibus bonis. Uel ly qz pōt referri ad nouū ho-
 minē scz xpm̄. Et tūc cōstruet sic. Qui creatus est. i. forma-
 tus in vtero virginis fm deum. i. non semine humano: sed
 spiritus scō. Uel creatus est fm esse gratie et plenitudinis: et
 hoc in iusticia quo ad hoies in sanctitate quo ad deum: et
 hoc veritatis nō falsitatis. Luc. z. In sanctitate et iusticia.
 Uel vt scitas sit in corde. veritas in ore: iusticia in ope.

¶ Lectio.

VIII.

Ropter quod deponētes mendaciū
 loquimini veritatem vnusquisqz cuz
 primo suo: quoniam sumus inuicēz
 membra. Irascimini et nolite pecca-
 re. Sol non occidat super iracundiā
 vestram. Nolite locum dare dyabolo.

Supra posita generali monitiōe vt nouitatez induerēt:
 hic aplūs ponit pcepta spālia. Circa qd̄ duo facit. pmo in-
 hibet eis pctā interiora corumpentia spū. Scdo pctā ex-
 teriora qz corūpunt carnē ibi. (Fornicatio autē zc.) p^oia
 in duas. p^oio p^ohibet pctā q̄ in deordinatiōe p^oria consi-
 stunt. Scdo pctā qz cōsistunt in deordinatiōe alterius ibi.
 (Dis fm̄o malus zc.) p^oia iteruz in tres: qz pmo p^ohibet
 pctm̄ corumpēs rōnalē. Scdo pctm̄ deordinās irascibile
 ibi. (Irascimini et nolite peccare zc.) Tertio pctm̄ ptinēs
 ad cupiscibile ibi. (Qui furabat zc.) Circa pmo tria fa-
 cit. p^oio qz vnū istoꝝ p^ohibet. Scdo iducit ad aliud. Ter-
 tio rōnem assignat. p^ohibet ergo illud. pmo qd̄ ad vete-
 rē hoiem ptinet ita vt ista lra sit expositiua huius qd̄ p^odi-
 xerat. Induite nouuz hoiem: ad quē induenduz pmo p^ohi-
 bet mēdaciū qz p hoc pctm̄ oris: corūpit veritas rōnis
 Uñ dicit. p^opter qd̄ scz nouuz hoiez induēdum deponē-
 tes mēdaciū: qz vt d^r in ps. Perdes omnes qui loquunt
 mendaciū. s. pnciosum. Et postea iducit ad nouitatez
 dicēs. Zacha. 4. Loquimini veritatē vnusquisqz cū p^omo
 suo. Et quare: Qm̄ sum^o inuicem mēbra. Mēbra eniz se-

Inuicem diligunt et se iuuant mutuo in veritate. Roma. 12. Unū corp⁹ sum⁹ in xp̄o: singuli autē alter alteri⁹ membra. **C** Segtur. (Irafcimini etc.) Ubi p̄hibet pct̄m: corumpēs irascibile. Circa qđ tria facit. Primo ponit monitiōez. Secūdo eā expōit ibi. (Sol nō occidat etc.) Tertio rōnē red- dit ibi. (Nolite locū etc.) Monitiōez at̄ ponit cū dīc. (Irafcimini etc.) Qđ pōt exponi dupl̄r: qz duplex est sp̄s ire: qđ dā bona: qđ dā mala. Mala qđē quādo iordinate tendit in vindictā. s. cōtra iusticiam: bona vero quādo in vindictaz debitas: quādo. s. qz irascitur quādo opz cuz qbus et q̄tum oz. Et de vtracqz pōt exponi. Si de mala: sic est sensus. Nō p̄cipit s̄z p̄mittit. Quasi dicat. Si sic ē q̄ motus ire isurgat: qđ humanū est: nolite peccare. i. nolite p̄ducere ad effectū p̄ cōsensuz. p̄ Cor. 10. Tentatio vos nō reprehēdat nisi hu mana: qz certe q̄ alr irasci fratri suo reus erit iudicio: vt dicitur Mat. 5. De hac ira monebat Joseph fr̄es suos. Gen. 45. Ne irascimini in via. Si autē exponat de bona: sic tene tur nō soluz p̄missiue vt p̄mo: sed impatiue: irascimini. s. cōtra pctā v̄ra: qm̄ duplex est vindicta quaz hō appetit. Una de seip̄o peccate: et sic penitētia est quedā vindicta quā hō facit et capit de seip̄o. Et hec est bona ira: et de hac dī ipera tiue. Irascimini. s. cōtra pctā v̄stra: et nolite peccare. s. de ce tero: nec talia cōmittere p̄tra q̄ iterū oporteat irasci. Mo do credūt alig q̄ hō secure possit sibyp̄s irasci p̄pter pctā sua: sed nō p̄ximo suo p̄pter sua: s̄z nō est ita: sicut cōtra se: ipsū pōt quis irasci p̄pter peccata p̄pria ita p̄ximo suo p̄pter sua. q̄ irascimini p̄tra vitia aliena: et hoc cū celo. Nu meri. 25. Phinees auertit irā meaz a filijs isrl̄: qz celo meo cōmotus est cōtra eos. Sic Nelyas. 3. Reg. 19. Zelo cela tus sum pro domino deo exercituum qz dereliquerunt pa ctuz dñi filij israel etc. Et nolite peccare p̄ueniēdo rōnē: sed poti⁹ sequēdo. Jac. 1. Sit autē ois hō velox ad audiēdū tardus aut ad loquēdū et tardus ad irā etc. **C** Segt. (Sol nō occidat etc.) Ubi exponit qđ dixerat et s̄m tres p̄dictas expōnes pōt tripl̄r exponi: qz si de mala ira tūc sic. Sol etc. i. nō persistatis in ira cōcepta: sed ante solis occasuz depo natis: qz lz p̄mittat motus p̄pter fragilitatē nō p̄mittitur mora. Si de bona et hoc cōtra pctā p̄pria: tunc sic. Sol. i. xps. Mat. 4. Oriet vobis timentibus nomē meū sol iusti cie etc. Nō occidat sup iracundiā v̄ram. i. sup pctā v̄ra: p̄ qbus itez oporteat vos irasci: et vosmet inter ipos punire. Si cōtra pctā aliena sic accipit sol. s. rōnis. Ecc. 10. 12. Me- mēto creatoris tui in diebus iuuentutis tue anteq̄ veniat tēpus afflictiois et appropinquēt āni de quibus dicas. Nō mibi placēt anteq̄ tenebre sciat sol etc. Sol nō occidat sup iracundiā v̄stram. i. obtenebreť dictamē rōnis. Job. 5. Virū stultū iterfcit iracūdia. **C** Sequitur. (Nolite locū dare dyabolo: vbi assignat rōnem monitiōis. Dyabolus enī h̄z locuz in nobis per peccatū vel p̄ cōsensuz. Jo. 13. Lū dyabolus iaz misisset in cor vt traderet eū iudas etc. Et se- quitur ibidē q̄ post bucellā itroiuuit in eū sathanas. Nunc aut h̄z passiones multū inclināt ad cōsensuz: et maxime qm̄ peruertūt iudiciū rōnis. et hoc sp̄aliter facit ira q̄ cōsistit in accensioe sanguinis: qđ qđē rōne velocitatis sui motus p̄ce dit iudiciū rōnis. Et qz sic nobis p̄urbatis dyabolus inci pit locuz habere in nobis: iō dicit. Nolite locum dare dya bolo. Quasi dicat. Nō pseueretis i ira: qz p̄ hoc datis locuz dyabolo: qz tot⁹ dyabolus iracūdis ē. ps. Liberatoz me⁹ de inimicis meis iracūdis. Intrať aut hōiem cuz furoze et ira. Apoc. 12. Descēdit dyabolus ad vos habēs irā magnā. Hoc aut nō pōt facere saltē in aīa q̄diu hō iustus est. Dec aut iusticia p̄ irā amitit: qz ira v̄ri iusticia dei nō opatur: vt dī Jac. 1. Si q̄ nō vultis locū dare dyabolo saltē in aīa: sol nō occidat super iracundiā v̄stram. Ecc. 10. 12. Auser iram a corde tuo. **C** Lectio. **IX.**

Si furabatur iam non fures: magis autez laboret operando manib⁹ suis quod bonum est vt habeat vnde tri- buat necessitatē patienti. Omnis sermo malus ex ore vestro nō procedat

sed si quis bonus ad edificationem fidei: vt det gratiam audientibus.

C Exclusa supra vetustate hois q̄stuz ad vim rōnalē et ira- scibile: hic p̄hibet eam q̄stum ad cōcupiscibile p̄ueniētes ex eoz iordinata cōcupiscētia. Circa qđ duo facit. Primo p̄hibet cōcupiscibilis vetustatē. Secdo hortat ad ei⁹ noui tatē ibi. (Magis aut laboret etc.) Ad vetustatē autē cōcu piscibilis p̄tinet furtū: qđ p̄uenit ex corrupto et inordinato appetitu rei tēporalis. Ideo dicit. Qui furabatur iā nō fur retur etc. Quasi dicat. Qui habebat cōcupiscibile corruptā et vetustā ex corrupto appetitu rerū tēporaliū iā nō fures. s. si vult cōcupiscibile renouare: qz vt dī Ecc. 5. Sup fu rem cōfusio. p̄pter hoc dī Exo. 20. Nō furtū facies. Et qz aliquis possit se excusare p̄re paupertate. iō dicit. Magis laboret etc. sicut ipse fecit apl̄s: vt dī Act. 20. Argentuz et aurū nullius cōcupiui aut vestem: vosipsi scitis: qm̄ ad ea que mibi opus erāt et his qui meuz sunt ministrauerunt manus iste etc. Itē 2. Thess. 3. Ipsi enī scitis quēadmodū oporteat vos imitari nos: qm̄ nō inquieti fuimus iter vos neqz gratis panē māducauimus ab aliquo: s̄z i labore et fa- tigatione nocte ac die laborātes ne quē v̄m grauarem⁹ etc. Un notādū est q̄ op⁹ manuale ad tria iducit. Primo ad necessitatē victus acquirēdā. Gen. 3. In sudore vultus tui vesceris panē tuo. Et ideo q̄ nō habet vnde licite viuat te- netur manibus laborare. 2. Thess. 3. Si qz nō vult opari nō māducat. Quasi dicat. Sicut qui nō comedit in neces- sitate peccat: ita et si nō laborat. Et sic ponit hic ad excludē dū furtū. Quādoqz vero iducit cōtra ocīuz: qz multa ma- la docuit ociositas. Ecc. 10. 33. Et iō qui habēt vitam ociosaz tenētur manib⁹ laborare. 2. Thess. 3. Audiuimus quosdā iter vos ambulare in quiete nihil operātes s̄z curiose agen tes. His autē qui h̄z sunt denunciamus et obsecramus in dño iesu xp̄o vt cum silentio operātes suū panē māducat. Quāqz enīz inducūt ad carnis macerationē et domationes. Unde ponit iter alia opera cōtinētie. 2. Cor. 11. In labori- bus: in vigilijs: in ieiunijs etc. Triplex ergo est rō iniungen di laborē corp̄ozalē: sed p̄ma oibus necessaria est: et hoc de necessitate p̄cepti: qz alijs modis pōt excludi ocīuz: simi liter et lascīua carnis pōt alio modo domari et refrenari et sufficit quomōcūqz fiat. **C** Segtur (qđ bonuz est: qđ du- pliciter pōt itelligi. Vel in vi accusatiui et sic cōstruet. Ma- gis aut laboret operādo manibus et quidē nō illicita: sed qđ bonum est. Gal. 6. 11. Bonuz autē faciētes nō deficiam⁹. Est. p̄mo. Quiescite agere p̄uerse discite bene facere. Vel pōt itelligi in vi noiatiui laboret etc. qđ bonū est: quasi bec sit rō quare laborādū est. Quasi dicat. Nō solū est neēiuz laborare: imo et bonuz est laborare: vt laborās possit viue re: et vt habeat vñ tribuat necessitatē patiēti. Ecc. 10. 29. Ser- nerare p̄ximo tuo in tēpore necessitatis illius etc.

C Deide cum dicit. (Omnis sermo malus etc.) Ponit per- tinentia ad veterem hōiem in deordinatione ad alium: et facit duo: quia primo prohibet vetustatem et inducit noui- tatem. Secundo inducit exemplum in p̄ncipio quinti ca- pituli ibi. (Estote ergo etc.) Ad p̄ximū autem potest quis male se habere dupliciter. Uno modo ledendo eum ver- bis malis. Alio modo malis exemplis. p̄mo p̄hibet p̄mū. Secdo secūdum ibi. (Et nolite cōtristare etc.) Prima itez i duas. p̄mo p̄hibz vetustatē. Secdo iduc ad nouitatē ibi.

Ad ephesios

(S; si quis rē.) Dicit g. (Dis sermo malus rē.) Sermo oris pretēdit r annunciat que sunt in aia: qz voces sunt no te passionū aīe. Ille est bonus sermo qui indicat bonaz di spositionē interiorē: malus vero qui malam. Triplr autez homo ordinat iterius. s. ad se: vt scz oia sint rōni subiecta: ad deū vt rō sit ei subdita ad pximū quādo diligit euz vt seipm. Est ergo qñq; sermo malus qñ iudicat hoīem inoz dinatū in se: r hic est fmo falsus eius qui aliud loquit aliō intēdit: r silr fmo inutilis r vanus. Itē est fmo malus qui indicat hoīem inordinatū cōtra deuz sicut piuria blasphemie r hō. Itēz qñ est contra pximū suū sicut iniurie doli r fallacie. Et iō dicit. Dis sermo malus ex ore vestro nō pcedat. Dis vō equipollet huic signo nullus. Sap. p. Custodi te ergo vos a murmuratiōe que nihil pdest r a detractiōe parcite ligue: qz sermo obscurus in vacuū nō ibit: qz certe deū nō pterit oīs cogitat r nō abscondit se ab eo vllus sermo: vt dī Lcc. 4. Nūc g vos deponite oēm iram indignationē maliciā: blasphemā: turpē sermonē de ore vō. Col. 3. Sequif. (S; si quis bonus rē.) Inducit ad nouitatē qz fmo bonus bene dīcedus ē p loco r tēpo. puer. is. Sermo oportunus est optimus. Si quis g loquit quasi fmones dei. p. Pet. 4. Et ad quid subdit. Ad edificatiōez fidei. i. vt corroboret fides in cordibus ifirmoz. p. Corin. i. 4. Oia ad edificatiōē fiāt: r hoc vt det grāz audietibus scz si talis bonus fmo sit. pbatus vel talis fmo est pferēs: qz frequēter homo ex bono fmo: r p virtutē boni fmo nīs auditi cōpunctus disponit ad grām. Act. io. Adhuc loquēte petro vba hec cecidit spūscūs sup oēs q audiebant verbiū. Sic loquebat dñs: de quo dī Luc. 4. Mirabatur ex verbis grē q pcedebant de ore ipsius. Ecc. 10. Verba oris sapiētis gratia.

Lectio. X.

Nolite contristare spiritum sanctū dei in quo signati estis in die redemptionis. Omnis amaritudo r ira r indignatio r clamor r blasphemia tollatur a vobis cū omni malicia. Estote autem inuicem benigni: misericordes: donātes inuicē sicut r deus in xpō donauit vobis.

Supra monuit aplūs abstinere a vbis ifectiuis: hic monet abstinere a verbis r factis turbatiuis seu cōtristatiuis pximoz. Circa qd duo facit. Prio pbibz qd ptinet ad vultatē. Scdo psuadet qd ptinet ad nouitatē ibi. (Estote aut inuicē benigni rē.) Prio iterū in duas. qz pmo pbibet qd ad vultatē ptinet i gnāli. Scdo in spāli ibi. (Dis amaritudo rē.) Dicit g. (Nolite cōtristare spū rē.) Contra spū sanctus est deus in quo nō cadit passio aliqua nec tristitia. Rūdeo. spūscūs dī cōtristari qñ cōtristat ille in quo est spūscūs. Luc. io. Qui vos spernit me spernit. Esa. 63. Ipsi aut ad iracūdiā puocauerūt eū r afflixerūt spūm scī eius r cōuersus est eis in inimicūz. Vel dōm est q est metaphozica locutio. Sicut enī deus dī irasci ppter similitudinē effectus ita ē dī cōtristari: qz sicut qñ aliq cōtristat recedit a cōtristatē: ita spūscūs a peccāte. Et sic ē sensus. Nolite cōtristare spiritum sanctum dei. i. nolite euz fugare vel expellere per pctā. Sap. pmo. Spū sanctus enī discipline effugiet fictum r aufert se a cogitationibus que sunt sine intellectu r corripietur a supueniēte inigatē. Igitur nō est cōtristandus spū sanctus r hoc ppter beneficiū. Ideo subiungit. In quo signati estis. i. reformati estis et ab alyz distincti. Qui aut habebit hoc signūz secum habebit vitam eternam. Ideo ergo est custodiēdus r nullo modo cōtristandus: qz sine eo nō est vita eterna. z. Cor. pmo.

Qui signauit nos deus r dedit nobis pignus spūs. Et qñ: In die redēptiōis. i. baptisimi. Jo. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aq r spūscō rē. Act. p. Vos baptizabimini spūscō nō post multos hos dies. Dicit aut redēptiōis: qz in baptisimo fit homo particeps redēptiōis facte p xpm. (Sequitur. (Dis amaritudo rē.) Ubi ostēdit in spāli q ptinet ad vultatē. Nūq; enī homo cōtristat amicū suū ex ira: aliqñ ex industria. S; in ira est triplex gradus: qz in corde sicut que tñ iterius irascit. In platiōe: sicut q dīc racha. In cōtumelie platiōe sicut q dicit fatue. Prio g ponit qd ptinet ad irā cordis. Scdo qd ptinet ad inordinatā platiōē. Tertio qd ptinet ad cōtumeliaz. In ira aut cordis ista se cōsequuntur. Prio qz ira est effectus tristitie r hec in sacra scriptura dī amaritudo. i. Re. i. Lum esset āna amaro aio r ozaret deū flēs rē. Et ideo dicit oīs amaritudo rē. q est p memoriā iniurie pterite. Ecc. 10. Nō ē sensus vbi abundat amaritudo. Scdo qz statim appetit vindictā. iō dicit. Et ira q ē appetitus vindicte. Jac. p. Ira enī viri dei iusticiam nō operat. Et qz iratus indignū reputat qd ei parcat r indignū esse q sine punitione trāseat. ideo sequit r idīgnatio. S; qm ad inordinatam prolationem sic est clamor. Esa. 5. Expectaui vt faceret iudiciūz: r ecce inigatē: r iusticiā: r ecce clamor. Ideo dicit. Et clamor. Similiter et blasphemia vel contra deum vel tra sanctos. Leni. 24. Quicunq; blasphemauerit nomē domini morte moriat. Ideo dicit. Et blasphemia. Et addit. Tollatur a vobis cū omni malicia. s. operis. p. Pet. 2. Deponētes oēm maliciā r omnem dolum r simulationem.

Deinde cum dicit. (Estote autē rē.) Ponit pertinentia ad nouitatē contrariam passionibus premis: cōtra amaritudinē benignitatē. Unde dicit. Estote autē inuicē benigni: qz benignus est spiritus sapientie rē. Unde dicit. Misericordes. Luc. 6. Estote ergo misericordes sicut r pater vester misericors est. Contra indignationem condonationem. Unde dicit. Donantes inuicem. Col. 3. Donantes vobismetipsis si quis aduersus aliquē habet querelam sicut deus donauit vobis. Ro. 8. Qui etiam pprio filio suo nō pepercit. Et paulo post sequit. Quō non etiaz cum illo vobis omnia donauit.

CAP. V.

Nostre ergo imitatores dei sic filij charissimi: r ambulate in dilectiōe sic r christus dilexit nos: r tradidit semetipsum p nobis oblationez r hostiā deo in odore suauitatis.

Posta exhortatione ad benignitatem r misericordiam que sunt effectus charitatis: hic ostendit eis exemplum. Circa quod duo facit. Prio inducit eos ad imitationez exemplaris: scilicet dei. Secundo ostendit in quo debent ipsum imitari ibi. (Et ambulate rē.) Dīc ergo. Dixi q debetis donare inuicem: sicut r deus in christo donauit vobis ergo estote imitatores dei: quia hoc necessarium est licet difficile sit. Ecc. 10. scdo. Quid est iniquaz homo vt possit sequi regem factorem suuz: Nunq; tamen perficietur natura humana nisi in coniunctione ad deuz. Unde Job 23. Vestigia eius secutus est pes meus. ergo imitādus est quomodo habemus possibilitatez: quia ad filium ptinet patrem imitari. Et ideo subdit. Sicut filij patrem: scilicet per creationez. Deutero. 32. Nōne ipse est pater tuus qui possedit r fecit r creauit te. Et addit. Charissimi quos scilicet elegit ad participationez supspūs. (Sequitur. (Et ambulate rē.) Ubi pmo ponit imitandi modūz: quia in charitate. Secundo ostendit immense charitatis signum ibi. (Et tradidit rē.) Ergo sumus filij charissimi hoc fa-

ms. Prefat. Ang. lo. da. Milans. Str. di. 9. Theophrastus. ms. ad. Boe.
ms. Prefat. Ang. lo. da. Milans. Str. di. 9. Theophrastus. ms. ad. Boe.

cit charitas dei. Ro. 8. No enim accepistis spiritus seruitutis iterum in timore: sed accepistis spiritum adoptionis filiorum in quo clamamus abba pater. Ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro quod sumus filii dei. Debemus ergo ipsum in dilectione imitari. Et dicit ambulare. id est semper proficere. Hebr. 12. Ambula coram me et esto perfectus. Et hoc in dilectione: quia dilectio est tale bonum in quo debet homo proficere: et tale debitum quod debet homo semper soluere. Ro. 13. Nemini quicquam debeat nisi in uicem diligatis. Uel in dilectione que est via sequendi deum magis de propinquo. p. me. Lor. 13. Adhuc excellentiore uiam uobis demonstrabo. Si linguis hominum loquar et angelorum et. Col. 3. Super omnia hec charitatem habentes etc. Et hoc exemplo christi. Unde subdit. Sicut et christus dilexit nos. Joa. 13. Quis dilexisset suos qui erant in mundo in finem dilexit eos. Et quod secundum Gregorium probatio dilectionis exhibitio est operis. ideo subdit. Et tradidit semetipsum pro nobis. Apo. p. Dilexit nos et lauit nos a peccatis nostris. Gal. 2. In fide uiuimus filii dei qui dilexit me et tradidit in mortem semetipsum pro me. Esa. 53. Tradidit in mortem animam suam etc. Nec autem mors fuit nobis utilis et necessaria: ideo subdit. Oblationem et hostiam etc. Loquitur autem hic apostolus more veteris legis: in qua ut dicitur Leui. 4. Quando quis peccauerat offerri debebat pro eo hostia et oblatio que dicitur pro peccato. Item quis agebat gratias deo uel aliquid cose qui uolebat oportere offerri hostiam pacificam: ut dicitur Leui. 3. Que quidem erat in oblatione suauissimi odoris domino: ut dicitur ibidem. Nec autem facta sunt pro christo: quia ut a peccatis mundaremur et gloriam consequeremur tradidit semetipsum pro nobis in oblatione pro ea que in uita gessit. Esa. 53. Oblatus est quia ipse uoluit etc. Et hostia pro peccato: et hoc in odore suauitatis. Alludit autem hanc quod dicitur Leui. 3. Sed certe ille odor non erat tunc deo acceptus secundum se: sed secundum suam significationem in quantum significabat oblationem odoriferam corporis christi filii dei. Hebr. 2. Ecce odor filii mei: sicut odor agri pleni. Laui. p. Trabe me post te curremus in odore unguentorum tuorum. Sic autem debemus nos sacrificare deo spiritualiter. psal. Sacrificium deo spiritus etc.

Lectio. II.

Dilectio autem et omnis immundicia aut auaricia nec nominet in uobis sicut decet sanctos: aut turpitudine: aut stultiloquium: aut scurrilitas: que ad reuerentiam non pertinet: sed magis gratiarum actio.

Supra posita monitio apostoli ut deposita uetustate ephe sy nouitate assumeret prohibendo uitia spiritualia: hic prohibet eisdem uitia etiam carnalia. Diuiditur autem in duas. Primo enim prohibet uetustatem uitiorum carnalium. Secundo inducit ad nouitatem ibi. (Uidetis itaque fratres etc.) Prima iterum diuiditur in tres. Primo excludit uetustatem uitiorum. Secundo proponit penas eorum ibi. (Nemo uos seducat etc.) Tertio excludit fallaciam ibi. (Nemo uos seducat etc.) Prima item in duas. Primo excludit quedam uitia principalia. Secundo excludit quedam adiuncta ibi. (Aut turpitudine etc.) Excludit autem tria uitia. scilicet luxuriam naturalem que est cum non sita. Unde dicit. Fornicatio etc. Osee. 4. Spiritus enim fornicationum decepit eos. p. me. Lor. 6. Fugite fornicationem. Sic faciebat Job. 31. Pepigi fedus cum oculis meis ut nec cogitarem de uirgine. De autem fornicatio a fornice. id est arcu triumphali iuxta quos erant lupanaria. Prouerb. 20. Et omnis immundicia etc. id est omnis pollutio contra naturam. scilicet que non ordinatur ad generationem. Gal. 5. Manifesta sunt opera carnis que sunt fornicatio immundicia luxuria etc. Tertio excludit auariciam. Sed quare hoc? Nunquid est idem cum peccatis carnalibus. Respondetur dicens est quod non: nec totaliter diuisa: sed mediis iter spiritualia et carnalia peccata: quod patet sic. In peccato sunt duo. scilicet obiectum peccati et delectatio in obiecto. Quedam ergo sunt peccata quorum obiectum et delectatio est spiritualis sicut ira. Nam uindicta que est obiectum ire et delectatio eius est quod spirituale: et sicut inanis gloria. Quedam uero sunt omnia carnalia et obiectum et delectatio sicut gula et luxuria: sed auaricia tenet medium quia eius obiectum est carnale. scilicet pecunia: sed delectatio est spiritualis: quia animo quiescit quod in pecunia et ideo numeratur auaricia cum peccatis carnalibus ratione obiecti: cum spiritualibus uero ratione delectationis. Deb. vlti. Sint mores sine auaricia. Uel dicitur est quod auaricia opponitur iusticie. unde ponitur pro spe luxurie que est adulterium quod est iniustus usus mulieris alterius: sicut auaricia iniustus usus pecunie. Sed supra dixit. Qui furabatur etc. hic autem dicit quod nec noietur etc. quia in pugna spirituali uitia carnalia primo occurrunt uincenda: quia frustra pugnat quis contra intrinsecam nisi primo uincat extrinsecam. scilicet carnalia: contra que semper remanet bellum. Et id dicit. Nec noietur in uobis sicut decet sanctos. scilicet abstinere a factis a cogitationibus et a dictis. Esa. 41. Perdam babilonis nomen et reliquias et progeniem et germen. Ecc. 41. Curas habere de bono nomine: quia hoc decet sanctos. scilicet Corinth. 6. In omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut dei ministros etc. (Sequitur. Aut turpitudine etc.) Ubi ponitur quedam uitia adiuncta. Circa quod duo facit. Primo adiuncta uitia excludit. Secundo ad contraria eorum inducit ibi. (Sed magis gratiarum actio etc.) Trium ergo uitia excludit. scilicet turpitudinem que est in tactibus turpibus et amplexibus et osculis libidinosi. p. uerbis. 6. Qui autem adulter est propter cordis inopiam perdet animam suam et turpitudinem et ignominiam congregat sibi. Item stultiloquium: id est uerba pronocantia ad malum. Ecc. 9. Lolloquium illius quasi ignis exardescit: scilicet male mulieris. Et scurrilitatem: id est uerbus ioculatorium: pro quod aliquid uoluit idem placere alijs. Matth. 12. De omni uerbo otioso: quod locuti fuerit homines: reddet rationem de eo in die iudicij. Et hec omnia sunt mortalia in quantum ad mortalia peccata ordinantur: quia aliquid etiam si bonum sit ex genere: in quantum ad mortale ordinatur est mortale. (Deinde inducit ad contraria. scilicet gratiarum actiones. Unde dicit. Sed magis gratiarum actio. Esa. 51. Haudius et leticia inuenietur in ea gratiarum actio et uox laudis. Lectio. III.

Nemo enim scitote intelligentes: quod omnis fornicator: aut immundus: aut auarus quod est ydolorum seruitus non habet hereditatem in regno christi et dei. Nemo uos seducat inanibus uerbis: propter hoc enim uenit ira dei in filios diffidentie. Nolite ergo effici participes eorum.

Supra prohibuit apostolus peccata carnalia: hic committitur pena damnationis que peccatoribus infligitur. Circa quod duo facit. Primo enim de hoc eos certificat. Secundo sigillatim peccata recitat ibi. (Omnia fornicator etc.) Dicit ergo hoc scitote intelligentes: id est actualiter non solum habitualiter pro certo habete. p. me. Joa. tertio. Nec scripsi uobis ut sciatis etc. Et quid? quod omnis fornicator aut immundus aut auarus: quod est ydolorum seruitus: non habet hereditatem in regno christi et dei. Nota quod uocat hic auariciam ydolatriam: quoniam ydolatria est quando honor soli deo debitus impeditur creature. Nunc autem deo dupliciter honor debetur: scilicet ut in eo finem nostrum constituamus: et ut in eo fiduciam nostram finaliter ponamus. ergo qui hoc in creaturis ponit reus ydolatrie. Hoc autem facit auarus qui finem suum in re creata ponit et etiam totam suam fiduciam. Osee octauo. Argentum suum et aurum suum fecerunt sibi ydola ut interirent. Et hoc quia ut dicitur Prouerbiorum. 11. Qui con-

Ad ephesios

fidit in diuitiis suis corruet. Sz cum in alijs peccatis ponat homo finem suum in creatura cui amore inheret qre etiã in illis non dicitur peccator ydolatrare. Respondeo Ydolatrare est aliqd exterius idebite colere. Nũcautes in alijs peccatis ponitur finis in iterioribus quasi i ppria exaltatiõẽ. Sed qui ponit finem in diuitiis ponit in eis finẽ vt in re exteriori sicut ydolatria. Sz nungd auarus honorẽ deo debitũ exhibentes creature realr sunt ydolatre z per se. Dico q no: quia in moralibus actus seu opera iudicantur ex fine. Ille ergo per se est ydolatra qui itẽdit p se cultum exhibere creature. Hoc autẽ nõ intẽdit auarus per se sed per accidẽs hoc facit in q̃tum superflue z inordinate diligit. Et quid de tali: Nõ habebit hereditatẽ. quippe qz filij z heredes: vt d̃ Roma. 8. Nunc autẽ tales non sunt filij qui sic carnales sunt. ergo hereditatẽ non habẽt. qz vt dicit p̃ cor. 15. Caro z sanguis regnum dei nõ possidebunt. i. deum qui dicit Ecceh. 4. 4. Ego hereditas eorum

C Sed posset queri si hereditas ista est ipse deus cum sit indiuisibilis z impartibilis: quare dicit in regno xpi z dei diuinitus ac si hereditas ista sit diuisibilis. Respondeo. Vereditas nostra cõsistit in fruitione dei: nũc autẽ deus aliter se fruitur z nos eo: qz deus se ipso perfecte fruitur: qz se ipz perfecte cognoscit: z totaliter diligit q̃tum cognoscibilis z diligibilis est: nõ autẽ sic nos: qz licz ipm perfecte cognoscimus in patria z per cõsequẽs diligamus quia qui aliqd simplex attingit ipm totum cognoscit: z si nõ totaliter: sic lux solis si esset punctalis humanus oculus ipsam totã aprebẽderet nõ totaliter. oculus vero aquile ipm totaliter cõprehenderet. Sic z si deus perfecte cognoscimus in patria z perfecte diligimus: sed ipm totaliter nõ cõprehendimus. ideo videt̃ ibi eẽ quedãz iperfectio z particularitas. Et idõ dicit. Xpi z dei cõiunctim: q̃si partẽ cũ parte ponendo. i. qz per xpm z non per aliũ habetur hereditas.

C Deinde cũ dicit. (Nemo vos seducat.) hic excludit fallacias seductoz. Et circa hoc duo facit. Primo eniz ponit amotionem. Scõdo subiũgit ipsius rõnem ibi. (Eratis eni aliquãdo tenebre zc.) Pria iterũ in duas: qz pmo monet eos vt nõ seducant̃ verbis eis credẽdo. Scõdo vt nõ cõmunicẽt eis mala faciẽdo ibi. (Et nolite cõicare zc.) Prima adhuc in duas: qz pmo remouet seductiões. Scõdo ostẽdit seductiõis signũ ibi. (Propter B. n. venit ira dei zc.) Notãdũ est q̃ in vitis carnalibus soluz docuit cauere seductionẽ: qz a pncipio vt hoies possent libere frui cõcupiscentiis cogitauerũt iuenire rõnes qz fornicationes z hõs venerea nõ eẽnt peccata. Et ideo dicit in anibus verbis: qz sine rõne sunt talia verba que dicunt qz hõs nõ sint peccata nec excludant a regno dei z xpi. Col. 2. Videte ne quis vos seducat per pphetiam z inanẽ fallaciam. Et qz tales sunt seductores z talia verba seducencia ostẽdit. quia nisi peccata carnalia essent peccata nõ punirentur a deo: quia cum deus sit iustus nõ infligit penam sine culpa. Nũc talia autem puniuntur a deo. ergo peccata sunt. Minorẽz probat cum dicit. Propter hec eniz venit ira dei. s. ppter peccata carnalia in filios diffidentie: vt patuit in diluuiõ. Gene. 6. Item in sodomitis. Hesi. 19. Ite z tribus beniamin fere tota cõsumpta fuit ppter hec. Iudicum. 20. Dicit autem filios diffidentie: quia sicut peccãtes diffidunt de vita eterna: quia qui sic faciẽs speraret vitam eternam magis esset p̃sumptio q̃ spes que est certa expectatio future beatitudinis ex meritis zc. Unde supra. 4. Qui desperãtes semet ipos tradiderũt impudicitie in operationẽ imundicie ois in auaricia. Sap. 7. Nullum pratum sit quod nõ pertranseat luxuria nostra zc. Et sequitur in fine capituli. Quia tales nõ sperauerũt mercedem iusticie zc. Dicit ergo qz in filios diffidentie. i. qui nõ cõfidunt de gaudijs eternis venit

ira dei. scilicet propter peccata vel diffidentie. idest de quibus nõ est cõfidendum q̃tum est ex parte meritorum. Et ideo cõcludit. Nolite effici participes eozuz: communicãdo scilicet eis in talibus operibus. scõdo Corint. 6. Que eni participatio iusticie cuz iniquitate: aut que societas lucis ad tenebras: aut que communicatio xpi ad belial: aut que pars fidelis cum infideli: zc.

Lectio. III.

Erat enim aliquando tenebre: nunc autẽ lux in domino. Ut filij lucis ambulate. Fructus eni lucis est in omni bonitate z iusticia z veritate. Probatentes quid sit beneplacituz deo. Et nolite cõmunicare operibus infructuosis tenebrarum: magis autem redarguite.

C Supra prohibuit apostolus peccata carnalia comminãdo penam z remouẽdo fallacias: hic assignat rationẽ sumptam ex eozum cõditione: z duo facit. Proponit enim primo eozum cõditionẽ. Secũdo ex eis duas cõclusiones inducit ibi. (Ut filij lucis sitis zc.) Ponit autem duas cõditiones. Primo preteritam. Secũdo cõditionem presentẽ ibi. (Nũc autem lux zc.) Dicit ergo eratis aliquãdo tenebre: idest excecati ignorãtia z errore. supra quarto. Tenebris obscuratum habẽtes intellectum. psal. Nescierũt neqz intellexerunt in tenebris ambulãt. Item tenebrofi per peccatus. Prouerb. quarto. Via impioruz tenebrofa nesciũt vbi corruant. Sed notãdum est qz ideterminate nõ dicit tenebrofi: sed tenebre: quia sicut qlibet videtur esse id qd principaliter est in eo sicut tota ciuitas videtur esse rex et quod rex facit ciuitas dicitur facere. ita quãdo peccatum regnat in homine. tũc totus homo dicitur peccatum z tenebre. C Sequitur. (Nunc autẽ lux zc.) Ubi ponit cõditionem presentem. quasi dicat. Nũc autem habetis luzes fidei. Philip. 2. Inter quos lucetis sicut luminaria in mũdo. Matth. 5. Vos estis lux mũdi. Sed cõtra dicitur de Joãne baptista. Non erat ille lux. quomodo ergo fideles aly lux dicuntur. Respondeo. Nõ dicuntur lux per essentiam sed per participationem.

C Deinde cum dicit. (Ut filij lucis ambulate zc.) cõcludit duas cõclusiones. Dixerat enim qz tenebre fuerũt: z qz nũc sũt lux. Et ideo pmo cõcludit vt se cõformet ei qd nũc sũt. Secũdo vt vitet ea q̃ pus fuerũt ibi. (Et nolite cõicare.) Prima in duas. Primo ponit ammonitiões. Secũdo eas exponit ibi. (Fructus eni lucis zc.) Dicit ergo. qz nũc lux estis faciatis opera lucis. ergo vt filij lucis ambulate. Jo. 12. Ambulate dum lucem habetis zc.

C Hoc autem exponit cum dicit. (Fructus enim zc.) Ambulat autem quis vt filius lucis dupliciter. Primo q̃tum ad substãtiam vel genus operis. Secũdo quãtum ad modum vel intentionẽz faciẽtis. Primo ergo ponit opera que oportet facere. Secundo qua debent fieri intentione ibi. (Probatentes zc.) Dicit ergo. dixi vt ambuletis vt filij lucis: fructus autem lucis est: idest opera fructifera z clara. Ecclici. 24. Flores mei fructus honoris zc. Et hoc i omni bonitate zc. Ubi aduertendum est qz omnis actus virtutis ad tria reducitur. Nam oportet qz agens ordinetur in se z ad proximum z ad deum. In se vt sit bonus in seipso: z propter hoc dicit in omni bonitate. psal. Bonitatem et disciplinam z scientiam doce me zc. Item ad primum p iusticiam. Ideo dicit. In iusticia. ps. Feci iudicium z iusticiam zc. Ad deum p cognitionẽz z cõfessionem veritatis. Et ideo dicit. Et veritate. Zacha. 8. Veritatem tantum z pacem diligite. Vel aliter vt bonitas referatur ad cor. iusticia ad opus. veritas ad os. Supra q̃rto. z Zach. octauo.

Loquimini veritatem vnusquisq; cum pximo suo.
 Deinde cū dicit. (Probantes rē.) ostendit q̄ intentione
 debeant operari. qz nō ex abrupto. sed pbantes. idest rōne
 discernētes. Opus suum probet vnusq; vt dī. Gal. 6. Et
 hoc qd sit beneplacitum deo. idest vt intendatis facere qd
 placet deo. Ro. 11. iz. probetis q̄ sit voluntas dei bona et be
 neplacēs et perfecta.

Deinde cū dicit. (Et nolite cōicare rē.) hortat eos ne re
 deant ad statum quem reliquerūt. qz vt dī. Gal. 2. Si enī
 que destruxi hec itez reedifico preuaricatorē me restituo
 z. pe. z. Lanis reuersus ad suū vomitū et sus lota in volu
 tabro luti. Diuidit aut ista pars in duas. Primo ponit mo
 nitionē. Secō assignat rōnem ibi. (Que aut i occulto rē.)
 Prima itez in duas. Prio monet eos ne malefaciant. Se
 cundo vt mala reprehendant ibi. (Magis autem redar
 guite rē.) Dicit ergo. Probantes qd beneplacitū est deo
 et nolite cōicare operibus infructuosis tenebrar. idest ope
 ribus carnalib⁹ ducētib⁹ ad tenebras perpetuas. q̄ gde sūt
 infructuosa. qz nō habēt nisi momentaneā delectationem
 citissime transeuntē. Ro. 6. Quez ḡ fructū habuistis tunc
 in qbus nūc erubescitis. Jude. z. Arbores autūnales infru
 ctuose bis mortue eradicatē fluct⁹ feri maris despumātes
 suas r̄fusions rē. Itē tenebrosa: ppter turpitudinē. qz cō
 municāt in eis cū brutis. Job. 4. Oculi adulteri obser
 uat caliginē dicens: nō me videbit oculus: et operiet vultū
 suū. perfodit in tenebris domos rē. Istis ḡ nolite cōicare.
 imitādo coadiuuādo cōsentiedo. Ecclesi. 13. Que cōicatio
 homini sancto ad carnē: Sed certe hoc nō sufficit nisi etiā
 eos reprehendatis. qz vt dicit Augu. Aliqñ deus punit cō
 municantes infontes: qz aliqñ boni nō reprehēdunt malos
 Ecclesi. 17. Mādnit aut vnicuiq; de pximo suo. Et iō di
 cit magis aut redarguite. z. thymo. 4. Argue. obsecra. in
 tēpa rē. Sed nunqd semp peccam⁹ si nō reprehēdimus?
 Augusti. Qd enī nō reprehēdis ex timore caritatis: ne. s. pe
 ior efficiatur. et scādālicatus affligat bonos. nō peccas. Si
 aut ex timore cupiditatis. ne. s. idignei et perdas beneficia
 tua sic peccas.

Lectio. V.

Autem in occulto fiūt ab ipsis tur
 pe est et dicere. Omnia autē que ar
 guuntur a lumine manifestantur. Omne
 enim qd manifestat lumen est. Pro
 pter qd dicit. Surge q dormis et exurge a mor
 tuis et illuminabit te xps.

Supra posuit apłus monitiones: hic assignat rōnes eaz.
 Duas aut monitiones posuit. Prima vt nō cōicarent ope
 ribus tenebrar. Secūda vt redarguerēt peccatores. Se
 cundum hoc ergo duo facit. Primo ponit rōnez pme mo
 nitionis. Secūdo rōnem secūde ibi. (Omnia enī que ar
 guunt rē.) Dicit ergo. Bene dixi: nolite cōicare. imo debe
 tis et tales itepare et redarguere. Quare? Quia q̄ in occulto
 fiūt ab ipsis turpe est dicere. hoc aut est de vitijs carna
 libus: in qbus est turpitudō magna. qz minimuz est ibi de
 bonis rōnis: cū hō actus cōis sint nobis et brutis. (Segē
 (Omnia que arguunt rē.) hic ponit apłs rōnē secūde mo
 nitionis et facit duo. Prio. n. ponit rōnē. Secūdo assignat
 cōfirmationē ibi. (Propter qd dicit rē.) Quātuz ergo ad
 primū vult pbare qd eos doceat deliquētes arguere. et hoc
 pbat sic. Quicqd ostēdit malū eē redarguit. ois enī redar
 gutio manifestatio qdā est. Sed ois manifestatio fit p lu
 mē vos aut estis lux. ḡ docet vos arguere et eos manifesta
 re. Ponit aut hui⁹ rōnis maiorē ibi. (Dicit autē q̄ arguunt
 tur rē.) Minorē aut pōit ibi. (Omne qd rē.) Ideo decet
 eos arguere. qz vt dicitur. p̄ coitib. z. Spirituālis iudicat

omnia et ipse a nemine iudicatur. Un̄ glo. sic exponit. Oia
 .s. peccata q̄ arguunt a lumine. i. a bonis et sanctis homini
 bus qui sunt filij lucis manifestant. s. per cōfessionē. Pro
 uerb. 28. Qui aut cōfessus fuerit et reliquerit ea misericor
 diam cōsequet. Omne aut. s. malū qd manifestat p cōfessio
 nem lumē est. i. in lumine vertit. Deinde cōfirmat hoc per
 auctatē dicēs. Propter qd dicit surge rē. Glosa sic exponit.
 Propter h̄ qd sit lumen. dicit. s. spūs sanctus. O tu q dormis
 surge rē. Sed hec nō est cōstetudo pauli. Et ideo dicēduz
 est qd apłs introducit figurā positaz. Esaie. 60. Surge illu
 minare hierusalē rē. dicens. Propter qd dicit. s. scriptura.
 Surge a negligentia boni operis. tu. s. q dormis. Prover.
 6. Usquequo piger dormies. ps. Nunquid qui dormit non
 adyciet vt resurgat. Item exurge a mortuis. i. ab operib⁹
 mortuis seu mortificatib⁹ Heb. 9. Emūdabit cōsciētā no
 stram ab operib⁹ mortuis rē. Esa. 26. Uiuēt mortui tui i
 terfecti mei resurgent. Exurge ergo et illuminabit te chri
 stus. ps. Dominus illuminatio mea rē. Idē. Illumina oca
 los meos ne vnq; obdormiā in morte. Sz nūqd possum⁹
 per nos resurgere a peccato. qz dicit. Surge et illuminabit
 te xps. Rūdeo. Dicēdu est qd ad iustificatiōnē impy duo
 requirunt. s. liberū arbitriū cooperās ad surgēduz et ipsa
 grā. Et certe hoc ipm hz liberū arbitriū a grā preueniente
 et postea meritoze operari a gratia subsequente. Unde dī
 Treno. vlt. Conuerte nos deus et conuertemur.

Lectio.

VI.

Videte itaq; fratres quomō caute am
 buletis: non quasi insipientes. sed vt sa
 pientes: redimentes tempus quoni
 am dies mali sunt. Propterea nolite
 fieri imprudentes: sed intelligentes que sit vo
 luntas dei.

Supra pbibuit fallaciaz carnaliū vetustate: hic hortat
 ad h̄iam nouitatē. Et pmo hortat ad nouitatē h̄iam fal
 lacie. Secō ad nouitatem h̄iaz luxurie ibi. (Et nolite in
 ebriari rē.) Prima in tres. Prio iducit ad cautelas h̄iam
 fallacie. Secō ostēdit nouitatē cautele ibi. (Redimētes
 tēp⁹ rē.) Tertio docet modū cautele ibi. (Proptea noli
 te fieri rē.) Dicit ḡ. Itaq; .s. ex pmissis videte quō caute am
 buletis. Cautio ē qdā r̄ditio prudētie p quā aliq; vitat im
 pedimēta agēdoz et hanc cautelā debent omnes habere.
 Proverb. 4. Oculi tui videant recta et palpebre tue pre
 cedant gressus tuos. Hoc autem pertinet ad sapientes. et
 ideo dicit. Non quasi insipientes. qui. s. nesciunt vitare im
 pedimēta. ps. Turbati sunt omnes insipientes corde. sed
 vt sapientes. Ecclesiastes. z. Sapientis oculi in capite ei⁹
 stultus in tenebris ambulat. Quidam dicunt: si non caste
 tamen caute. Sed sic non accipit apostolus. sed dicit cau
 te: ac si diceret. caute ab omnibus cōtrarijs castitati. Ne
 cessitatem autem huius cautele ostendit cum dicit. Redi
 mentes tempus rē. quod potest exponi dupliciter. Redi
 mit enim aliquis quandoq; rem suam dādo enxenia vel
 aliquid pro ea sicut dicitur aliquis redimere vexationem
 suam dādo enxenia vel pecuniam vel quando dimitit in
 iure suo. Dicit ergo. Totum tempus hoc est tempus calū
 nie. et ideo redimentes tempus quoniam dies mali sunt.
 Exquo peccauit adam ex tunc semper parate sunt insidie
 impellentes ad peccatuz. Non sic autēz in statu inocētie:
 in quo non oportebat homines ab aliquo licito abstinere:
 quia in eius voluntate non erat impellens aliquid ad pec
 catum. Modo autēz oportet nos tēpus redimere: quoniā
 dies mali sunt. idest debemus maliciā dierū vitare. diem
 malū precauere vt dicitur Eccles. 7. Et etiā a qbusdā licit

Ad ephesios

tis abstinere. p^r corint. io. Oia mihi licent. sed nō oia edifi-
cant. In hunc autē modū dī aliquis vexationē suā redime-
re: qz dimittit aliqd de iure suo perire. Aliter. Redimē-
tes tēpus rē. Cōtingit qñqz q aliquis per magnū tēpus vi-
te uiuit in peccato r hoc est tēpus perditū. Sed quō redi-
met cum homo nō sufficiat ad debita p̄soluēda. Respon-
deo. Dicēdum est qz tanto magis debet vacare operib⁹ bo-
nis quāto p̄us isterit malis. p^r Pe. 4. Sufficit. n. p̄teritū
tempus ad volūtātē gentiū cōsumādā bis q ambulauerūt
in luxurijs vinolētis desiderijs rē. Sed prima expositio
est melior.

¶ Deinde cū dicit. (Propterea nolite fieri rē.) docet mo-
dum cautele dicens. p̄pterea. s. vt possitis tēpus redimere
nolite fieri imprudētes. ¶ Nota qz differentia est inter sapi-
entiaz r prudentiā. Prudētia. n. est qdā sapiētia. s. nō vni-
uersalis sapiētia. Prouer. io. Sapiētia est. i. prudētia. Sa-
piens enī simpliciter dī qz hz de oibus ordinare. sapiēs autē
fm qd dī qz habet ordinare de his de qbus est sapiēs. p^r co-
rint. 2. Ut sapiens architectus fundamētū posui. qz sapien-
tis est ordinare. vt dī. i. metaphysice. Omnis autē ordina-
tor respicit finē. Ille ḡ simplr est sapiens q cognoscit finez
vel qui agit p̄pter finē vniuersalē. s. deū. Deutro. 4. Dec ē
eniz sapiētia vestra rē. Sapiētia. n. est diuinaz rez cog-
nitio vt dicit Aug. 4. de trinita. Prudētia vō ē particularis
rei. prudētia. qñ. s. quis ordinat facta sua. Et iō sapiētia ē vi-
ro prudētia. p̄pter hoc ergo dicit. Nolite fieri imprudentes
sed itelligentes rē. sicut rō speculatiua ordinat de agendis
r iudicat. opz autē cōclusiones habere r iudicare p̄ncipia
r silr in operabilib⁹. Istud autē primū principū per qd de-
bemus iudicare oia r regulare est voluntas dei. Et ideo i-
tellectus in moralibus r diuinis debet habere p̄ncipio
voluntatem dei. quia si hanc habeat p̄ncipio fit prudēs
intellectus. Deutro. 32. Utinā saperent r intelligerent rē.
hoc autē docuit dominus. Mat. 6. Fiat voluntas tua.

¶ Lectio.

VII.

Nolite inebriari vino: in quo est lu-
ruria. sed impleamini spiritu sancto.
loquentes vobismetipsis in psalmis.
hymnis. r canticis spiritualibus. can-
tantes r psallētes in cordibus vestris domino
gratias agentes semper pro omnibus in nomi-
ne domini nostri iesu xpi deo r patri. Subiecti
inuicem in timore xpi.

¶ Supra iduxit ad nouitatem cōtra vetustatē fallacie: hic
hoc idem facit contra vetustatem vitioz carnaliuz. Vel
dicamus qz p̄us reprehēdit peccata carnalia q̄stū ad luxu-
riam. hic q̄stū ad gulā. Duo autē facit. p̄rio. n. p̄hibet ve-
tustatem. Secūdo iducit statiz ad nouitatē ibi. (Sed im-
pleamini rē.) Dicit ergo. dixi qz fornicatio r ois imūdicia
nō nomine in vobis. sed ad hoc cauēdū debetis a vino su-
perfluo abstinere. qz cibus r potus superfluus est cā luxu-
rie r p̄cipue vinū. qd calefacit r mouet. Prouer. 20. Luxu-
riosa res vinum r tumultuosa ebrietas. Dester. i. Cū esset
rex bylarioz r post nimiam potationez icaluisset mero rē.
Dsee. 4. Fornicatio r vinuz r ebrietas auferūt cor. Unde
hiero. Quē sodoma nō vicit. vina vicerūt loth. Nolite er-
go rē. s. impleamini spiritu sancto. Inter oia q̄ multos spi-
ritus generant est vinū. vnde generat aiositatē r facit ho-
mines per talenta loqui. vt dicitur. z. Esdre. 3. Et ideo con-
uenienter docet eos cōtra hoc repleri spiritu sancto qz ge-
nerat feruorē deuotionis. Ro. 12. Spiritu feruentes. Itēz
gaudiū r leticiā spūalem. Ro. 14. Iusticia r pax r gaudiū
in spiritu sancto. Itēz facit audacter loqui. Act. 2. Repleti

sunt oēs spiritu sancto r ceperūt loq rē. Et iō qz eos loquen-
tes audiebāt credebāt eos ebrios. S3 nūqd habem⁹ spūz
sanctum in nostra potestate. Rūdeo r dico qz habere spi-
ritum sanctum est dupliciter: vel receptiue: r sic nō ē in no-
stra potestate eum recipere: sed ex dono dei eum recipim⁹
Ro. 5. Caritas dei diffusa est in cordibus nostris rē. Alē
dispositiue r sic nō sumus sufficiētes eū recipere. i. nos di-
sponere sine grā dei. z. Lori. 3. Nō sumus sufficiētes cogi-
tare aliquid a nobis quasi ex nobis sed sufficientia nostra
ex deo est. Vel aliquis dī recipere spūm sanctum: cum tñ
plenus estz spiritu sancto qñ. s. hz grām spiritus sancti q̄stuz
ad aliqū r nō quātum ad oēm hominis operationē. Tūc
autē dī plenus spiritu sancto qñ eo vti generaliter. Mo-
dus autē repletionis est in dilectione dei r p̄xiimi. Et iō cuiz
dicit loquētes rē. p̄mo tangit modum repletiois ex pte
dei. Secūdo ex parte p̄xiimi ibi. (Subiecti inuicēz rē.)
Circā primū tria facit. p̄mo ponit spiritualis meditatio
Secūdo spiritualis exultatio ibi. (Cantantes rē.) Tertio
gratiaz actio ibi. (Gratias agētes rē.) p̄mo in duas. qz
p̄mo ponit modū meditatiois. Secūdo māz ei⁹ ibi. (In psal-
mis rē.) Dicit ḡ. loquētes vobis rē. Est autē duplex locutio
Una exterior: hois ad hoim. Alia interior: hois ad seipsum
Talis autē debet esse cōpunctiua. Job. 10. Loquar in ama-
ritudine anime mee. Itēz debet fieri in secreto. Math. 6.
Tu autem cū oraueris intra cubiculū tuū r clauso hostio
ora patrē tuū. Et sap. 8. Intrans in domū meā cōquiescaz
cum illa. ¶ Mām vō meditatiois tangit cū dī. (In psal-
mis rē.) Psallere ē vti psalterio. Et sic in psalmis. i. bonis
operationib⁹. ps. Sumite psalmū r date tympanū psalte-
riū iocundū rē. Et hymnis. i. laudibus diuinis. ps. Hymn⁹
oibus sanctis eius rē. Et cāticis spūalib⁹. s. de spe eternoz
Ro. 12. Spe gaudētes. ps. In decachordo psalterio cū cā-
tico in cythara. ps. Cantate dño canticū nouū rē. Medite-
mur ergo de recta opatiōe qd faciēdū: de diuina laudatio-
ne qd imitādū: de celesti iocūdatioe qd r quō fūiēdū. Sic
ḡ effectus spūsancti p̄mo ē sacra meditatio. Secūdo spūalis
exultatio. qz ex frequēti meditatioe ignis caritatis i corde
accendit. ps. Localuit cor meū intra me r in meditatione
mea exardescet ignis rē. Et hinc generat leticia spūalis in
corde. Et ideo dicit. (Cantantes r psallentes.) i. vt affectus
vestri afficiant gaudiū spūali ad operāda bona. p^r cor. 14.
Psallā spiritu: psallā r mente. Col. 3. In oī sapiētia docen-
tes r cōmonentes vosmetipsos in psalmis r hymnis r can-
ticis spiritualibus in gratia cātantes r psallentes in cordib⁹
vestris dño. Ex hoc error hereticorū cōfundit dicentium
qz vanū est cantare dño cātica vocalia sed spūalia tñ. Nā
in laudib⁹ ecclie ē aliqd p se p̄siderādū. r ḡ qd apls dicit.
In cordib⁹. Aliqd vō pp aliud. r ḡ pp duo. s. p̄pter nos vt
mens nostra incitez ad deuotionē iterioze: sed si ex ḡ ali-
quis amoueat ad dissolutionē vel gloriā inanē hoc ē p̄tra-
itionē ecclie. Item propter alios: qz p hoc rudes effi-
ciuntur deuotiores. 4. Reg. 3. Cūqz caneret psaltes facta
est super eum manus dñi. Tertius effectus est grārū actio
qz ex hoc qz aliquis sic affectus est ad deum recognoscit se
oia habere a deo. Quāto enim aliquis magis afficitur ad
deum r ipsum cognoscit tāto videt eū maiore. r se minore
imo p̄pe nihil in cōparatioe ad deū. Job. 42. Oculus me-
us videt te: iccirco me reprehendo rē. Et iō dicit. Gratias
agentes pro omnibus. s. donis. vel prosperis vel aduersis.
ps. Benedicam dominū in oī tempore rē. quia hec etiam
sunt nobis in via. Jacobi. 1. Omne gaudiū existimate rē.
Act. 5. Ibant apostoli gaudētes rē. p^r thes. 5. In omnibus
gratias agite. Sed hoc in nomine domini nostri iesu chri-
sti: quia omnia bona proueniunt per eum. Ro. 11. 5. Paces
habemus ad deum per dñm nostrum iesum christum per

quē et accessus rē. Sed addit deo in quātum actor noster est p creationē. et patri quātum misit nobis xpm p quē regeneravit nos. Et sic gratias deo quātum ad bona nāe pfi quātum ad bona gratie. Sed quātum ad pxiūm ponit modū repletiois dicens. Subiecti iuicem in timore xpi. i. nō pp timorē huius manus sed xpi.

Lectio. VIII.

Mulieres viris suis subdite sint: sicut domino quoniam vir caput est mulieris: sicut christus caput est ecclesie: ipse saluator corporis eius. Sed sicut ecclesia subiecta est christo: ita et mulieres viris suis in oibus. viri diligite vxores vras sicut et christus dilexit ecclesiam et seipsum tradidit pro ea vt illam sanctificaret: mundans eā lauacro aque in verbo vite vt exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam non habentem maculam aut rugam aut aliquid huiusmodi: sed vt sit sancta et immaculata. ita et viri debent diligere vxores suas vt corpora sua.

Supra aplūs posuit pcepta generalia ad oēs: hic pōit ea q̄ p̄tinet ad speciales quasdā personas et status. Et quia s̄m philosophū in politicis. Dom⁹ h̄z tres p̄nxiōes sine q̄bus nō est p̄fecta. s. viri et mulieris p̄ris et filij. dñi et serui. iō hec tria p̄sequēs instruit. p̄rio mulierē et virū. Sc̄do p̄rem et filiū. cap. 6. ibi. (Filiū obedite rē.) Tertio seruos et dominos ibi. (Serui obedite rē.) p̄ria in duas. p̄rimo. n. monet mulieres de subiectiōe. Sc̄do viros de dilectione ibi. (Viri diligite rē.) p̄rima in duas. p̄rio ponit amonitionem. Sc̄do eius rōnem ibi. (Quoniam vir caput est rē.) Dicit ḡ. mulieres viris suis subdite sint. q̄ certe mulier si p̄matū habeat p̄traria est viro suo. vt d̄r Eccl̄ci. 25. Et iō specialiter monet eas de subiectiōe. Et hoc sicut domino: q̄ p̄portio viri ad vxorē quodāmodo est sicut serui ad dominum in quātum debet regi mādato domini. s̄z differentia est in hoc q̄ domin⁹ vt̄t̄ seruis suis quo ad id qd̄ ē sibi vt̄le. sed vir vt̄t̄ vxorē et liberis ad vtilitatē cōem. Et iō dicit. Sicut dñs. Nō q̄ vere sit dñs: s̄z sicut dñs. p̄. pe. 3. Mulieres subdite sint viris suis rē.

Deinde subdit rōnē suā. Circa qd̄ tria facit. p̄rio eā p̄ponit. Sc̄do exēplū inducit ibi. (Sicut xpus rē.) Tertio ex exēplo itentū p̄cludit ibi. (Sed sicut rē.) Ratio aut̄ hec ē quoniam vir est caput mulieris: in capite aut̄ viget sensus vius. Eccl̄s. 2. Sapiētis oculi in capite eius. Et iō vir debz gubernare mulierē vt caput eius. i. corinth. ii. Caput qd̄z mulieris vir.

Deinde ponit exēplum cū dicit. (Sicut xpus caput est ecclesie.) supra. i. Iplūs dedit caput supra oēm ecclesiā q̄ est corpus ipsius. Et hoc nō ad vtilitatē suā: sed ecclesie. q̄ ipse est saluator corporis eius. Act. 4. Nō ē eni aliud nomē sub celo datū hoibus in quo oporteat nos saluos fieri. Esa. 42. Ecce deus saluator meus rē. Et hoc aut̄ p̄cludit intentionem cū dicit. (Sed sicut rē.) Quasi dicat. Nō est x̄niens q̄ mēbz repugnet ipsi capiti in aliquo. nūc aut̄ sicut xpus caput est ecclesie: suo modo: ita vir est caput mulieris nō debz ergo mulierē iobediens esse viro. s̄z vt eccl̄ia subiecta ē xpo. ps. Nōne deo subiecta erit aīa mea rē. Ita et mulieres viris suis. Sen. 3. Sub viri p̄tate eris. Et hoc in oib⁹. s. q̄ nō sunt contra deū. qd̄ d̄r Act. 5. Obedire oīz deo magis q̄ hominibus.

Deinde cum dicit. (Viri diligite vxores vestras rē.) monet viros ad dilectionē vxorū. Et p̄rimo facit h̄. Sc̄do affirmat rōnem hui⁹ ibi. (Sicut xpus rē.) Dicit ḡ. Viri diligite

vxores vestras: q̄ certe ex amore quē habz vir ad vxores magis caste viuūt et pacifice vterq̄ se habet. si aut̄ vir alias diligit q̄ suā: se et suā discrimini exponit. Col. 3. Viri diligite vxores vestras et nolite amari esse ad illas. Tangit autē rōnem huius triplicem. p̄rimam sumit ex exēplo xpi cui⁹ dicit. (Sicut et xpus rē.) Sc̄cūda ex parte viri ibi. (Qui suam vxorē diligit rē.) Tertiam ex parte mādati diuini ibi. (Propter hoc relinquet rē.) Circa p̄mū tria facit. p̄rimo p̄ponit exēplū dilectiōis xpi. Sc̄cūdo signū ibi. (Et tradidit rē.) Tertio p̄cludit itentū ibi. (Ita et viri rē.) Dicit ergo. Sicut et xpus dilexit ecclesiā. supra eodē. Estote imitatores dei sicut filij carissimi rē. Signū aut̄ dilectiōis xpi ad ecclesiā ostendit qd̄ tradidit semetipsum p̄ ea. Gal. 2. Dilexit me et tradidit semetipsum p̄ me rē. Esa. 53. Tradidit i mortem aīam suā rē. Sed ad quid vt sanctificaret eā: Debre. vlt. Iesus vt sanctificaret p̄ suū sanguinē populū rē. Joan. 17. Sanctifica eos in veritate. Iste est effect⁹ mortis. Effect⁹ aut̄ sanctificatiōis est mūdatio eius a maculis peccatorū. Ideo subdit dicens. Mundans eam lauacro aque. qd̄ qd̄ lauacrū h̄z virtutē a passione xpi. Ro. 6. Quicūq̄ baptizati sumus in xpo iesu. in morte ipsius baptizati. p̄sepulsi enī sumus cū illo in mortem p̄ baptismū. Efec. 36. Effūdā sup̄ vos aquā mundā rē. Zach. 13. Erit fons patēs domui dauid rē. Et hoc in vbo vite. Qd̄ adueniēs aque dat ei virtutē absoluedi. Math. vlt. Euntes ḡ docete oēs gētes baptizantes eos in noīe patris et filij et spiritus sancti. Sinis autē sanctificatiōis est puritas ecclesie. Iō dicit. Ut exhiberet sibi gloriosam ecclesiā rē. Quasi dicat apostolus. i. decens est q̄ immaculatus sp̄s sponfam duceret maculatam. Et ideo sibi exhibet eam immaculatā: hic p̄ grām: sed in futuro per gloriā. Unde dicit. Gloriosam. s. p̄ claritatez aīe et corporis. Phil. 3. Reformabit corp⁹ humilitatis nostre rē. Et ideo addit. Nō habentē maculā. ps. Ambulans in via immaculata rē. ps. Beati immaculati in via rē. Neq̄ rugam. i. sine defectu passibilitatis. q̄ vt d̄r Apocal. 7. Non esurient neq̄ sitient amplius. Aut aliqd̄ h̄z. Sed vt sit sancta per cōfirmationē gratie et immaculata ab oī imundicia. Et hec oīa itelligi possunt de exhibitōe q̄ erit in futuro p̄ gloriā. Si aut̄ de exhibitōe p̄ fidem tūc diceret vt exhiberet sibi. s. per fidem ecclesiā gloriosam. q̄ gloria magna est sequi dominum: vt dicit Eccl̄ci. 23. Nō habentēz maculam. i. criminis mortalis. Maculata es in iniquitate tua. Jere. 2. Neq̄ rugā. idest duplicitatez intentionis quas nō habet q̄ recte cōiuncti sunt xpo et ecclesie. Job. 16. Ruge meo testimoniū dicunt cōtra me rē. Sed magis sanctā per intentionem et immaculatam per omnimodam puritatez. Et hoc tertio concludit intentum dicens. Ita et viri debent diligere vxores suas vt corpora sua.

Lectio.

IX.

Ui suam vxorem diligit seipsum diligit. Nemo enim vnq̄ carnem suam odio habuit. s̄z nutrit et fouet eā sicut et xpus ecclesiā. q̄ mēbra sum⁹ corporis eius de carne eius et de ossibus eius.

Supra iduxit viros ad dilectionē vxorū ex pte xpi vlt̄ exēplo dilectiōis quā h̄z xpus ad ecclesiā: hic ostendit idēz ex pte ipsiusmet viri. Et facit duo. p̄rio ponit rōnez. Sc̄do cōfirmat eā p̄ exēplū ibi. (Sicut et xpus rē.) Ratio ē talis. Vir et mulier sunt quodāmodo vnūz. vñ sicut caro subdit aīe ita mulier viro. sed nullus vnq̄ habuit carnē suāz odio. ḡ nec vxorē. Dicit ḡ. Qui suā vxorē diligit seipm diligit. Math. 19. Ita q̄ nō sunt duo sed vna caro. Et iō sicut peccaret cōtra nām q̄ seipm odio haberet: ita q̄ vxorēz. Eccl̄ci. 25. In trib⁹ bñplacitū ē sp̄i meo q̄ sunt. p̄bata corā deo et hoibus

Ad ephesios

cordia fratrum: amor: primorum: et vir et mulier bene sibi consentientes. Quod autem sic debeat diligere probat dicens. Quia nemo carnem suam unquam odio habuit. quod pro effectu quod probatio dilectionis exhibitio est operis. Nam id quod pro viribus servam dicitur. sicut quibus nutrit et fouet carnem suam pro preservatione. pro Ty. vi. Habentes autem alimenta: et quibus tegamur etc. Et Luc. 14. Qui non odit uxorem etc. non potest esse discipulus. Respondeo. Dicens quod ut apostolus dicit: sic homo uxorem debet diligere sicut se. se autem deus homo diligere infra deum. sic ergo uxorem deus diligere infra deum. Dicit autem quod si odit uxorem: non recipiat eam odire: quod est peccatum mortale precipere: sicut precipit eam ita ut se diligere. nunc autem maior dilectio est quam quodammodo odium respectu eius quod summe et pro di ligi. s. respectu dei. ita nemo carnem suam odit etc. Et contra. Qui diligit aliquem non vult nec appetit ab eo separari. sicut sancti volunt a carne separari. Ro. 7. Infelix ego homo quod me liberabit de corpore mortis huius: phil. 1. Desiderium bonis dissolui etc. Preterea nullus affligit quod diligit: sed sancti affligunt carnem suam in hoc mundo. pro Lot. 9. Castigo corpus meum etc. Preterea quodammodo occidunt se sicut auditum est frequenter. Item de iuda. Respondeo. Caro potest desiderari in se et sic non habet odio: sicut naturaliter quilibet appetit eam esse et fouet eam ut sit. Ut potest desiderari caro in quantum est alicuius impedimenta quod volumus. et sic odio quodammodo habet pro accidens. Nam omne quod volumus aut est bonum aut malum si bonum vel est ut finis ultimum. s. vita eterna: a qua impedimur per carnem. et Lot. 5. Quoadiu sumus in hoc corpore peregrinamur a domino. Et quod naturaliter appetimus finem nostrum et bene esse: nec hoc possumus quoadiu in hac carne sumus: ideo vellemus eam abycere. non sicut malum odio habitum: sed sicut bonum minus dilectum impediens maius bonum. Et sic exponendum sunt auctoritates supra inducte. Infelix etc. Item desiderium habet etc. vel siles. Vel illud quod volumus est bonum non ut finis sed disponens ad finem sicut sunt habitus virtutum. hoc autem bonum impeditur per carnis lasciviam. Et ideo sancti affligunt et macerant carnem suam ut subdat spiritui ad repressionem concupiscentiarum: quod caro concupiscit impedire acquisitionem virtutum nos disponentium ad bonum ultimum. Et ideo sic affligit carnem suam ut subdatur spiritui non odit eam sed procurat bonum eius quod bonum eius est quod subiacet spiritui sicut bonum bonis est quod subiacet deo. ps. Mihi autem adherere deo bonum est. Et sic intelligitur Castigo corpus meum etc. et similes. unde hoc non oportebat fieri in statu innocentie quoadiu homo subditus fuit deo et carotaliter subdita fuit spiritui. in qua quodammodo mutua subiectio ne consistebat bonum originalis iusticie. Et aliquando illud quod volumus est malum. et ideo sicut boni carnem affligunt vel deponere volunt in quantum impedimenta est boni quod appetunt: ita mali in quantum caro est impedimenta mali quod appetunt eam occidunt et se suspiciunt sicut iudas.

Deinde ostendit quod virum de uxorem diligere et hoc per exemplum Unde dicit. Sicut et christus ecclesiam. s. dilexit sicut aliquod sui quod membra sumus corporis. supra. 4. Sumus enim iuncta membra. Dicit autem de carne eius pro eadem participationem nature. Luce. vlti. Spiritus autem carne et ossa non habet etc. Ut dicit de carne mystice quantum ad debiles quod sunt carni. et de ossibus eius quantum ad fortes qui sunt ossi.

Lectio.

Ropter hoc relinquet homo patrem et matrem suam et adheret uxori sue: et erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est. Ego autem dico in christo et in ecclesia. Veritatem et vos singuli unusquisque uxorem suam sicut seipsum diligat: uxor autem timeat virum suum.

Supra exhortat apostolus ephesios ad amorem uxorum dupliciter. s. exemplo dilectionis christi ad ecclesiam. item ex amore bonis

ad seipsum: hic tertio hortat eos pro auctoritate scripture. Et circa hoc tria facit. primo auctoritatem inducit. Secundo eam mystice exponit ibi. (Sacramentum hoc etc.) Tertio adaptat eam secundum litteralem sensum ad propositum suum ibi. (Veritatem et vos etc.) Auctoritas hec de hen. z. dicta ab adam videte uxorem. s. de costa sua formatam. Sed de Mat. 19. quod deus hoc dixit. Respondeo. Adam ut a deo inspiratus hoc dixit: deus autem ut adam inspirans et docens. Nos autem hoc ideo dicimus et multa alia quod dicit dominus spiritu dei docete. Unde de Mat. 10. Non enim vos estis quod loquimini etc. Notandum hic est quod in predicta auctoritate triplex coniunctio viri ad mulierem designat. prima pro affectus dilectionis quod est tantus affectus utriusque pro pres relinquat z. s. d. 9. Diligit homo uxorem suam magis quam patrem et matrem de mentes facti sunt propter uxores suas etc. ibi multa. Hoc autem naturale est quod appetitus naturalis est concors debite actioni. constat autem quod omnibus agentibus superioribus inest appetitus ut propinet et concors inferioribus. Et ideo amor naturalis inest eis versus inferiora. Et quod homo respectu patris et matris est inferior non superior. ideo ad uxorem cuius est superior et ad filios naturaliter plus afficitur quam ad parentes. et est quod uxori sibi coniungit ad actum generationis. Secunda coniunctio est pro uerificatione. Unde dicit. Et adheret uxori sue etc. Eccl. 25. In tribus beneplacitum est spiritui meo etc. Tertia est per carnalem coniunctionem ibi. (Et erunt duo in carne una). in carnali opere. In qualibet enim generatione est virtus actiua et passiva. s. in plantis utraq; est in eodem. in perfectis autem distinguuntur. Et ideo in actu generationis ita se habent masculus et femina in animalibus sicut in plantis toto corpore.

Consequenter exponit eam mystice et dicit sacramentum hoc magnum est. s. sacre rei signum. s. coniunctionis christi et ecclesie. Sapientie. 6. Non abscondam a vobis sacramentum dei. Notandum est hic quod quatuor sacramenta dicuntur magna. s. baptismus ratione effectus quod delet culpam et aperit ianuam paradisi. Confirmatio ratione ministerii. quod solum a pontificibus et non ab aliis conferri. Eucharistia ratione continentie quod totum christum continet. Item matrimonium ratione significatiois quod significat coniunctionem christi et ecclesie. Et ideo si mystice exponatur sic exponi infra procedens pro hoc relinquet homo patrem et matrem. s. in sempiternum Reliqua in quantum patrem in quantum est missus in mundum et incarnatus. Jo. 16. Exiui a patre et veni in mundum etc. Et matrem. s. synagogam Jere. 17. Reliqua domum meam et dimisi hereditatem meam etc. Et adheret uxori sue ecclesie. Mat. vlt. Ecce vobiscum sumus omnibus diebus etc. Consequenter argumetur secundum sensum litteralem exponendo predictum exemplum. Quedam enim sunt in sacra scriptura veritas testamenti: quod tamen dicuntur de christo sic illud. ps. Soderunt manus meas etc. et illud. Esa. 7. Ecce vobiscum concipiet etc. Quedam vero de christo et alijs exponi possunt. s. de christo principaliter. de alijs vero in figura christi sicut predictum exemplum. Et ideo primo exponendum est de christo et postea de alijs. Et ideo dicit. Veritatem et vos singuli unusquisque uxorem suam diligat. Quasi dicat. De christo de principaliter: tamen ipse est in alijs et si singuli in figura christi. Dicit autem. Sicut semetipsum: quod sicut unusquisque se diligit in ordine ad deum: ita de uxorem diligere non in quantum trahit ad peccatum. Luc. 14. Si quis venit ad me et non odit patrem et matrem et uxorem suam etc. Segit. Non potest esse discipulus. Et quod de uxore: uxor autem virum timeat. s. timore et reuerentia et subiectiois quod deus est esse subiecta.

CAP.

VI.

Vosque obedite parentibus vestris in domino. Hoc enim iustum est. Honora patrem tuum et matrem tuam quod est mandatum primum in promissione ut bene sit tibi et sis longeuus super terram. Et vos patres nolite ad iram

cundias prouocare filios vestros: sed educate illos in disciplina et correctione dñi.

Supra monuit vix tyrozē que ē vna nexio familie: hic monet patrē et filios q̄ ē scda nexio domus. Et p̄mo facit monitionē quō filij se debeāt habere ad parētes. Secūdo quō ecouerfo patres ad filios ibi. (Nolite rē.) P̄mo in duas. P̄mo pponit monitionē. Scdo oñdit rōnē ibi. (Voc enī est iustū rē.) Dicit ergo. Filij obedite rē. Notandū est hic q̄ patres debēt nāliter instruere filios morib⁹: filij autē istrumentib⁹ parētib⁹ nāliter debēt eis obedire Col. 3. Filij obedite. s. p̄rib⁹ p̄ oia. B̄ ē. n. bñplacitū dñi rē. Dic̄ aut̄ i dño qz nō est obediedū parentib⁹ nec alicui in his q̄ sunt d̄ deū Act. 5. Obedire opz deo magis q̄ hoibus. Et per hoc soluitur auctoritas modo allegata. Luce. 14. Si quis venit ad me et nō odit patrē rē. qz hoc itelligit̄ inq̄tū sunt p̄tra deū. Rōnē aut̄ assignat ex duob⁹. s. ex iusticia et vtilitate. q̄ aut̄ sit iustum p̄ ac pbat. qz lex diuina nihil mādāt nisi iustus p̄s. Iusticie domini rē. Sed hoc mādāt lex diuina. Exodi 20. et Deutro. 5. Honorā patrē tuū et matrē tuā rē. Ecclēci. 3. Qui timet deū honorat p̄rez rē. Honor aut̄ ipozat exhibitōez fuerētē his q̄. s. nos s̄. S̄z qz parētes hēm. s. nos vtiē noie honoris. Dic̄ ḡ. Voc. n. iustū ē. Honorā p̄rez tuū et m̄rez rē. ecclēci. 3. Qui honorat p̄rez suū vitā viuēt lōgiore. Itē q̄ obedit patri refrigerabit matrē. Et b̄ itelligit̄ tripl̄r q̄ filij debēt parētes honorare: qz debēt eis reuerentiā sic maiorib⁹: obediētā sicut istructorib⁹: sustētamenta sic nutritib⁹ cum fortes erant. Deide assignat dignitatem h̄ p̄cepti dicēs. (Qd̄ ē mādātū p̄mū) Lōtra. imo mādātū p̄mū est q̄ ē colēdus vnus deus. R̄ndeo. Mādātā p̄tinēt̄ tur in duab⁹ tabulis. P̄ria p̄tinēt̄ ea q̄ ordinant̄ ad deum. Secūda ea que ad p̄ximū. et in hac secūda p̄mū mādātū est de honore parētum. Et hoc duplici de cā. P̄rio qz in illa scda tabula nullū est p̄ceptum affirmatiuū nisi istud. qz nālē ē nobis vt parētib⁹ seruiam⁹: nō aut̄ sic alyz p̄ximis. iō nullū ē aliō affirmatiuū. S̄z nā dicit vt n̄ iserat hō p̄ximis. nocumētū. et iō phibēt. qz ergo p̄ximū plus et p̄us h̄z de debito: ideo p̄mū. Scdo qz deus honorādus ē sicut p̄ncipium nostri eē. et qz parētes sunt etiā p̄ncipiū nostri esse. qz vt d̄r. 6. ethicoz. Tria habem⁹ a parentib⁹. s. esse. viuere et disciplinā. iō p̄ueniēs est vt post mādātā ordinata ad deum p̄mū eēt ordinatum ad parētes. Vel p̄mū quo ad p̄missionē: qz isti soli additur p̄missio. Et huius est duplex rō. Una est qz hoies in alyz que agunt querunt vtilitatem p̄pria. et qz a parētib⁹ iam senibus nullā expectāt vtilitatem nisi a deo p̄ueniētē. Secūda rō est ne aliquis credat q̄ honoratio parētū nō sit meritoria. qz nālīs ē. ideo addit vt sis lōgeus sup̄ terras. In veteri aut̄ testamēto p̄mittēbant̄ p̄missiones tēporales: qz populus ille paruulus erat ideo gratiose istrūedus sub pedagogo sicut paruulus. Tū in illis paruus munusculis populū illū paruū docētibus figurabant̄ magna bona. s. spiritualia. Et iō pōt hoc referri p̄m sensum l̄falem ad bona tēporalia. Et sic dicit in p̄missione vt bene sit tibi. i. vt bonis p̄missis abundes. Nam q̄ gratus est in minorib⁹ beneficis: meret̄ maiora recipere: maxima aut̄ beneficia habem⁹ a parētib⁹. s. eē nutrimētuz et disciplinā. Quādo ḡ quis gratus est his: fit dignus vt maiora recipiat. Et ideo dic̄. Ut bene sit tibi. qz vt d̄r. i. Ti. 4. Pietas ad oia vtilis est p̄missionē habēs vite que nūc est et future. Et ideo addit. Ut sis longeuus sup̄ terram: quasi supra gradus vite quā habes a parētib⁹. p̄uerb. 3. Lōgitudo diez in dextera eī et in sinistra illi diuitie et gloria. S̄z cōtra. Multi deuoti parētib⁹ cito moriunt̄. Et ideo sciēdum q̄ hec tēporalia nō sunt bona absolute: nisi inq̄tum ordinata ad spūalia. et iō intātum homini bona iquātuz p̄

ea iuuat̄ ad spūalia. Vñ fortuna nō ē dicēda bona si ē impediens a virtute. Et iō lōgitudo vite itantū est bona inq̄tū ad seruitia dei ē ordinata. Et iō q̄nqz subtrahit̄ ne impediāt Sap. 4. Raptus ē ne malicia mutaret̄ itellectū eī. Ut pōt test referri ad sensuz spūalem vt sis lōgeus in terra viuētium. ps. Spiritus tuus bonus deducet me in terrā rectā pp̄ nomē tuū dñe viuificabis me. Cōsequēter istructis filij istrunt̄ parētes. Circa qd̄ duo facit. P̄rio ponit vñū phibitū. Scdo aliō iductiū ibi. (S̄z educate eos rē.) Dic̄ ḡ. Et vos patres nolite puocare filios vestros ad iracundiam: nō q̄ in oib⁹ assentiatis volūtati eoz. Ubi notādum est q̄ aliū est p̄ncipatus patris ad filij et domini ad seruū. qz dñs vtiē seruo suo ad vtilitatē p̄pria. s̄z pater vtiē filio ad vtilitatē filij. Et iō est necesse q̄ patres istrūāt filios pp̄ vtilitatē suā nō tñ nimis arcēdo aut subyciēdo. Et iō d̄r. Col. 3. Patres nolite ad idignationē puocare filios vestros. vt. s. nō pusillo aīo fiant. qz talis puocatio nō aīat ad bonū. Quomodo ergo subdit. Sed educate illos in disciplina. s. verbez et correctiōe. s. verboz. i. corripite eos et educate vt seruiant domino. Vel in disciplina eos ad bonum inducendo. et correctione a malis retrahendo.

Lectio.

II.

Erui obedite dominis carnalib⁹ cum timore et tremore in simplicitate cordis vestri sicut christo: nō ad oculum seruientes: quasi hominib⁹ placentes sed vt serui christi facientes voluntatem dei ex animo cum bona voluntate seruientes sicut domino et non hominibus: scientes quoniā vnusquisqz quodcūqz fecerit bonum: hoc recipiet a domino siue seruus siue liber. Et vos domini eadē facite illis remittentes minas: scientes qz et illoz et vester dominus est in celis. et personaz acceptio nō est apud deum.

Instructis duab⁹ nexionib⁹. s. viri et mulieris patris et filij hic istrūit nexionē serui ad dñz. Et circa hoc facit duo. P̄rio istrūit seruū. Scdo dñm ibi. (Et vos domini rē.) Itēz p̄ma in tres. P̄rio. n. ponit monitionē. Scdo exponit ibi. (Nō ad oculū seruiētes rē.) Tertio oñdit retributiōez ibi. (Sciētes quoniā vnusqz rē.) Itēz p̄ma in tres. Quia p̄mo monet ad obediētā. Scdo ad reuerentiā. Tertio ad cordis simplicitatē. Secūda ibi. (Lū oī timore rē.) Tertia ibi. (In simplicitate rē.) Monet enī eos ad obediētā ex imperio domini. Unde dicit. (Serui obedite dominis carnalibus.) Monet eos ad reuerentiā dicēs. (Luz omni timore.) Malach. i. Si ego dominus vbi est timor me? Item cum tremore exterius. ps. Seruite domino in timore rē. Itē in simplicitate. Sap. i. In simplicitate cordis vestri rē. Luc. 12. Fidelis seruus rē. Job. i. Nunquid cōsiderasti seruū meū Job. rē. Et paulopost. Vir simplex rē. Sic. n. seruiēdū ē xpo. Vñ dicit. Sicut xpo. Sap. i. In simplicitate cordis querite illum. i. Paral. 29. Domine deus in simplicitate cordis mei letus obtuli vniuersa. Dicit etiam Sicut xpo. qz a domino xpo est q̄ dñs aliqd possit. Ro. 13. Qui potestati resistit: dei ordinatiōi resistit. Et ideo seruendū est eis sicut xpo. in his q̄ nō sunt p̄tra fidem nec cōtra ipsum. Exponit autē. In simplicitate. et p̄mo remouet qd̄ simplicitati cōtrariat̄. Secūdo docet modum p̄ueniētē ibi. (Sciētes volūtate dei rē.) Cōtrarium autē simplicitatis est q̄ seruus habeat oculum ad dominum et non ad complacentiam domini. Talis enim seruus nō h̄z simplicitatem et rectam itentionem. Et ideo hoc prohibet d̄r

Ad ephesios

cens. Non ad oculum seruientes. s. dño propter lucrum tē porale tātum quasi hominibus placentes. id est complacere volentes. Gal. i. Si adhuc hominibus placerem: christi seruus nō essem. Sed vt serui christi. Col. 3. Domino christo seruite. Et quomodo: Facientes voluntatem dei. s. implendo mandata eius opere. ps. Facientes verbum illius sicut christus Jo. 6. Descendi de celo. nō vt facerem voluntatem meam: sed voluntatem eius qui misit me. Nec ē enī voluntas eius q̄ misit me. s. vt obediā hominibus ppter deum. Et ideo dicit. Sicut serui xpi. et sicut seruientes dño nō hoibus. s. non ppter se sed pp dñm. Quō: Ex aio. Col. 3. Quodcūq; facitis ex animo operamini sicut dño et nō hoibus. Itē cū bona volūtate et recta itentiōe. Col. 4. Stetis pfecti et pleni in oī volūtate dei.

Deide subiungit remuneracionē dicens. (Scientes q̄ a domino rē.) i. Jo. 5. Scripsi vobis vt sciatis rē. Quoniā vnusquisq; siue seruus siue liber sine psonarum acceptiōne. Non enim est personarum acceptio apud deum. Gal. 3. Non est seruus neq; liber: non est masculus neq; femina omnes enim vos vnus estis in christo iesu. Act. 10. In veritate cōperi quoniam nō est personarum acceptor deus. sed in oī gente qui timent deum et operatur iusticiam rē. Eccles. 9. Quodcūq; potest facere manus tua istanter operare rē. Percipiet a dño p remuneratiōe. Col. 3. Scientes q̄ a dño accipiet retributionē hereditatis.

Deide cū dicit. (Et vos dñi rē.) instruit dños: et facit duo. Primo ponit monitionē. Secūdo subdit rōnem ibi. (Scientes q̄ et illorum rē.) Dicit ergo. Et vos domini eadez faciatis. eadem. s. identitate proportionis. vt sicut illi ex animo et bona voluntate: ita et vos faciatis. Ecclesi. 33. Si est tibi aliquis seruus fidelis: sit tibi sicut anima tua. Remittentes minas nō solum verba vel flagella. Et quare? Rationem subdit dicens. Scientes q̄ et illorum et vester dominus est in celis. Naz idem dñs omnium. Ro. 10. Quasi dicat cōserui estis. et ideo debetis vos bene habere ad eos. Matth. 18. Oportuit et te misereri cōserui tui. Non est personarum acceptio apud deum. Rom. 2. Idem dicitur Luc. 20. Non accipis personā hominum. Act. 10. idem.

Lectio.

III.

Decetero fratres cōfortamini in domino et in potētia virtutis eius. Induite vos armaturam dei vt possitis stare aduersus insidias dyaboli. qm̄ nō ē nobis colluctatio aduersus carnem et sanguinē: sed aduersus p̄cipes et potestates. aduersus mundi rectores tenebrarū harū cōtra spiritualia nequitie in celestibus.

Supra posuit ap̄ls multa precepta generalia et specialia ad destruēdam vetustatem peccati et iduēdam nouitatez gratie: hic ostendit quā virtute debent vtī ad precepta hec implenda: quia fiducia auxilij diuini. Circa qd̄ duo facit. Primo ponit monitionem. Secundo in speciali explicat eam ibi. (Quia nō est nobis colluctatio rē.) P̄ria in duas q̄ p̄mo ostendit de quo debemus cōfidere sicut de iteriori. Secūdo ostendit de quo debemus cōfidere sicut de exteriori ibi. (Induite vos rē.) Illud aut̄ iterius de quo debemus cōfidere ē auxiliū diuini. Et ideo dicit. (Decetero fratres cōfortamini.) Jere. 17. Benedict⁹ vir q̄ cōfidit in domino et erit dñs fiducia eius rē. Duplici aut̄ rōne cōfidit quis de aliquo. Una est q̄ ad eū ptinet sua defensio. Alia est q̄ potēs est et paratus ē eū defendere. Et hec duo sunt in deo respectu creature sue. q̄ cura ē deo de vobis vt dicitur. i. Pe. vlt. Dēm sollicitudinē vram pycientes in eum. qm̄

ipsi cura est de vobis. Itē ipse potēs ē et p̄mptus auxiliari. Et ideo dicit. (Decetero fratres rē.) Quasi dicat. Postq̄ vos instruxi cōfortamini nō in vobis sed in domino: qui curam habet de vobis. ps. Mibi autē adherere deo bonum est rē. Esa. 35. Dicite pusillanimes cōfortamini rē. Jere. 20. Dñs mecum est tanq̄ bellator fortis idcirco q̄ me psequuntur cadent rē. Et in potētia rē. Luc. 1. Qui potēs est. Et licet in deo virtus et potētia sint idē. tñ q̄ virtus est vltimū de potētia et quasi perfectio potētie. ideo dicit. In potētia virtutis eius id est in potētia virtuosā. Phil. 4. Omnia possis in eo q̄ me cōfortat. Job. 17. Pone me iuxta et cuiusuis manus pugnet cōtra me. S̄z possis dici. si deus pot̄ et vult debemus esse securi. Ideo respōdens dicit q̄ nō: imo d̄z gl̄ibet facere qd̄ in se est. quia si inermis iret ad bellū quantumcūq; rex protegeret eum esset in periculo. Et ideo dicit Induite vos armaturā dei: id est dona et virtutes. Ro. 13. Abyciamus ergo opera tenebrarū et induamus arma lucis rē. Col. 3. Induite vos ergo sicut electi dei sancti et dilecti viscera misericordie benignitatem: humilitatem: modestiam rē. q̄ p̄ virtutes homo p̄tegatur cōtra vitia. Sed contra. q̄ dominus est rex ita potens q̄ nullus potest euz impugnare. Respondeo. verū est p̄ violentiam: sed per insidias et fallaciam impugnat euz dyabolus in membris suis non in se. q̄ vt dicitur. Ecclesi. 11. Multe sunt insidie dolosi rē. Et ideo subdit. Ut possitis stare contra insidias diaboli. i. Pe. 5. Sobry estote et vigilate rē. ps. Insidias in abscondito quasi leo rē.

Consequenter cum dicit. (Quia nō ē nobis colluctatio rē.) explicat in speciali monitionē. Et p̄mo de insidijs inimicorū sc̄do de armatura sumenda ibi. (Preterea accipite rē.) Tertio de fiducia xpi habēda ibi. (Per oīes orōnes rē.) Describit autē insidias: q̄ quādo aliq̄ hostis iminet si sit debilis: stultus: et huiusmodi non est multum cauendum nec timendum de eo. Sed quando est potens: nequā: et callidus tunc est timendus. Dec tria sunt in diabolo. Primo q̄ nō est debilis. Et ppter hoc dicit q̄ nō est nobis colluctatio aduersus carnem et sanguinem rē. Per carnē et sanguinem intelliguntur duo vitia carnis. p̄ Corin. 15. Caro et sanguis regnum dei non possidebunt. Et homines carnales. Gal. 1. Continuo nō acquieui carni et sanguini id est hominibus carnalibus. Dicit ergo. Non est nobis colluctatio rē. qd̄ videtur esse falsum qualitercūq; accipiat: quia vt dicitur. Gal. 5. Caro concupiscit aduersus spiritū rē. ps. Multi qui persequunt me. Respondeo dupliciter. P̄rio vt dicamus. Nō est nobis colluctatio aduersus rē. suppletantum quin etiam aduersus diabolū. Vel quia actio q̄ instrumento attribuitur est p̄ncipaliter agentis. Et sic accipitur illud. Romā. 9. Non est volentis neq; curretis: sed miserentis dei. Quasi dicat. q̄ vultis aliquid vel facitis a vobis non est. sed aliunde. s. a deo. sic hic. Non est nobis colluctatio rē. id est q̄ nos impugnet: scilicet caro et sanguis nō ē eorū p̄ncipalr. s̄z a superiore mouēte. s. a diabolo. Consequenter describitur a potentia: q̄ aduersus p̄ncipes et potestates tenebrarū harū. Jo. 14. Venit enim p̄ncip̄ huius mūdi rē. Dicitur aut̄ p̄ncip̄ mūdi nō creatiōe sed imitatione mūdanoz. Jo. 1. Et mūdus eum nō cognouit. id est p̄ncipes mūdani. Vel dicitur p̄ncip̄ q̄si p̄marū capiens. Vñ p̄ncipes q̄si p̄mi duces ad aliquid. ps. P̄ncipes cōiuncti p̄fallentibus. Heñ. 23. P̄ncipes dei es apud nos. Ad potestatem autem ptinet iusticiam exercere. In quātum ergo aliqui demones inducunt aliquos ad rebelandum deo dicunt p̄ncipes. in quātum vero habēt potestatem puniēdi illos qui eis subyciuntur dicuntur potestates. Luc. 22. Dec est hora vestra et potestas tenebrarū rē. S̄z cum ex ordinibus oibus ceciderint aliq̄ quare mentionez

facit ap[osto]lus de illis duob[us] ordinib[us] denotans demones. R[ati]o. In nobis ordinu[m] sunt tria. In q[ui]busd[am]. n. ipoz[us] ta[m] ordo ad de[um]: i. q[ui]busd[am] vo[unt] p[ro]p[ri]as: i. q[ui]busd[am] vo[unt] dei mini[steriu]m: i. in nobis. n. cherubin[us] et seraphin[us] et thronoz[us] ipoz[us] ta[m] co[n]uersio ad de[um]. Demones aut[em] auersi sunt a deo: et i[st]o eis no[n] p[otes]t ut hec no[m]ia. It[em] q[ui]da[m] no[m]ia importat ordinem ad ministeriu[m] dei: sicut angeli et arch[an]geli: et ista et no[m]ia non co[m]petu[n]t demonibus: nisi cu[m] adiuncto. s. sathane. Tertio et q[ui] virtutes et d[omi]nationes importat ordinem ad fructum dei: i[st]o eis no[n] p[otes]t ut hec no[m]ia: s[ed] t[ame]n ista duo q[ui] co[m]ia sunt bonis et malis. s. p[ro]p[ri]etates et potestates. Sunt g[er]o et potestates et magni: i[st]o habet magnu[m] exercitu[m] q[ui] que habem[us] p[ro]pugnare aduersus mundi rectores tenebrar[um] har[um]. s. peccatoru[m]. supra. 5. Eratis. n. aliqui tenebre et q[ui] q[ui]d[am] e[st] tenebr[um] sum totu[m] e[st] de ordine istoz[us] et subiectu[m] eis. H[ui]usmodi mali homines sunt eq[ui] diaboli egres[si]. g[er]o occidamus et equos possideamus Jo. i. Et tenebre eu[m] no[n] p[otes]t p[re]henderu[n]t. C[on]suetudo et astuti[us]: q[ui] d[omi]nalia negtie. i. d[omi]nalia negtie emp[er]atice loquedo p[ro] q[ui] intelligit plenitudo negtie. Dicit aut[em] spiritalia negtie: q[ui] q[ui]to e[st] altior s[ed] n[on] n[on] t[ame]n q[ui] p[otes]t ad malu[m] e[st] peior et negor. U[bi] p[ro]p[ri]as dicit q[ui] h[ab]et malu[m] e[st] pessimu[m] a[li]um. Et i[st]o dicit: sp[irit]ualia negtie: q[ui] sp[irit]uales et negssimi s[un]t. Et dicit i[n] celestib[us] duplici de ca[usa]. Vel ut o[m]dat v[er]tute[m] et auantagiu[m] qua[m] tagit sup[er]audi nos: q[ui] nos i[n] terra: i[st]i at[er] i[n] alto. s. i[n] aere isto caliginoso: et i[st]o h[ab]et parte[m] melio[re]m Luc. 8. Volucres celi comederu[n]t illud. Ut dicit i[n] celestibus: q[ui] p[ro] celestib[us] e[st] ista pugna et hoc d[omi]nare nos ad pugna[m].

Lectio III.

Ropterea accipite armaturam dei ut possitis resistere in die malo: et in o[mn]ibus perfecte stare State ergo succincti lumbos vestros in veritate: et induite lorice[m] iusticie et calciati pedes in p[re]parationem euangelij pacis. In omnibus sumentes scutum fidei i[n] quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguer[e]: et galeam salutis assumite: et gladium sp[irit]us quod e[st] verbum dei. C[on]tra supra exposuit ap[osto]lus q[ui] dicitu[m] e[st] d[omi]natus diaboli: h[oc] monet nos de armatura sumenda. Et circa hoc fac[er]e duo. P[ri]mo p[ro]cludit ex p[re]missis armature necessitatem. Sec[un]do armoz[us] diuersitate[m] describit ibi. (State g[er]o et.) Dicit g[er]o habet hostes malos nequissimos et potentes et p[ro]p[ri]as pugnantes: q[ui] p[ro] celestib[us]: p[ro]pterea accipite armaturam dei. i. armemini sp[irit]ualib[us] armis. sc[ilicet] cor. io. Arma militie n[on] sunt carnalia: s[ed] potestas deo ad d[omi]nacionem munitio[n]u[m] et. Et h[oc] ut possitis resistere. p[ro]p[ri]as. 5. Cui resistite fortes in fide et. Jaco. 4. resistite diabolo et fugiet a vobis. Quato magis. n. ei cedis[set] tato plus inseq[ui]t. C[on]tra In die malo. Et h[oc] p[ro] mala q[ui] i[n] die s[un]t. supra. 5. Redimetes t[em]p[us] q[ui]n dies mali s[un]t. Eccl[esi]as. 7. Die mala p[ro]caue et. It[em] accipite no[n] solu[m] ad resistendu[m]: s[ed] et ad p[ro]ficiendu[m]. Et i[n] o[mn]ib[us] p[er]fecti state. i. i[n] aduersis et p[ro]p[ri]as immobiliter state. Jac. i. Sitis p[er]fecti i[n] nullo deficietes. De h[oc] p[ro]p[ri]as. i. Perfecti sperate i[n] eam q[ui] offerit vobis g[ra]tias et. S[ed] n[on] quid o[mn]es debet p[ro]fici e[st]. R[ati]o. duplex e[st] p[ro]fectio. Una sufficietie quas h[ab]et h[oc]. s. m[od]o q[ui] e[st] necessariu[m] ad salute[m] sicut illud. Diliges d[omi]n[u]m de[um] tuu[m] ex toto corde tuo. q. d. Ut nihil sit i[n] corde tuo q[ui]d sit d[omi]n[u]s. Et h[oc] e[st] de necessitate salutis. Jac. i. Ut sitis p[er]fecti et i[n]tegr[i] i[n] nullo deficietes et. Alia e[st] p[ro]fectio total[is] ab[un]dantie q[ui] e[st] p[ro]fectio patrie q[ui] e[st] p[ro]sumata gloria i[n] h[oc] q[ui] p[ro]fectus total[is] i[n] hereat deo. Mat. 22. In resurrectione neq[ue] nubet neq[ue] nubent: s[ed] sicut angeli dei i[n] celo. Et de hac loq[ui]t[ur] ap[osto]lus p[ro]bil. 3. No[n] q[ui] i[n] acceptis aut q[ui] i[n] p[ro]fectis s[un]t.

Et paulo post. Fratres ego no[n] arbitror me p[re]hensisse. Alia est media. scilicet co[n]siliu[m] qua[m] homo nititur se abstra here ab his et ire ad illas.

C[on]tra Deinde cu[m] dicit. (State g[er]o et.) Describit diuersitate[m] armoz[us]. Est aut[em] triplex genus sp[irit]ualiu[m] armoz[us] ad similitudine[m] corporaliu[m]: quoz[us] q[ui]da[m] sunt filia indumeto ad tegedu[m]: q[ui]da[m] vo[unt] ad p[ro]tegedu[m]: et q[ui]da[m] ad impugnandu[m]. Indumeto at[er] tria sunt necessaria. P[ri]mo q[ui] cingat. Et q[ui] tu[m] ad hoc dicit. (State g[er]o succincti lumbos vestros et.) S[ed] p[ro]p[ri]as induit se homo q[ui] se cingat. Ap[osto]lus aut[em] accipit hec s[ed] ordinem armature sp[irit]ualis. In bello aut[em] sp[irit]uali p[ri]us e[st] necesse p[ro]p[ri]as tias carnis restringere: sicut vicinus hostis e[st] p[ro]p[ri]as vincendus: hoc aut[em] fit p[ro] restrictione lumboz[us] i[n] q[ui]bus viget luxuria q[ui]d fit p[ro] temperantia q[ui] gula et luxurie d[omi]nata Luc. 12. Sint lumbi vestri p[ro]cincti et. Job. 38. Accige sicut vir lumbos tuos et. S[ed] i[n] veritate. i. i[n] rectitudine i[n]te[n]tionis no[n] simulate. Alia s[ed] h[oc] i[n] charitate. p[ro]p[ri]as cor. ultimo. Dia vestra i[n] charitate fiat. Sec[un]do monet vincere cupiditates reru[m]. Duplex aut[em] inuenit armatura d[omi]nata. s. iusticia et abrenunciatio reru[m] temporaliu[m]. Et i[st]o p[ro]p[ri]as p[ro]p[ri]as ut eas no[n] iniuste vsurpem[us] q[ui]d facit iusticia. Et i[st]o dicit. (Induite lorice[m] iusticie). s. p[ro] qua[m] h[oc] abstinere a rebus alienis. Et aut[em] iusticia lorice[m]: q[ui] sicut lorice[m] tegit me[m]bra: ita iusticia virtutes o[mn]es. Sap. 5. Induet p[ro] thorace iusticia[m] et accipiet p[ro] galea iudicii certu[m]. It[em] ut reru[m] temporaliu[m] cura sup[er]flua[m] deponamus: q[ui] du[m] his nimis itendim[us] no[n] habemus pedes paratos ad diuina negocia et mysteria annucianda. Et p[ro] hoc dicit. (Calciati pedes). i. affectus dispositi i[n] p[re]paratione euangelij pacis. In signu[m] hui[us] misit ap[osto]los d[omi]n[u]s. Marci. 6. Calciatos sandalys q[ui] habet subtus soleas p[ro] q[ui]d significat eleuatio mentis a terrenis et apti sunt superiores: p[ro] q[ui]d significat p[ro]p[ri]as p[ro]p[ri]as ad diuina sapietia[m]. Dicit at[er] pacis: q[ui] p[ro] euangelij pacis nobis annucia[m]. Mat. 10. In quacu[m]q[ue] domu[m] intraueritis dicite pacis huic domui. It[em] sc[ilicet] duo sunt arma ad p[ro]tegedu[m]. Duo aut[em] i[n] nobis sunt p[ro]tegenda q[ui] sunt p[ro]p[ri]as vite. s. p[ro]p[ri]as i[n] quo e[st] cor: et caput i[n] quo e[st] cereb[er]u[m]. P[ro] p[ro]p[ri]as aut[em] e[st] scutu[m]. Et i[st]o dicit. (In o[mn]ibus sumentes scutum fidei) q[ui] sicut scutu[m] supponit o[mn]ib[us] armis: ita fides o[mn]ibus alyis v[er]tutib[us]. Alia sunt. n. arma virtutuz[us] moralium. s. temperantie. i. succinctio lumboz[us]: et iusticie. i. induitio lorice[m]: s[ed] h[oc] genus armoz[us]. s. scutu[m] e[st] virtutis theologice. s. fidei: q[ui] sicut p[ro] scutu[m] repellit tela: ita p[ro] fide o[mn]ia d[omi]nata et habet victoria[m]. Heb. ii. Sancti p[ro] fidem viceru[n]t regna. S[ed] p[ro] v[er]tutes morales vincim[us] p[ro]p[ri]as terrenas. Et i[st]o ait. (In q[ui] possitis o[mn]ia tela ignea nequissimi extinguer[e]). s. o[mn]ia boli: cui[us] tela s[un]t q[ui]da[m] i[n]fidelios p[ro] angelos malos. Ignea sunt: q[ui] adu[er]saria p[ro]p[ri]as concupiscetys. ps. Supcecidit ignis et. Nec aut[em] p[ro] fide[m] extingunt q[ui] tentationes p[ro]p[ri]as et transitorias extinguit p[ro] bona sp[irit]ualia eterna q[ui] p[ro]mittit sacra scriptura. U[bi] d[omi]n[u]s Mat. 4. diabolo t[em]pranti p[ro]p[ri]as bat et opponebat auctoritates sacre scripture. Et sic debemus facere: si tentat de gula. s. m[od]o illud Deut. 8. No[n] i[n] solo pane viuit h[oc]. Vel illud. No[n] e[st] regnum dei esca et potus. Ro. 14. Si de luxuria. No[n] mechaberis. Si d[omi]n[u]s furto. No[n] furtu[m] facies: et sic de alyis. Dicit aut[em] scutu[m] fidei: q[ui] sicut p[ro] tegit totu[m] p[ro]p[ri]as: ita fides d[omi]nata e[st] i[n] p[ro]p[ri]as. Spes aut[em] d[omi]nata galea: q[ui] sicut galea e[st] i[n] capite: ita caput virtutu[m] moralium est finis: et de h[oc] e[st] spes. s. de fine. Et i[st]o d[omi]nata. Et galea salutis assumite. C[on]tra It[em] tertio s[un]t arma ad pugnandu[m]: q[ui] no[n] solum sufficit se defendere: s[ed] et aduersariu[m] ipugnare. Hoc aut[em] sicut fit p[ro] gladiu[m] corporaliter: ita p[ro] v[er]bu[m] dei: q[ui]d e[st] sp[irit]us sancti sp[irit]ualiter. Et p[ro] h[oc] dicit. Et gladiu[m] sp[irit]us q[ui]d e[st] v[er]bu[m] dei. s. assumite. Heb. 4. Cui[us] e[st] fimo dei et efficac[us] et penetrabilior omni gladio ancipiti p[ro]p[ri]as vsq[ue] ad diuisionem aie et sp[irit]us. Et p[ro]dicatio d[omi]nata gladii sp[irit]us: q[ui] no[n] penetrat vsq[ue] ad

Ad ephesios

spūs: nisi ducat a spūs sancto Mat. io. Nō. n. vos estis q lo-
gmini: s; spūs p̄ris v̄ri q loq̄ i vobis. Sic ḡ habemus ar-
ma qb̄ defendamur a carnalib̄ hostib̄. s. a gula & luxu-
ria qd̄ fit p̄ tēperatiā ibi. (State ḡ succincti lumbos ve-
stros &c.) Itē qb̄ vincamus cupiditates terrenas. s. ar-
ma iusticie: q̄ abstinere nos faciūt ab illicitis ibi. (Indu-
ti lozicā iusticie). Et puritatē affectus seu paupertatē que
nos retrahit ēt a licit̄ ibi. (Calciami pedes &c.) Itē habe-
mus arma qbus p̄tegatur ab errorib̄. s. arma fidei ibi.
(In oib̄ sumētes scutū fidei.) Et ēt ab hostib̄ generis
humani ibi. (Quo). s. scuto fidei possitis oīa tela negss̄i-
mi ignea extinguere. Itē habem̄ arma qb̄ i bonis spiri-
tualib̄ p̄firmamur. s. arma spei ibi. (Et galeā salutis as-
sumite). Galea ponit̄ in capite sicut spes in fine. Nūc at
caput virtutū moralium ē ipse finis de quo est spes. Unde
nihil ē aliud galeā salutis assumere q̄ spem de vltio fi-
ne habere. Itē habemus arma ad impugnādū ipsos de-
mones. s. gladiū spūs qd̄ est verbū dei qd̄ fit frequēt̄ i
sermonibus in quibus verbū dei penetrans corda pec-
catorum expellit congeriem peccatorū & demonū.

Lectio.

V.

R Er omnem orationē & obsecrationē
orantes omni tempore in spiritu & in
ipso vigilantes i omni instantia & obse-
cratione p omnibus sanctis & p me:
vt detur mihi sermo in apertione oris mei cū
fiducia notum facere mysterium euangelij p
quo legatione fungor in catena ista. ita vt in
ipso audeam put oportet me loqui. Traitez
& vos sciatis que circa me sunt quid agā: om-
nia vobis nota faciet tychicus charissim⁹ fra-
ter & fidelis minister in domino: quem misi
ad vos in hoc ipsum vt cognoscatis que circa
nos sunt & consolent̄ corda vestra. Pax fra-
tribus & charitas cū fide a deo patre nostro &
domino iesu christo. Gratia cū omnibus qui
diligūt dñs n̄s iesus xpm̄ i incorruptōe Amē.
Supra posuit aplūs q̄ dixerat de isidys & armaturis: h̄
exponit illud de p̄firmatiōe & p̄fortatiōe i potētia dei et
h̄ fit p̄ orationē dei sup̄ auxilio diuino. Facit aut̄ tria. p̄
mo monet eos ad orādūz p̄ seip̄s. Sc̄do p̄ alyz. Tertio
p̄ ipsomet aplo. Circa p̄mū ponit septē ditiōes ora-
tiōis. Primo q̄ d̄z eē p̄fecta. Un̄ dicit. Oem̄ orōnez qd̄
fit cū i oibus recurrit q̄s ad orationē vel orat̄ p̄ oī bono.
Sc̄do q̄ sit humilis nō p̄sumptuosa. ps. Respexit i ora-
tionē humiliū &c. Qd̄ fit qñ hō non putat se exaudiri p̄
merita sua. s. p̄ misericordiā diuinā. Et iō dicit. Obsecra-
tionē: s; p̄ sacre rei acceptionē. Phil. 4. In oī oratiōe et
obsecratione cū gratia p̄ actiōe petitiōes v̄re innotescāt
ap̄ deū. Tertio q̄ sit p̄tinua ibi. (Omni tpe.) p̄ thes. 5.
Sine intermissiōe orate: i oib̄ gratias agite. ps. B̄dicaz
dñm̄ in oī tpe. s. statuto. Quarto q̄ sit deuota: q̄ i spū. p̄
cor. 14. p̄fallā spū p̄fallā & mēte. i. nō vt vagus. Quinto
q̄ sit vigilās ibi. (Vigilātes.) p̄ pe. 4. Estote pudētes
& vigilate i oratiōib̄. Sexto q̄ sit instās ibi. (In oī instā-
tia.) Ro. 12. Oratiōi instātes &c. Septimo charitativa: vt
s. fiat p̄ oib̄ alyz sanctis. i. Ti. 2. Obsecro eniz primum
oium fieri obsecrationes orationes postulatiōes gratia-
rum actiones pro omnibus hominibus &c.

Deinde vltimo p se. Et p me inqt. Ubi tria petit p se
que cuilibet p̄dicatoz sunt necessaria. s. q̄ os aperiat: &

ad p̄dicādū se p̄paret q̄tū i se ē: vt deē sibi grā. Et vt hec
tria sibi denē petit: vt orēz p se dicēs. Ut deē mihi sermo
i ap̄tione oris mei. Nō. n. potero loq̄: nisi qd̄ dederit mihi
dñs. dicebat ille balaā. Numeri. 22. Un̄ dñs Math. 10.
Nō. n. vos estis q loq̄mini: s; spūs &c. Un̄ dñs ibidē. Dabi-
tur. n. vobis i illa hora qd̄ loq̄mini. Hoc aut̄ dictū p̄ p̄oit
hic aplūs vt deē igt̄ mihi sermo i ap̄tione oris mei. Col. vlt.
Orātes simul & p nobis vt deus apiat nobis hostiū ser-
monis. Et ad qd̄ paulē: R̄s̄idet: vt. s. possiz cū fiducia no-
tū facere euāgely mysteriū p q̄ legatiōe fūgor i catena.
Et h̄ ē z̄m̄ qd̄ petit: qz nō solū ē necessariūz p̄dicatoz vt
deē ei sermo i ap̄tione oris seu scia: s; vt sermōe sibi datū p̄-
dicet audacter & cū fiducia. Et hoc ē q̄ dicit. (Cum fidu-
cia &c.) Et sic p̄dicabāt apli de qb̄ Act. 4. Qz loqueban-
tur cū fiducia verbū dei. Lōmēdat aut̄ aplūs officiū p̄di-
catiōis ab excellētia & altitudine. Un̄ dicit. (Mysteriū
euāgely). Sc̄do ostēdit q̄ p ip̄o libēt̄ sustinuit tribula-
tionē & ignominia. Un̄ dicit. (Pro quo legatiōe fungor i
catena). De his duobus simul Col. vlt. Ut deus aperiat
nobis hostiū sermōis ad loquēdū mysteriū xpi: p̄ qd̄ et
vincit sum. Et qz dicit̄ Ecc. 1. 20. Ex ore fatui reproba-
tur parabola: nō. n. dicit̄ eā tpe suo: iō aplūs nō solū petit
q̄ deē sibi sermo seu p̄dicādi sciētia: s; & grā loquēdi cū fi-
ducia: vt. s. nō desisteret ab incepto p̄ catenis qbus cate-
natus erat ab incepto & cōmissio sibi officio fiducialr̄ & fi-
deliter p̄sequēdo: s; tertio petit vt deē sibi ip̄is seu mo-
di p̄gruētia: qz tēpus loquēdi & tps̄ tacēdi: vt dñs Ecc. 3.
Et iō dicit. Ut i ip̄o audeā put oz me loq̄ & certe in oib̄
modus & q̄litas facit gratū. Et h̄ idē petebat aplūs Col.
vltimo. Ut manifestē illud ita vt oz me loq̄: qz vt dñs p̄
uerb. 15. Sermo oportūm̄ optimus. (In fine aut̄ hui⁹
eplē aplūs statū suū ephesys manifestat cū dicit. (Ut at
vos sciat̄ &c.) Ubi p̄ facit qd̄ dictū ē. Sc̄do eos more so-
lito salutat ibi. (Pax fratrib̄ &c.) In p̄ma pte tria facit.
Primo ponit̄ status sui manifestatiōe ibi. (Ut autē vos
sciat̄ &c.) Sc̄do discipuli nūciātis multiplex cōmēdatiō
ibi. (Tychicus frater me⁹ charissim⁹ & fidelis &c.) Ter-
tio ostēdit finē p̄ quo eis manifestat statū suū: qz ē ip̄oz
solatio ibi. (Et solēt̄ corda v̄ra.) Dicit ḡ vt aut̄ vos scia-
tis q̄ circa me sunt: qd̄ agā: oīa nota vob̄ faciet &c. Quasi
dicat aplūs. Pro mysterio euāgely p q̄ catenat⁹ suz vo-
lo q̄ sciatis q̄ cathena & oēs tribulatiōes & oīa supplicia
q̄ i credito officio iserūf̄ nō me angūt: nec cor mutāt nec
puertūt iteriū: nec attingunt: s; certe sic ago de istis q̄
oīa circa me sunt nō itra. Et qz nō possuz ire ad annūciā-
dū vobis v̄tpote catenat⁹: oīa nota faciet vobis Tychi-
cus frater me⁹ charissim⁹ & fidelis minister in dño. Et
iō secure credatis ei de oib̄ Luc. 12. Quis putas ē fidelis
fuis & prudēs &c. Et iste certe ē talis quem misi ad vos i
hoc ipsum vt cognoscatis q̄ circa nos sunt. Et hec ē disci-
puli cōmēdatiō. Et ad qd̄: vt solēt̄ corda vestra.

Deinde cū dicit. (Pax fratribus &c.) Ponit aplūs p̄sue-
tā salutationē. Et aduertēduz ē q̄ lz grā p̄cedat p̄ces et
charitatē mutuā hoium ad seinuicē & ad deū quo ad col-
lationē: qz nō ē pax ip̄ys dicit̄ dñs: tñ quo ad executiōez
& grē & vitat̄ & charitat̄ p̄seruationē pax p̄cedit suo mō.
Et iō p̄ optat eis pacē ad seinuicē & charitatē ad deū dicēs
(Pax fr̄ib̄ & charitas cū fide). Et qz licz pax & charitas
multū faciāt ad grē p̄seruationē: tñ qz sp̄ supponūt ip̄az
grāz sine q̄ bēri nō p̄t̄: iō optat eis grām. Un̄ dicit. (Grā
vobis cū oib̄ q̄ diligūt dñm̄ n̄m̄ iesum xpm̄. Amen.)

Explicit mirabil̄ lectura gliosissimi doctor̄ sc̄ti Tho-
me de aquino ordinis p̄dicatorum super epistola san-
ctissimi apostoli Pauli ad Ephesios.

Incipit deuotissima explanatio eiusdem angelici doctoris sancti Thome agnatis ordinis fratrum predicatorum super epistolam eiusdem sanctissimi apostoli Pauli ad philippenses. Prologus.

Lux splendor quasi

lux splendor est. Prover. 4. In hac auctoritate describitur vita sanctorum ex tribus. Ex eorum artitudine ibi. (Semita): quia Math. 7. Arta est via etc. Job. 28. Semita ignota uita auit etc. Ex claritate ibi. (Lux splendor). Eph. 5. Eratis aliqui tenebre etc. Iusti. n. sunt lucentes et ideo eorum uita est lucida. Ex profectu: quia semper crescit. p. me. p. e. z. In eo crescat etc. Et hoc usque ad profectum dicitur. s. glorie. p. cor. 13. Luz uenerit quod profectum est euacuabit etc. E contrario malorum uita lata obscura tenebrosa et deficiens. Unde puerb. 4. subdit. uia ipiorum tenebrosa etc. Et Mat. 7. Lata porta et spaciofa uia que ducit ad perditionem etc. Ex his uerbis trahi potest materia huius epistolae. Erant. n. in christi recta semita tribulationes multas pro christo sustinentes. Ite illuminati per fidem. In fra. z. Inter quos lucetis etc. Ite proficiebant: ut per totam epistolam. Ite uenieter post epistolam ad ephesios in qua fit instructio que liter fuada sit ecclesiastica unitas: hi proponunt in exemplum fuade ecclesiastice unitatis que optime ea fuauerunt.

CAPIT.

I.

Paulus et Timotheus serui iesu christi oibus sanctis in christo iesu que sunt philippis cum episcopis et diaconibus. Gratia uobis et pax a deo patre nostro et domino iesu christo. Gratias ago deo meo in omni memoria uestri semper in cunctis orationibus meis pro omnibus uobis in gaudio deprecationem faciens super communicatione uestra in euangelio christi a prima die usque nunc: confidens hoc ipsum qui cepit in uobis opus bonum: perficiet usque in diem christi iesu. Sicut est mihi iustus hoc sentire pro omnibus uobis: eo quod habeam uos in corde et in uinculis meis et in defensione et confirmacione euangelij socios gaudij mei omnes uos esse.

Diuiditur autem hec epistola in salutationem et epistolarem narrationem. Secunda ibi (Gratias ago etc.). Circa primum tria faciunt. Quia primo describuntur persone salutates. Secundo persone salutate ibi. (Oibus sanctis etc.). Tertio bona optata ibi. (Gratia uobis etc.). Circa primum ponuntur persone salutates. Secundo eorum additio ibi. (Serui etc.). Circa primum ponitur persona principalis cum dicitur (Paulus). Et interpretatur paulus quasi modicus. In quo notatur eius humilitas. Esa. 60. minimus erit in mille et paruus in gentem fortissimam. Secundo ibi. (Timotheus). Ponitur persona adiuncta: quia fuerat eorum predicator. infra. z. Neminem. n. habeo tam unanimem que sincera affectione pro uobis sollicitus sit.

Deinde cum dicitur. (Serui etc.) ponitur additio eorum. scilicet corinthios. 4. Non. n. nosmetipsos predicamus: sed iesum christum dominum nostrum: nos autem seruos uestrorum per iesum etc. Sed contra Jo. 15. Iam non dicam uos uiuos etc. Ratione duplex est huius. Huius dupliciter timore. Timor. n. pene causat mala fuitutem: et de hac intelligitur dictum illud promissum Jo. 15. Timor uero castus causat fuitutem reuerentie: et de hac loquitur apostolus hic. Personae salutates sunt omnes de ecclesia philippensi. i. minores.

res. Unde dicit. (Oibus sanctis que sunt philippis): que est ciuitas quam philippus edificauit. Et dicit sanctis: et hoc pro baptismus Ro. 6. Quicumque baptizati sumus in christo in ipsius morte baptizati sumus etc. Maiores autem tangit dicens. (Cum episcopis etc.). Questio est quare minores proponit maioribus: quia prius est populus quam prelatus. Ezech. 34. Nonne greges pascentur a pastoribus: greges. n. pascedi sunt a pastoribus non e contrario. Ite cur intermittit presbyteros. Respondeo. dicendum est quod comprehendunt cum episcopis: quia in una ciuitate non sunt plures episcopi. Unde dicens in plurali dat intelligere et presbyteros. Et tamen est alius ordo quod ex ipso euangelio hoc legitur quod post designationem duodecim apostolorum quorum personas gerunt episcopi designauit septuaginta duos discipulos quorum locum sacerdotes tenent. Dionysius et distinguit episcopos et sacerdotes: sed in principio licet ordines fuerint distincti: non tamen nota ordinum.

Deinde ponit bona optata ibi. (Gratia etc.). Et sunt duo que includunt omnia. Primum est gratia dei remittens peccata. Eph. 2. Gratia saluati estis etc. Ultimum est pax hominibus. ps. Qui posuit fines tuos pacem etc. Et pro his optat bona media et haec a deo pre. Jac. 1. Omne datum optimum: et omne donum profectum est descendens a patre luminum etc. Ite pro meritum humilitatis christi. Et ideo addit. Et domino iesu christo. Jo. 1. Gratia et ueritas per iesum christum facta est. Ephe. 2. Ipse enim est pax nostra etc.

Consequenter ponit epistolarem narrationem. Et circa hoc duo facit. Primo quia agit gratias de preteritis. Secundo horat ad profectum in futurum ibi. (Scire autem uos uolo etc.). Circa primum primo mittit gratiarum actionem pro eis. Secundo manum eius ibi. (Super coicationem etc.). Gratias autem agit adiuncto gaudio et deprecatione. Et ideo hec tria tangens dicit. (Gratias deo nostro). Gratias agere est recognoscere gratias sibi factas. p. me. thes. ultimo. In oibus gratias agite etc. In omni memoria: quia in eis nihil occurrit apostolo quod non esset dignum gratiarum actione. Et hoc est valde magni. pro. ner. io. Memoria iusti cum laudibus etc. Pro omnibus. Esa. 60. Populus autem tuus omnes iusti in perpetuum etc. Agit gratias pro eorum bono: orationem et deprecationem pro custodia totum tamen pro gaudio. i. Reg. 12. Absit autem a me peccatum in domino ut cessarem orare pro uobis.

Deinde cum dicitur. (Super coicationem etc.). Tangit de materia trium predictorum. Et primo ponit materiam gratiarum actionis. Secundo gaudij de futuris ibi. (Confidens etc.). Tertio deprecationis ibi. (Testis etc.). Dicit gratias. Super communicatione. s. qua communicastis doctrine euangelij credendo et opere implendo. Nec est enim uia coicatio deb. ultimo. Beneficentie autem et comuniois nolite obliuisci etc. A prima die etc. Ecc. 1. 27. Domo sanctus in sapientia manet sicut sol etc. Et hoc ipsum confidens de uobis gaudeo: quia cepit etc. Jere. 17. Maledictus homo qui confidit in homine: et ponit carnem brachium suum. Benedictus uir qui confidit in domino et erit dominus fiducia eius: et hoc in uirtute dei. Et ideo dicit. (Leuit. etc.). Jo. 15. Sine me nihil potestis facere. Non est pelagianos qui dicunt principium boni operis esse ex nobis: sed consumationem ex deo. Sed hoc non est uerum: quia principium boni operis in nobis est cogitare de bono: et hoc ipse est a deo. scilicet cor. 3. Non quod sufficientes sumus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis etc. In die christi iesu qui remunerabit singulos. scilicet 2. i. vlti. In reliquo reposita est mihi corona iusticie quam reddet mihi dominus etc. p. me. cor. 1. Cor. firmabit uos usque in finem sine crimine etc. Ratione gaudij ponit cum dicitur. (Sicut est mihi etc.). quia. i. iustu est: quia congaudetis mihi de bonis meis. Eo quod habeat uos etc. Quasi dicat. habeo de uobis hanc conscientiam tales uos esse: ideo gaudeo. ut. s. gaudeatis de his de quibus et ego: quod est in uinculis meis: quia tunc pro christo fuit ligatus de quo gaudebat